Uradni list
Evropske unije

SL
Serija C

C/2026/4094

31.7.2026

OBVESTILO KOMISIJE

Smernice o splošnem sistemu varstva vrst ptic – člena 5 in 9 direktive o pticah

(C/2026/4094)

Kazalo

Stran

1. PREDGOVOR 2
2. POROČJE UPORABE IN CILJI DIREKTIVE O PTICAH 5
   - 2.1 Področje uporabe 5
   - 2.2 Cilji 6
3. ČLEN 5 DIREKTIVE O PTICAH 8
   - 3.1 Besedilo člena 5 8
   - 3.2 Splošni premisleki 8
   - 3.3 Pojem „namernosti“ v členu 5 direktive o pticah 10
   - 3.4 Sprejemanje preventivnih ukrepov za preprečevanje namerne škode 11
   - 3.5 Posebne prepovedi iz člena 5 12
   - 3.6 Izvajanje člena 5 15
     - 3.6.1 Potreba po celovitem in učinkovitem zakonodajnem okviru 15
     - 3.6.2 Vključitev zahtev iz člena 5 v postopke izdaje dovoljenj 16
     - 3.6.3 Primeri dejavnosti, ki lahko spadajo na področje uporabe člena 5, in morebitni preventivni ukrepi 17
4. ČLEN 9 DIREKTIVE O PTICAH 32
   - 4.1 Besedilo člena 9 32
   - 4.2 Splošni premisleki 33
   - 4.3 Pogoji za uporabo odstopanj na podlagi člena 9 35
   - 4.4 Vloga člena 9 pri zagotavljanju doseganja ciljev direktive o pticah 45
   - 4.5 Člen 9(3) in (4) 46

Priloga I: Uporaba odstopanj na podlagi člena 9 direktive o pticah v zvezi z belolično gosjo 47

Priloga II: Uporaba odstopanj na podlagi člena 9 direktive o pticah v zvezi z velikim kormoranom 55

1. **PREDGOVOR**

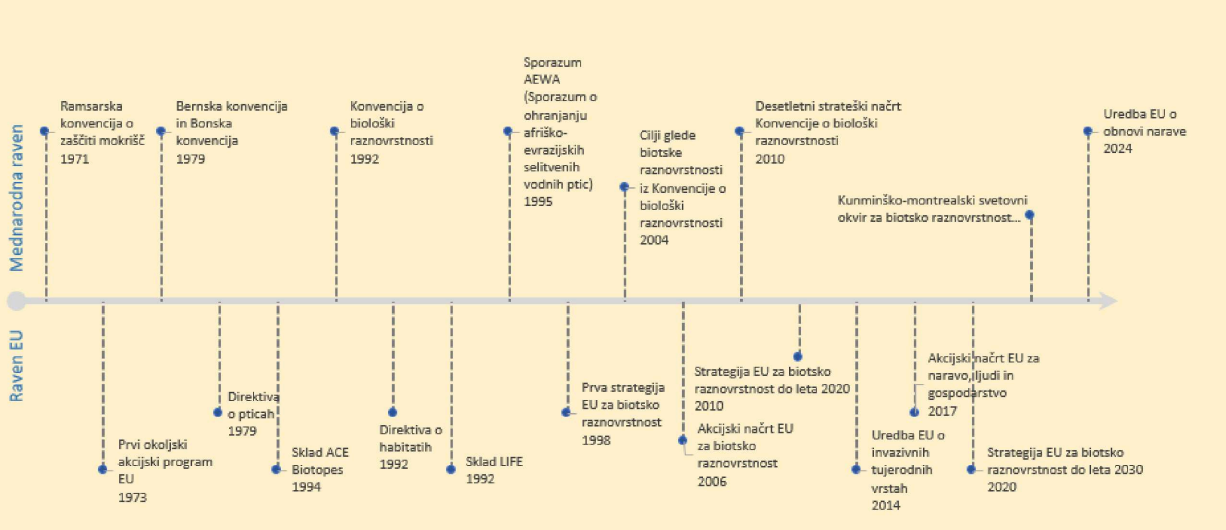
Direktiva 2009/147/ES o ohranjanju prostoživečih ptic (direktiva o pticah) ([1]) je ključni steber okoljske politike EU. Direktiva izraža zavezanost EU ohranjanju biotske raznovrstnosti na svetovni ravni in še naprej zagotavlja varstvo vrst ptic po vsej Evropi.

Direktiva o pticah, sprejeta leta 1979, je bila odziv politike na močno ogorčenje javnosti zaradi dramatičnega upada števila ptic. Ker se ptice selijo in ne poznajo državnih meja, je bilo jasno, da bodo prizadevanja za ohranjanje narave učinkovitejša, če bodo usklajena na ravni EU. Ptice so tudi pomemben posredni kazalnik stanja biotske raznovrstnosti in zdravja okolja. Z direktivo o pticah se je tako ohranjanju prostoživečih živali dodala nova razsežnost, ki temelji na varstvu in upravljanju habitatov ter vrst, saj je postajalo vse bolj jasno, da je treba za varovanje vrste ohraniti tudi njen habitat.

Da bi se zagotovile dolgoročno zdrave populacije ptic, je sicer še vedno treba premagati nekatere izzive, vendar direktiva o pticah še naprej določa standarde za ohranjanje ptic v vseh 27 državah članicah EU.

Slika 1

Časovnica ključnih pobud EU in mednarodnih pobud na področju narave in biotske raznovrstnosti

IZJAVA O OMEJITVI ODGOVORNOSTI

Namen teh razlagalnih smernic je pojasniti določbe členov 5 in 9 direktive o pticah ter hkrati zbrati upoštevno sodno prakso Sodišča Evropske unije. Te smernice niso pravno zavezujoče in ne določajo novih pravnih obveznosti. Namesto tega vsebujejo več pojasnil, katerih namen je državam članicam pomagati pri pripravi nacionalnih izvedbenih ukrepov, ki najbolj ustrezajo njihovim posebnim okoliščinam.

To ne posega v nadaljnjo sodno prakso Sodišča Evropske unije, rezultat stresnega testa direktiv o pticah in habitatih, ki se izvaja, ter sveženj predlogov za poenostavitev upravnih bremen, ki ga je predložila Evropska komisija ([2]). Komisija je v okviru navedenega svežnja zlasti predlagala nekatere določbe, s katerimi bi se zagotovilo, da se zahteve

([1]) Direktiva 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic (kodificirana različica) (UL L 20, 26.1.2010, str. 7, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2009/147/2019-06-26).

([2]) Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu in Odboru regij „Poenostavitev za trajnostno konkurenčnost“ (COM(2025) 980 final).

glede varstva vrst iz člena 5 direktive o pticah ne bi razlagale preveč restriktivno ali obremenjujoče, ne da bi bilo pri tem ogroženo doseganje ciljev Direktive ([3]). Glede na izid zakonodajnega postopka bo morda potrebna revizija teh smernic.

Splošni okvir direktive o pticah

Z direktivo o pticah se varujejo vse vrste prostoživečih vrst ptic, naravno prisotnih na evropskem ozemlju držav članic, kjer se uporablja Pogodba (člen 1) ([4]).

Ob upoštevanju pomena uravnoteženja bistvene potrebe po varstvu našega okolja, tudi z ohranjanjem vrst ptic, z drugimi pomembnimi interesi, člen 2 direktive o pticah od držav članic zahteva, da sprejmejo ukrepe za vzdrževanje populacije vseh vrst iz člena 1 na stopnji, ki ustreza zlasti ekološkim, znanstvenim in kulturnim zahtevam, ob upoštevanju gospodarskih in rekreacijskih zahtev, ali za prilagajanje populacije teh vrst tej stopnji.

Direktiva o pticah ta cilj uresničuje predvsem z dvema temeljnima stebroma:

(1) varovanjem habitatov vrst ptic (varstvo na posameznih območjih) in

(2) vzpostavitvijo splošnega sistema varstva vseh vrst z določenimi prepovedmi (varstvo vrst).

Prvi steber se nanaša na režim varstva na posameznih območjih iz direktive o pticah in temelji na njenih členih 3 in 4. Države članice morajo v skladu s členom 3 sprejeti ukrepe za ohranitev, vzdrževanje ali ponovno vzpostavitev zadostne raznovrstnosti in površine habitatov za vse vrste ptic iz člena 1. V skladu s členom 4 je treba določiti posebna območja varstva za ohranjanje najprimernejših ozemelj za vrste iz Priloge I k Direktivi in redno pojavljajoče se selitvene vrste. Ko je območje enkrat določeno, postane del omrežja Natura 2000, zanj pa se na podlagi člena 7 direktive o pticah uporabljata režim varstva iz člena 4(1) in (2) navedene direktive ter člen 6(2), (3) in (4) Direktive 92/43/EGS ([5]) (direktive o habitatih) ([6]). Države članice morajo za vsako posebno območje varstva določiti cilje ohranjanja za posamezno območje ter sprejeti in izvajati potrebne ohranitvene ukrepe ([7]). Nazadnje se načrti ali projekti, ki vplivajo na posebno območje varstva, lahko odobrijo le, če nimajo pomembnega negativnega vpliva na celovitost območja. Vendar se lahko v skladu s členom 6(4) direktive o habitatih načrt ali projekt, ki bi pomembno vplival na posebno območje varstva, kljub temu izvede iz nujnih razlogov prevladujočega javnega interesa, vključno tistih socialne ali gospodarske narave, če ni drugih rešitev in če se sprejmejo izravnalni ukrepi za zagotovitev usklajenosti omrežja posebnih območij varstva.

([3]) Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o pospešitvi okoljskih presoj (COM(2025) 984 final). Natančneje, člen 8 predlagane uredbe o pospešitvi okoljskih presoj določa, da se, kadar se pri načrtih in projektih sprejmejo ustrezni in sorazmerni blažilni ukrepi za preprečevanje ubitja in vznemirjanja, katerih cilj je preprečiti znatne škodljive vplive na populacijo zadevne vrste, tako ubitje ali vznemirjanje kljub morebitnim negativnim vplivom na posamezne osebke teh vrst ne šteje za namerno v smislu člena 5 direktive o pticah. Ob objavi teh smernic ta predlagana uredba še ni bila sprejeta. Ob polnem spoštovanju sozakonodajalcev, ki sta edina pristojna za sprejemanje zakonodaje EU, obravnava tega predloga presega področje uporabe teh smernic. Zato bo glede na izid zakonodajnih pogajanj o tej uredbi morda potrebna revizija teh smernic. To velja tudi za sveženj za evropska omrežja, ki ob objavi teh smernic prav tako še ni bil sprejet https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/ip_25_2945.

([4]) Glej združeni zadevi C-473/19 in C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, točka 36. Komisija je pripravila seznam vrst prostoživečih ptic, ki spadajo na področje uporabe Direktive (seznam ptic): https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/f3bdeb3b-55c0-47a1-8482-e9a91b126b69/details.

([5]) Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (UL L 206, 22.7.1992, str. 7, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/1992/43/2025-07-14).

([6]) Člen 7 direktive o habitatih določa, da za posebno območje varstva veljajo zahteve glede upravljanja območij iz člena 6(2), (3) in (4) direktive o habitatih. Za več informacij o navedenih določbah glej „Upravljanje območij Natura 2000 – Določbe člena 6 Direktive 92/43/EGS o habitatih“, https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/11e4ee91-2a8a-11e9-8d04-01aa75ed71a1.

([7]) Zahteva po določitvi ciljev ohranjanja in sprejetju ohranitvenih ukrepov na posebnih območjih varstva je bila potrjena v zadevi C-66/23, Elliniki Ornithologiki Etaireia, točki 46 in 56.

Z drugim stebrom se vzpostavlja splošni sistem varstva za vrste ptic iz člena 1 direktive o pticah. Ta sistem se za razliko od zahtev glede varstva na posameznih območjih uporablja za vse vrste prostoživečih ptic, ki so naravno prisotne na evropskem ozemlju držav članic, na katerem se uporablja Pogodba.

Ta steber urejajo členi 5 do 9 direktive o pticah. V členu 5 je prepisana vzpostavitev splošnega sistema varstva vseh vrst ptic iz člena 1 in navedene posebne prepovedi, ki veljajo v tem okviru. S členom 6 se prepovedujejo prodaja, prevoz za prodajo, posedovanje za prodajo in ponudba za prodajo živih ali mrtvih ptic ali izdelkov iz njih, ob upoštevanju izjem iz člena 6(2) in (3) za vrste iz Priloge III k Direktivi. Člen 7 določa pogoje za lov na vrste ptic iz Priloge II k Direktivi ([8]). S členom 8(1) se prepoveduje uporaba vseh sredstev, priprav ali načinov, ki se uporabljajo za množično neselektivno ujetje ali ubitje ptic ali ki bi lahko povzročili lokalno izginotje vrste. V Prilogi IV, točka (a), so navedene nekatere take prakse, ki spadajo na področje uporabe člena 8. S členom 8(2) se prepoveduje lov iz prevoznih sredstev in pod pogoji, navedenimi v Prilogi IV, točka (b). Nazadnje se s členom 9 zagotavlja, da so varstvene omejitve iz členov 5 do 8 uravnotežene z drugimi pomembnimi interesi, tako da so v njem opredeljene okoliščine, v katerih je mogoče odstopati od navedenih zahtev.

Za izvajanje direktive o pticah velja previdnostno načelo iz člena 191(2) Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU), v skladu s katerim se v primerih znanstvene negotovosti glede tveganja za vrsto zahteva višji standard varstva.

Ta pravni instrument je direktiva, zato morajo države članice njene določbe prenesti v svoje nacionalne pravne sisteme, pri čemer lahko upoštevajo nacionalne posebnosti. Sodišče Evropske unije je dosledno menilo, da mora biti prenos Direktive jasen, natančen in zvest ter mora imeti nesporen zavezujoč učinek, izveden pa mora biti s specifičnostjo, natančnostjo in jasnostjo, ki so potrebne za izpolnitev zahteve po pravni varnosti ([9]). Poleg obveznosti, da določbe Direktive pravilno prenesejo v nacionalno pravo, morajo države članice zagotoviti tudi, da se vzpostavljeni sistem varstva učinkovito uporablja v praksi. Zato imajo pristojni organi ključno vlogo pri ozaveščanju o določbah o varstvu, določanju zahtev, oblikovanju spodbud, spremljanju skladnosti ter zagotavljanju polnega in učinkovitega izvrševanja ([10]). Pristojni organi držav članic morajo zagotoviti, da se človekove dejavnosti izvajajo ob upoštevanju potrebe po varstvu vrst ptic v EU in so z njo združljive. Direktiva o pticah zagotavlja tudi prožnost, zlasti z določbami o odstopanjih, ki državam članicam omogočajo, da uravnotežijo varstvo okolja s pomembnimi socialno-ekonomskimi interesi.

Področje uporabe smernic

Namen teh smernic je podpreti države članice pri pravilnem izvajanju členov 5 in 9 direktive o pticah. Te smernice odražajo zgolj stališča Komisije in niso pravno zavezujoče. Zavezujoče razlage prava EU lahko podaja samo Sodišče Evropske unije. V primeru, ko je Sodišče Evropske unije odločalo o določbi direktive o pticah, se Komisija pri pripravi teh smernic opira na to sodbo ter poudarja prožnost, ki jo imajo države članice pri uporabi določb ob upoštevanju splošnih ciljev Direktive.

Člen 7, ki v okviru splošnih ciljev Direktive glede ohranjanja določa pogoje za lov na vrste ptic iz Priloge II, je bil že obravnavan v prejšnjih smernicah Komisije. Zato te smernice dopolnjujejo smernice o trajnostnem lovu v skladu z direktivo o pticah ([11]) in jih je treba brati skupaj z njimi.

([8]) Glej navodila za lov v skladu z direktivo o pticah https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_en.

([9]) Glej zadevo C-363/85, Komisija/Italija, točka 6; zadevo C-361/88, Komisija/Nemčija; zadevo C-159/99, Komisija/Italija, točka 32; zadevo C-415/01, Komisija/Belgija, točka 21; zadevo C-58/02, Komisija/Španija; zadevo C-6/04, Komisija/Združeno kraljestvo, točke 21, 25 in 26; zadevo C-508/04, Komisija/Avstrija, točka 80; in zadevo C-290/18, Komisija/Portugalska (Določitev in zaščita posebnih ohranitvenih območij), točka 35.

([10]) Poleg tega morajo države članice v skladu s členom 3(2), točka (n), Direktive (EU) 2024/1203 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. aprila 2024 o kazenskopravnem varstvu okolja zagotoviti, da nezakonita in naklepna usmrtitev, uničevanje, odvzem, posedovanje, prodaja ali ponujanje v prodajo primerka ali primerkov vrst iz člena 1 direktive o pticah pomeni kaznivo dejanje, razen kadar se tako ravnanje nanaša na zanemarljivo število takih primerkov.

([11]) Glej navodila za lov v skladu z direktivo o pticah: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_en.

Te smernice ne zajemajo določb členov 6 do 8 direktive o pticah ali določb člena 4 o varstvu na posameznih območjih. Za podrobnosti o zahtevah glede upravljanja posebnih območij varstva, ki jih vsebuje člen 6(2), (3) in (4) direktive o habitatih, glej smernice Komisije „Upravljanje območij Natura 2000: Določbe člena 6 Direktive 92/43/EGS o habitatih“ ([12]).

Zakaj so te smernice potrebne?

Ob vse večjih svetovnih gospodarskih in varnostnih izzivih je pomembno zagotoviti, da direktiva o pticah še naprej prispeva h konkurenčnemu in trajnostnemu gospodarstvu ter hkrati varuje našo naravno dediščino.

Namen tega dokumenta je zagotoviti smernice za razlago in izvajanje splošnega sistema varstva na podlagi direktive o pticah ter hkrati pomagati zmanjšati upravno breme. V dokumentu so pojasnjene minimalne zahteve in navedeno, kako se lahko zahteve glede varstva vrst pravilno uporabljajo, hkrati pa se s tem poenostavi delo pristojnim organom in gospodarskim subjektom.

Da bi se zagotovila enotna uporaba določb, je namen teh smernic tudi pojasniti prožnosti, ki so državam članicam na voljo ob upoštevanju zahtev iz Direktive in sodne prakse Sodišča Evropske unije. Namen tega je javnim organom ter uporabnikom zemljišč in morja omogočiti, da svoje dejavnosti nadaljujejo z gotovostjo, da ne tvegajo kršitve zahtev iz Direktive.

Te smernice so namenjene predvsem nacionalnim, regionalnim in lokalnim organom v državah članicah, vendar bodo v pomoč tudi organizacijam in drugim deležnikom, vključenim v izvajanje direktive o pticah. Njihov namen je pojasniti in racionalizirati izvajanje Direktive z jasnimi in praktičnimi smernicami, ki temeljijo na izkušnjah iz različnih držav članic ter spoznanjih, pridobljenih pri razlagi Direktive s strani Sodišča Evropske unije.

Priloga I k tem smernicam vsebuje navodila v zvezi z belolično gosjo (*Branta leucopsis*), tj. vrsto, katere populacija se je znatno povečala, kar je v nekaterih primerih povzročilo znatno škodo, ki je vplivala na gospodarske dejavnosti. V prejšnjih smernicah, „*Great Cormorant*: *Applying derogations under Article 9 of the Birds Directive 2009/147/EC*“ (Veliki kormoran: uporaba odstopanj na podlagi člena 9 Direktive 2009/147/ES o pticah) ([13]), je bila pojasnjena uporaba člena 9 v posebnem okviru preprečevanja resne škode pri nekaterih gospodarskih dejavnostih, povezane z velikim kormoranom (*Phalacrocorax carbo*). Glede na pomembnost te tematike, potrebo po posodobitvi navedenega dokumenta ob upoštevanju nacionalnih izzivov, ki izhajajo iz povečane številčnosti te vrste v nekaterih delih EU, ter potrebo po rešitvah za obravnavanje konfliktov med velikim kormoranom in ribištvom, je posodobljena različica priložena v Prilogi II k tem smernicam. Namen teh dveh prilog je pojasniti, koliko prožnosti imajo države članice pri preprečevanju resne škode v kmetijstvu in ribištvu, ki jo povzročata ti dve vrsti, tudi s praktičnimi primeri.

2. **POROČJE UPORABE IN CILJI DIREKTIVE O PTICAH**

2.1 **Področje uporabe**

1. Člen 1 direktive o pticah določa področje uporabe varstva, ki ga zagotavlja.

„*Člen 1*

(1) Ta direktiva se nanaša na ohranjanje vseh prostoživečih vrst ptic, naravno prisotnih na evropskem ozemlju držav članic, kjer se uporablja Pogodba. Njen cilj je varovanje, upravljanje in nadzor nad temi vrstami in določa pravila njihovega izkoriščanja.

(2) Uporablja se za ptice ter njihova jajca, gnezda in habitate.“

([12]) Upravljanje območij Natura 2000 – Urad za publikacije Evropske unije (europa.eu).
([13]) https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/eb3840b0-937d-4f0b-b616-107fe9825801.

2. V skladu s členom 1 se direktiva o pticah zato nanaša na varstvo vseh prostoživečih vrst ptic, naravno prisotnih na evropskem ozemlju držav članic, kjer se uporablja Pogodba ([14]). Komisija je navedla vrste ptic, ki spadajo na področje uporabe Direktive, vključno z naključnimi obiskovalci ([15]).

3. Sodišče Evropske unije je odločilo, da morajo države članice v skladu z direktivo o pticah varovati prostoživeče ptice, naravno prisotne v EU, tudi če naravni habitat zadevne vrste ni na ozemlju zadevne države članice ([16]). Vrste, ki se naselijo v državi članici, spadajo na področje uporabe direktive o pticah, če so avtohtone drugje v EU. Vendar se področje uporabe Direktive ne nanaša na naseljene vrste, ki niso avtohtone v nobeni državi članici EU, razen če so izrecno navedene v eni od prilog k Direktivi (npr. puran, *Meleagris gallopavo*).

4. Sodišče Evropske unije je potrdilo, da se Direktiva ne uporablja za osebke ptic, izvaljene in vzrejene v ujetništvu, saj razširitev režima varstva zunaj populacij ptic, prisotnih v njihovem naravnem okolju, ne bi prispevala k doseganju okoljskega cilja, na katerem temelji Direktiva ([17]). Vendar se Direktiva uporablja za udomačene osebke prostoživečih vrst ali osebke teh vrst, ki so izvaljeni in vzrejeni v ujetništvu, ampak so bili izpuščeni v naravo in jih ni več mogoče jasno razlikovati od prostoživečih osebkov. To je potrebno za zagotovitev varstva prostoživečih osebkov, ki bi lahko bili pomotoma izpostavljeni škodljivemu ravnanju, prepovedanemu z Direktivo ([18]).

2.2 **Cilji**

5. V skladu s členom 2 Direktive se morajo za ptice iz člena 1 sprejeti ukrepi.

„*Člen 2*

Države članice sprejmejo potrebne ukrepe za vzdrževanje populacije vseh vrst iz člena 1 na stopnji, ki ustreza zlasti ekološkim, znanstvenim in kulturnim zahtevam, ob upoštevanju gospodarskih in rekreacijskih zahtev, ali za prilagajanje populacije teh vrst tej stopnji.“

6. Čeprav v direktivi o pticah ni posebne določbe, v kateri bi bili opredeljeni njeni cilji, je Sodišče Evropske unije namen Direktive opredelilo na naslednji način:

„cilj Direktive o pticah, kot izhaja iz njenega člena 1, v povezavi z njenimi uvodnimi izjavami 3, 5, 7 in 8, [je] varovanje in upravljanje vseh prostoživečih vrst ptic, naravno prisotnih na evropskem ozemlju držav članic, za katere veljata Pogodbi, ter nadzor nad temi pticami, da bi se zagotovilo njihovo ohranjanje kot dediščina evropskih narodov, kar pomeni dolgoročno varstvo z ohranjanjem ali vzpostavljanjem njihove raznovrstnosti in zadostne površine njihovih habitatov. Glede na ta cilj ta direktiva na podlagi člena 2, v povezavi z njeno uvodno izjavo 10, državam članicam nalaga, da sprejmejo vse potrebne ukrepe za vzdrževanje populacije teh vrst ptic na stopnji, ki ustreza zlasti ekološkim, znanstvenim in kulturnim zahtevam, ob upoštevanju gospodarskih in rekreacijskih zahtev, tako da je populacijo mogoče šteti za zadovoljivo“ ([19]).

([14]) Glej združeni zadevi C-473/19 in C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, točka 36.

([15]) https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/f3bdeb3b-55c0-47a1-8482-e9a91b126b69/details.

([16]) Zadeva C-149/94, Vergy, točka 18.

([17]) Zadeva C-149/94, Vergy, točke 12–15.

([18]) V primeru skalnega goloba (*Columba livia*) so v številnih mestnih območjih udomačeni osebki že dolgo bežali iz vzrejnih objektov in sestavljajo divje populacije, ki so se križale s prostoživečimi populacijami. Čeprav osebki, vzrejeni v ujetništvu, ne spadajo na področje uporabe Direktive, divji golobi spadajo na področje uporabe direktive o pticah, razen če se lahko jasno dokaže, da so vzrejeni v ujetništvu in jih je mogoče razlikovati od prostoživeče populacije. Če tega razlikovanja na ravni posameznega osebka ni mogoče opraviti, kot je to pogosto v realnih scenarijih upravljanja, se režim varstva direktive o pticah uporablja v celoti. Za nadzor urbanih populacij divjih golobov se uporabljajo različne strategije upravljanja, vključno s prepovedjo krmljenja, uravnavanjem virov hrane in vode, uporabo vizualnih in akustičnih odvračalnih naprav, nameščanjem fizičnih ovir, kot so mreže in bodice, za preprečevanje posedanja in gnezdenja, zamenjavo oplojenih jajc z lažnimi jajci v nadzorovanih golobnjakih, odstranjevanjem gnezd, sterilizacijo, razdeljevanjem krme s kontracepcijo ter ujetjem in odstranjevanjem ali premestitvijo osebkov. Če pri izbranih možnostih upravljanja obstaja tveganje kršitve prepovedi iz člena 5 direktive o pticah, morajo biti v skladu z določbami člena 9 odobrena ustrezna odstopanja.

([19]) Zadeva C-784/23, Voore Mets in Lemeks Põlva, točka 51, glej tudi točko 54 navedene sodbe. Glej tudi zadevo C-131/24, VIRUS in drugi, točka 40.

7. Kot določa člen 1, je namen direktive o pticah ohranjanje vseh prostoživečih vrst ptic, ki so naravno prisotne v EU. Besedilo člena 2 posebej poudarja potrebo po ohranitvi teh vrst na stopnji, ki ustreza ekološkim, znanstvenim in kulturnim zahtevam, ob upoštevanju gospodarskih in rekreacijskih zahtev. Sklicevanje na te zahteve v členu 2 odraža vpliv, ki ga te zahteve lahko imajo na nivoje populacij vrst, varovanih v skladu z direktivo o pticah. Kar zadeva ohranjanje teh vrst, je treba „zadovoljivo stopnjo“ zato razumeti v okviru teh različnih zahtev in načinov, kako lahko vplivajo na nivoje populacij ptic ([20]). Sklicevanje na potrebo po upoštevanju gospodarskih in rekreacijskih zahtev odraža tudi dejstvo, da so gospodarske in rekreacijske dejavnosti odvisne od varstva ptic in da varstvo ptic hkrati vpliva nanje. Zato je treba zagotoviti, da se pri izvajanju vseh določb Direktive upoštevajo ekološke, znanstvene in kulturne ter gospodarske in rekreacijske zahteve.

8. V skladu s tem je Sodišče Evropske unije potrdilo, da se v členu 2 upoštevajo po eni strani potreba po učinkovitem varstvu ptic, po drugi strani pa zahteve na področju javnega zdravja in varnosti, gospodarstva, ekologije, znanosti, kmetijstva in rekreacije ([21]). Vendar je potrdilo tudi, da člen 2 ne pomeni samostojnega odstopanja od splošnega sistema varstva, vzpostavljenega z direktivo o pticah ([22]).

9. Navedene ekološke, znanstvene, kulturne, gospodarske in rekreacijske zahteve torej ne posegajo v zahteve iz direktive o pticah, vključno s členom 5, in se ne upoštevajo pri uporabi njenih prepovedi ([23]). Možnosti odstopanj v skladu s členom 9 odražajo navedene zahteve, katerih cilj je uravnotežiti različne prednostne naloge politike v zvezi z izvajanjem Direktive. Poleg tega so pri ocenjevanju sorazmernosti morebitnih odstopanj v okviru pregleda ustreznih alternativ lahko pomembne tudi gospodarske in rekreacijske zahteve.

10. Gospodarske in rekreacijske zahteve se lahko upoštevajo tudi, če so te dejavnosti del vplivov, ki delujejo na vrste. Prav tako se morajo pri zadovoljivi stopnji, ki jo je treba doseči in ohraniti, upoštevati pritiski na vrste, ki izhajajo iz gospodarskih ali rekreacijskih dejavnosti.

11. Splošni cilji direktive o pticah se ne smejo enačiti s področjem uporabe člena 5, ki s splošnim sistemom varstva, obravnavanim v poglavju 3, prispeva k uresničevanju ciljev Direktive ([24]).

12. Da bi se zagotovila dosledna razlaga direktive o pticah in direktive o habitatih ter doseglo učinkovito izvajanje, Komisija meni, da je mogoče „zadovoljive stopnje“ razumeti kot stopnjo, pri kateri je doseženo ugodno stanje ohranjenosti ([25]).

([20]) Glej po analogiji zadevo C-629/23, Eesti Suurkiskjad, točka 68.
([21]) Zadeva C-262/85, Komisija/Italija, točka 8.
([22]) Zadeva C-247/85, Komisija/Belgija, točka 8; zadeva C-262/85, Komisija/Italija, točka 8.
([23]) Glej po analogiji v zvezi s členom 4(4) direktive o pticah zadevo C-57/89, Komisija/Nemčija, točka 22.
([24]) Člen 5 se uporablja ne glede na stanje vrste ali vpliv, ki bi ga dejavnost imela na zadevno vrsto. Za nadaljnjo obravnavo glej poglavje 3.
([25]) Komisija je to povezavo že poudarila v smernicah o trajnostnem lovu v skladu z direktivo o pticah, str. 20. Taka razlaga izhaja iz vloge, ki jo ima direktiva o pticah pri zagotavljanju izpolnjevanja mednarodnih obveznosti EU na podlagi Konvencije o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali in zlasti Sporazuma o ohranjanju afriško-evrazijskih selitvenih vodnih ptic (v nadaljnjem besedilu: Sporazum AEWA), Memoranduma o soglasju o ohranitvi selitvenih vrst ptic roparic v Afriki in Evraziji (memorandum o soglasju o pticah roparicah) ter Akcijskega načrta za afriško-evrazijske selitvene kopenske ptice (AEMLAP), pri čemer vsi ti instrumenti zahtevajo varstvo vrst ptic, njihov cilj pa je ohranitev ali doseganje ugodnega stanja ohranjenosti.

3. **ČLEN 5 DIREKTIVE O PTICAH**

3.1 **Besedilo člena 5**

„Brez poseganja v člena 7 in 9 države članice sprejmejo potrebne ukrepe za uvedbo splošnega sistema varstva vseh vrst ptic iz člena 1, ki prepovedujejo zlasti:

(a) namerno ubitje ali ujetje na kakršen koli način;

(b) namerno uničenje ali poškodovanje gnezd in jajc ali odstranjevanje gnezd;

(c) odvzem jajc iz narave in posedovanje teh jajc, čeprav so prazna;

(d) namerno vznemirjanje ptic, zlasti v času razmnoževanja in vzreje mladičev, v taki meri, da bi vznemirjanje postalo moteče glede na cilje te direktive;

(e) zadrževanje ptic tistih vrst, katerih ujetje in lov je prepovedan.“

3.2 **Splošni premisleki**

13. V skladu s členom 5 direktive o pticah je treba vzpostaviti splošni sistem varstva za vse vrste naravno prisotnih prostoživečih ptic iz člena 1. V členu 5 so v točkah (a) do (e) navedene prepovedi za varstvo teh vrst.

14. Države članice morajo za pravilno uporabo člena 5 vzpostaviti celovit in učinkovit zakonodajni okvir za varstvo ptic, s katerim se bodo izvajali konkretni in specifični varstveni ukrepi, ki morajo omogočiti zagotovitev dejanskega spoštovanja prepovedi iz člena 5 ([26]). Člen 5 zato ne zahteva le sprejetja celovitega zakonodajnega okvira, temveč tudi izvajanje konkretnih in specifičnih varstvenih ukrepov ([27]).

15. Direktiva o pticah državam članicam omogoča prožnost pri vzpostavitvi tega splošnega sistema varstva, tudi glede metod in zakonodajnih orodij, ki se lahko uporabijo za izvajanje prepovedi. To lahko vključuje sprejetje posebnih zakonov, drugih predpisov ali upravnih ukrepov za učinkovito prepoved škodljivih ravnanj, navedenih v členu 5. Za to diskrecijsko pravico veljajo omejitve iz člena 5, ki so podrobneje opisane v nadaljevanju ([28]), ter obveznost zagotavljanja, da se s temi ukrepi dejansko prepreči škoda, navedena v členu 5 ([29]). Poleg tega bi morali vzpostavitev in uporaba splošnega sistema varstva temeljiti na cilju iz člena 2 Direktive, in sicer vzdrževanju populacij ptic na stopnji, ki ustreza zlasti ekološkim, znanstvenim in kulturnim zahtevam, ob upoštevanju gospodarskih in rekreacijskih zahtev, ali za prilagajanje populacije teh vrst tej stopnji.

16. V skladu s členom 1 se prepovedi iz člena 5 uporabljajo za vse prostoživeče vrste ptic, naravno prisotne na evropskem ozemlju držav članic, za katero se uporablja Pogodba. Kot je razsodilo Sodišče Evropske unije, je „[i] z jasnega in nedvoumnega besedila člena 5 Direktive o pticah […] torej razvidno, da uporaba prepovedi iz te določbe nikakor ni pridržana samo za vrste, ki so naštete v Prilogi I k tej direktivi, ali vrste, ki so do določene mere ogrožene, ali vrste, katerih populacija dolgoročno upada“ ([30]).. Zato države članice tudi, če je populacija običajne vrste nespremenjena in bo po vsej verjetnosti taka ostala v predvidljivi prihodnosti, takih vrst ne morejo izključiti iz področja uporabe prepovedi, zahtevanih s členom 5 ([31]). Sodišče Evropske unije je odločilo tudi, da za namene

([26]) Združeni zadevi C-473/19 in C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, točka 35.
([27]) Glej po analogiji združeni zadevi C-473/19 in C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, točka 75.
([28]) Glej po analogiji zadevo C-518/04, Komisija/Grčija, točka 16.
([29]) Združeni zadevi C-473/19 in C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, točka 75.
([30]) Združeni zadevi C-473/19 in C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, točka 36.
([31]) Zadeva C-441/17, Komisija/Poljska, točki 262 in 263.

uporabe člena 5 ni upoštevna kakršna koli proučitev vpliva dejavnosti na nivo populacije ali stanje ohranjenosti vrste, razen pri prepovedi iz člena 5, točka (d) (glej oddelek 3.4) ([32]). V primeru člena 5, točka (d), so dejavniki, kot sta številčnost ali stanje ohranjenosti vrste, upoštevni le pri ugotavljanju, ali je vznemirjanje postalo moteče glede na cilj direktive o pticah, vendar ne omogočajo izključitve vrste iz področja uporabe člena 5, točka (d).

17. Prepovedi iz člena 5 se uporabljajo tudi za vrste, navedene v Prilogi II k direktivi o pticah. Čeprav člen 7 dovoljuje lov na te vrste, kar vključuje ubitje ali ujetje osebkov v določenih obdobjih in v okviru določenih omejitev iz člena 7 ([33]), ostajajo za vrste iz Priloge II prepovedana dejanja zunaj lovnih dob ter dejavnosti, s katerimi bi se kršil člen 5, kot je namerno uničevanje gnezd ali jajc. Področje uporabe člena 7 je omejeno na lov, kar pomeni, da so druge dejavnosti, ki lahko povzročijo škodo, za vrste, navedene v Prilogi II, še vedno prepovedane. Smernice Komisije o trajnostnem lovu ([34]) vsebujejo dodatna pojasnila glede obveznosti iz člena 7.

18. Na podlagi sodne prakse Sodišča Evropske unije je jasno, da se morajo prepovedi iz člena 5 uporabljati brez kakršne koli časovne omejitve ([35]). Dejanski ukrepi in pravila, s katerimi se te prepovedi izvajajo, pa lahko, če je to ustrezno utemeljeno, upoštevajo sezonske dejavnike in se uporabljajo le v določenih časovnih obdobjih, na primer v obdobju gnezdenja. Pri členu 5, točka (d), morajo države članice nameniti posebno pozornost občutljivim fazam življenjskega cikla vrst ptic, kot sta čas razmnoževanja ali vzreje mladičev. Čeprav se taki sezonski dejavniki lahko upoštevajo, vrst ptic ni mogoče – niti začasno – izvzeti iz splošnega sistema varstva, ki se zahteva s členom 5 ([36]). Kot je pojasnjeno v nadaljevanju, se lahko z uporabo preventivnih ukrepov pri dejavnostih, ki bi lahko bile škodljive, zagotovi, da se gospodarske dejavnosti izognejo prepovedanim škodljivim ravnanjem iz člena 5 in da so skladne s to določbo.

19. Za celovito in učinkovito varstvo prostoživečih ptic je potrebno tudi celovito varstvo z vidika geografskega področja uporabe. To pomeni, da se člen 5 uporablja na celotnem geografskem območju uporabe direktive o pticah, kot je opredeljeno v njenem členu 1, ne glede na to, kje se ptice morda zadržujejo ali prehajajo in to, ali je območje znotraj ali zunaj omrežja Natura 2000. Vsaka nacionalna zakonodaja, ki varstvo prostoživečih ptic omejuje na določeno območje (npr. območje naravne dediščine), je zato nezdružljiva z direktivo o pticah ([37]). Vendar lahko države članice pri izvajanju prepovedi iz člena 5 upoštevajo geografska merila, pomembna za posamezno vrsto, pri čemer upoštevajo tudi cilje iz člena 2.

Praktična podpora pri izvajanju 1: prožnost pri vzpostavitvi pravnega okvira za splošni sistem varstva

Države članice imajo pri prenosu določb direktive o pticah v svojo nacionalno zakonodajo precejšnjo prožnost, pri čemer morajo ohraniti jasen zakonodajni okvir in izvajati učinkovite preventivne ukrepe, da se zagotovi izpolnitev ciljev direktive o pticah. To lahko vključuje uvedbo novih ali sprejetje posebnih zakonov, drugih predpisov ali upravnih ukrepov na nacionalni ali regionalni ravni, prilagojenih njihovim posebnim sistemom upravljanja. Preventivni ukrepi se lahko vključijo tudi v sektorsko zakonodajo, ki ureja gospodarske dejavnosti, kot so energetika, gozdarstvo ali kmetijstvo, ter se po potrebi prilagodijo posebnim regionalnim ali lokalnim okoliščinam. Poleg tega lahko države članice olajšajo izvajanje pravnega okvira tako, da gospodarskim deležnikom ponudijo podporo prek svetovalnih storitev, ciljno usmerjenih shem financiranja in pobud za ozaveščanje.

([32]) Zadeva C-784/23, Voore Mets in Lemeks Põlva, točki 53 in 54, ter zadeva C-131/24, VIRUS in drugi, točka 43.

([33]) Sodišče Evropske unije se je v zadevi C-157/89, Komisija/ Italija, v točki 14 sklicevalo na potrebo po „celovitem sistemu varstva v času, ko je preživetje prostoživečih vrst ptic posebej ogroženo“.

([34]) https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_en.

([35]) Zadeva C-252/85, Komisija/Francija, točka 9; čeprav se je ta sodba nanašala na člen 5, točki (b) in (c), jo je mogoče uporabiti za člen 5 kot celoto, saj besedilo ne omejuje področja uporabe nobene od prepovedi iz tega člena.

([36]) Zadeva C-507/04, Komisija/Avstrija, točka 114.

([37]) Zadeva C-252/85, Komisija/Francija, točka 15.

3.3 **Pojem „namernosti“ v členu 5 direktive o pticah**

20. Pred obravnavanjem na posebne določbe člena 5 je treba pojasniti pojem „namernosti“, ki je ključen za razlago in izvajanje prepovedi iz člena 5, točke (a), (b) in (d):

(a) namerno ubitje ali ujetje na kakršen koli način;

(b) namerno uničenje ali poškodovanje gnezd in jajc ali odstranjevanje gnezd; ter

(d) namerno vznemirjanje ptic, zlasti v času razmnoževanja in vzreje mladičev, v taki meri, da bi vznemirjanje postalo moteče glede na cilje te direktive;

21. Prepovedi iz točk (c) in (e) se uporabljajo ne glede na namen storilca dejanja.

22. Glede pojma „namernosti“ obstaja ustaljena sodna praksa Sodišča Evropske unije. Po mnenju Sodišča Evropske unije pojem „namerno“ zajema dejavnosti, katerih namen je ujetje, ubitje ali vznemirjanje ptic ali uničenje ali poškodovanje njihovih gnezd, in dejavnosti, ki očitno nimajo takega namena, vendar vključujejo pristanek na možnost takega ujetja, ubitja, vznemirjanja, uničenja ali poškodovanja ([38]). Zato je, če storilec dejavnosti pristane na možnost, da bodo njegova ravnanja povzročila prepovedano škodo, vendar kljub temu nadaljuje z dejavnostjo, tako ravnanje zajeto s prepovedmi iz člena 5, tudi če taka škoda ni bila njegov namen ([39]). Vendar glede vrst iz Priloge II obstaja izjema, saj se osebki teh vrst lahko lovijo, tj. ubijajo ali ujamejo v določenih obdobjih in v okviru nekaterih omejitev iz člena 7.

23. Da bi se dokazalo zavedanje za namene določitve namernosti, morata biti izpolnjena kumulativna pogoja: (i) zavedanje o prisotnosti ptic in (ii) zavedanje, da lahko zadevna dejavnost tem pticam povzroči prepovedano škodo. Oba elementa je treba presojati glede na informacije, ki so na voljo, in glede na to, kako so bile te informacije razširjene.

24. Da bi države članice podprle gospodarske subjekte, ki izvajajo dejavnosti, ki bi lahko vodile v prepovedana škodljiva ravnanja, bi morale te subjekte seznaniti z razpoložljivimi preventivnimi ukrepi.

25. Prvič, zavedanje o prisotnosti ptic vključuje primere, v katerih so bile ptice ali njihova gnezda opažene na območju, na katerega bo zadevna dejavnost vplivala, ali kadar obstajajo znanstveni podatki in dokumentirana opazovanja prisotnosti ptic na takem območju. Sodišče Evropske unije je menilo, da to lahko zajema tudi okoliščine, v katerih je njihovo prisotnost mogoče razumno pričakovati na podlagi ekoloških dejavnikov, na primer vrste in starosti gozda ali travinja, značilnih za nekatere vrste ptic ([40]).

26. Zavedanje o prisotnosti ptic samo po sebi ni dovolj; obstajati mora tudi razumno tveganje, da bi zadevna dejavnost lahko povzročila prepovedano škodo prisotnim pticam. V tem okviru je pomembno upoštevati potrebe in občutljivost vrste, pri čemer je treba upoštevati, kje vrsta gnezdi, kakšne so njene gnezditvene navade, katera območja uporablja za iskanje hrane ali lov ter druge za vrsto značilne dejavnike. To znanje lahko temelji na informacijah iz akcijskih načrtov za vrste, načrtov upravljanja območij Natura 2000 ali gozdarskih načrtov ter na vseh drugih relevantnih znanstvenih podatkih in raziskavah o zadevni vrsti.

([38]) Zadeva C-784/23, Voore Mets in Lemeks Põlva, točka 49, ter zadeva C-131/24, VIRUS in drugi, točka 39.

([39]) Glej zadevo C-784/23, Voore Mets in Lemeks Põlva, točki 47 in 48, v katerih je Sodišče potrdilo, da je treba pojem „namernosti“ v členu 5 direktive o pticah in členu 12 direktive o habitatih razlagati enotno. Zato je Sodišče ustaljeno sodno prakso, ki se uporablja za pojem „namernosti“ iz člena 12 direktive o habitatih, uporabilo za vzporedni pojem iz člena 5 direktive o pticah.

([40]) Zadeva C-784/23, Voore Mets in Lemeks Põlva, točka 61.

27. Ocena tveganja zato temelji na interakciji med vplivi zadevne dejavnosti ter potrebami in občutljivostjo zadevne vrste. To bi se lahko na primer nanašalo na sečnjo dreves v obdobju gnezdenja na območjih, kjer je znano, da gnezdijo gozdne ptice, ali na določene kmetijske prakse, ki vplivajo na nekatere ptice, ki gnezdijo na tleh, in bi lahko privedle do ubitja ali motečega vznemirjanja teh ptic ali uničenja njihovih gnezd. To ne pomeni prepovedi sečnje in košnje, temveč se tako zagotovi, da je zadevna praksa združljiva z varstvom ptic.

28. Prav tako v primeru, da je dejavnost načrtovana zunaj obdobja gnezdenja vrste ptic ali če so na primer sprejeti drugi previdnostni ukrepi (glede preventivnih ukrepov glej v nadaljevanju), to morda ne spada v okvir namerne škode. Pri takem načrtovanju bi se lahko upošteval del leta, v katerem se pričakuje, da ne bo ptic na območju, kjer bo potekala dejavnost. Lahko bi se opredelila tudi posebna območja znotraj širšega območja ali habitata, na katerih ptice niso prisotne. Taki premisleki so zelo odvisni od konkretnega okvira, zato jih je treba presojati za vsak primer posebej.

29. V vseh primerih je vloga nacionalnih organov bistvena. Nacionalni organi bi morali pri urejanju gospodarskih dejavnosti upoštevati znanstvene podatke o geografski in časovni prisotnosti ptic. Z vsemi ustreznimi sredstvi bi morali proaktivno razširjati informacije o prisotnosti ptic in o vseh obstoječih pravilih za njihovo varstvo ter o razpoložljivih preventivnih ukrepih. Glede na člen 2 bi morali nacionalni organi te informacije dati na voljo tudi zadevnim deležnikom, da bi lahko bile njihove gospodarske ali rekreacijske dejavnosti združljive z zahtevami glede varstva ptic.

30. Ker se prepovedi iz člena 5, razen iz njegove točke (d), uporabljajo ne glede na njihov dejanski vpliv na zadevno vrsto, pristanka na možnost škode ni mogoče ugotavljati s sklicevanjem na nivo populacije zadevne vrste ali na vpliv na to populacijo ([41]).

3.4 **Sprejemanje preventivnih ukrepov za preprečevanje namerne škode**

31. Kot je pojasnjeno v nadaljevanju, lahko sprejetje učinkovitih preventivnih ukrepov kot odziv na dejavnosti, ki bi lahko bile škodljive, privede do izključitve namerne škode, prepovedane na podlagi člena 5, točka (a), (b) ali (d), kadar so izpolnjeni posebni pogoji. S tem pristopom se lahko zagotovi jasen okvir za gospodarske subjekte in nacionalne organe in zmanjša potreba po uporabi odstopanj ter s tem tudi upravno breme.

32. Kadar obstaja verjetnost, da bo dejavnost kršila prepovedi iz člena 5, točka (a), (b) ali (d), lahko nacionalni pristojni organi opredelijo preventivne ukrepe, ki jih lahko akterji (gospodarski ali drugi) uvedejo v fazi načrtovanja in/ali izvajanja, da se zadevna dejavnost lahko izvede, hkrati pa se v največji možni meri prepreči škoda za prisotne vrste ptic. Taki preventivni ukrepi morajo biti konkretni in specifični, pri čemer morajo upoštevati relevantne informacije o zadevni vrsti in biti zasnovani tako, da se, kolikor je mogoče, preprečijo vsi prepovedani vplivi, ki bi jih lahko imela zadevna dejavnost, da se zagotovi dejansko spoštovanje prepovedi iz člena 5 ([42]). Kadar dejavnosti temeljijo na preventivnem pristopu ([43]) in obstaja visoka stopnja gotovosti, da bo škoda izključena, se lahko poznejši preostali vplivi štejejo za naključne in ne za namerne. Prednost tega pristopa je, da omogoča izvedbo dejavnosti brez potrebe po odstopanju na podlagi člena 9 direktive o pticah.

33. Kadar se taki škodi ni mogoče izogniti, se bo namesto tega treba opreti na določbo o odstopanju iz člena 9 (glej naslednje poglavje).

([41]) Zadeva C-784/23, Voore Mets in Lemeks Põlva, točke od 49 do 54.

([42]) Glej zadevo C-441/17, Komisija/Poljska, točka 259, v kateri je Sodišče Evropske unije ugotovilo, da je sklep nacionalnih organov, s katerim je bil dovoljen posek dreves, za katera je bilo znano, da so pomembni habitati za več vrst ptic, v nasprotju s členom 5, točki (b) in (d), deloma zato, ker niso bili uvedeni konkretni in specifični varstveni ukrepi, s katerimi bi bila prepovedana škoda izključena in zagotovljeno spoštovanje z njo povezanih zahtev.

([43]) Glej po analogiji združeni zadevi C-473/19 in C-474/19, Föreningen Skydda Skogen, točka 77.

34. Ti preventivni ukrepi se lahko upoštevajo pri presoji, ali projekt ali dejavnost krši prepovedi iz člena 5 ([44]). Sodišče Evropske unije je potrdilo, da ni nujno, da se moteči učinki projekta na vrste prostoživečih ptic presojajo neodvisno od ukrepov, ki spremljajo projekt in so predlagani za preprečitev teh učinkov oziroma, v primeru člena 5, točka (d), za njihovo zmanjšanje na neznatno raven. Pomembni so le učinki, ki jih bodo ptice dejansko utrpele zaradi izvedbe projekta ([45]).

35. Kar zadeva opredelitev takih preventivnih ukrepov ter njihovo vključitev v zasnovo in izvajanje projektov ali dejavnosti, morajo pristojni organi pri ocenjevanju učinkovitosti preventivnih ukrepov upoštevati „najzanesljivejše razpoložljive znanstvene podatke in najnovejše rezultate mednarodnih raziskav“ ([46]). Vendar izvajalcem in pristojnim organom ne bi smelo biti čezmerno oteženo dokazovanje, da prepovedana škoda ne bi nastala ([47]). Sodišče Evropske unije je menilo, da ni treba nujno zahtevati, da se učinkovitost teh ukrepov dokaže z znanstveno dokumentacijo, ki bi potrjevala uspešno praktično izvajanje teh ukrepov, ker taka dokumentacija ni nujno na voljo ([48]). Pri presoji uporabe preventivnih ukrepov, na primer v okviru postopka izdaje dovoljenja, se lahko njihova učinkovitost dokaže z obrazloženo oceno sodnega izvedenca ([49]), odvisno od nacionalne zakonodaje pa se lahko uporabijo tudi druga podobna orodja.

36. Po uvedbi je treba učinkovitost preventivnih ukrepov spremljati, da se zagotovi, da se ti ukrepi izvajajo in da s preprečevanjem škode za ptice in/ali njihova gnezda in jajca dejansko zagotavljajo skladnost s členom 5. Po potrebi se lahko vzpostavi mehanizem za odzivanje na ugotovljena prepovedana škodljiva ravnanja, da se zagotovi skladnost s členom 5. Brez teh mehanizmov za spremljanje in odzivanje ne bi bilo mogoče zagotoviti, da preventivni ukrepi dejansko zagotavljajo skladnost. V primeru ugotovljene škode bo morda treba sprejeti prilagoditve za preprečitev morebitne nadaljnje škode, da se zagotovi skladnost s členom 5 in omogoči nadaljevanje zadevne dejavnosti.

Praktična podpora pri izvajanju 2: zmanjšanje upravnega bremena in zagotavljanje pravne varnosti z integriranimi preventivnimi ukrepi

Nacionalni organi lahko olajšajo gospodarske ali rekreacijske dejavnosti, pri katerih obstaja tveganje kršitve člena 5 direktive o pticah, tako da opredelijo posebne preventivne ukrepe, namenjene učinkovitemu preprečevanju škode za ptice. Kadar se izvaja učinkovit preventivni pristop, se preostali vplivi ne bi smeli šteti za namerne, zaradi česar se lahko dejavnost izvaja brez potrebe po odstopanju na podlagi člena 9. Tako se lahko poenostavi izvajanje ter znatno zmanjšajo upravno breme in stroški za organe in podjetja, hkrati pa izvajalcem zagotovi pravno varnost. Ta pristop bi bilo treba izvajati v tesnem sodelovanju med pristojnimi nacionalnimi organi in gospodarskimi sektorji, tudi s svetovanjem gospodarskim subjektom o tem, kako izpolnjevati zahteve iz člena 5 (glej poglavji 3.3 in 3.5).

3.5 Posebne prepovedi iz člena 5

37. Vsaka od prepovedi, navedenih v členu 5, opredeljuje škodljiva ravnanja, ki jih morajo države članice prepovedati. Sodišče Evropske unije je potrdilo, da glede točk (a) in (b) preučitev vpliva človekove dejavnosti na nivo populacije zadevne vrste ptic ni upoštevna za namene teh določb ([50]). To razlago je mogoče po analogiji razširiti na točki (c) in (e), saj te prepovedi prav tako ne vsebujejo sklicevanja na to, da bi morala škoda pomembno vplivati na

([44]) Glej po analogiji zadevo C-131/24, VIRUS in drugi, točka 44. Ta zadeva se je nanašala le na prepoved iz člena 5, točka (d), vendar je njena razlaga koristna tudi za člen 5, točki (a) in (b).
([45]) Glej po analogiji zadevo C-131/24, VIRUS in drugi, točka 45.
([46]) Glej po analogiji zadevo C-131/24, VIRUS in drugi, točka 57.
([47]) Glej po analogiji zadevo C-131/24, VIRUS in drugi, točke od 50 do 53, v katerih se Sodišče sklicuje na načelo učinkovitosti.
([48]) Glej po analogiji zadevo C-131/24, VIRUS in drugi, točka 57.
([49]) Glej po analogiji zadevo C-131/24, VIRUS in drugi, točke 51, 57 in 58.
([50]) Zadeva C-784/23, Voore Mets in Lemeks Põlva, točka 54.

populacijo vrste, ali sklicevanja na cilje direktive o pticah. Sodišče Evropske unije je navedlo, da se posledice dejavnosti za nivo populacije vrste upoštevajo le, kolikor so pomembne za presojo sorazmernosti odstopanja, zahtevanega na podlagi člena 9 ([51]) (glej poglavje 4). Po drugi strani pa bo preučitev vpliva človekove dejavnosti na nivo populacije zadevnih vrst ptic upoštevna za namene člena 5, točka (d) ([52]).

Člen 5, točka (a), namerno ubitje ali ujetje na kakršen koli način

38. Člen 5, točka (a), se nanaša na vse življenjske faze ptic. To je razvidno iz tega, da besedilo te določbe ne vsebuje nobenih takih omejitev.

39. Ubitje ali ujetje zaradi lova je dovoljeno za nekatere vrste, navedene v Prilogi II k Direktivi, in v okviru omejitev iz člena 7. V skladu s členom 7 se lahko vrste iz Priloge II lovijo, če se lov ne izvaja v času vzreje mladičev ali med različnimi fazami razmnoževanja teh vrst in če ne ogroža prizadevanj za ohranitev na območju razširjenosti teh vrst. Za selitvene ptice iz Priloge II se prepoved lova razteza na čas vrnitve teh vrst na gnezdišča. Pojasnila glede določb, ki se nanašajo na lov vrst iz Priloge II, so na voljo v smernicah o trajnostnem lovu v skladu z direktivo o pticah ([53]).

Člen 5, točka (b), namerno uničenje ali poškodovanje gnezd in jajc ali odstranjevanje gnezd

40. Cilj varstva gnezd ([54]) in jajc je zagotoviti uspešno razmnoževanje vrste ptic. Nekatere vrste se vsako leto vrnejo v isto gnezdo, druge pa zgradijo novo gnezdo. Sodišče Evropske unije je zato navedlo, da se s členom 5, točka (b), zahteva neprekinjeno varstvo gnezd, pri čemer je poudarilo, da je „neprekinjeno varstvo habitata ptic potrebno, ker številne vrste vsako leto ponovno uporabljajo gnezda, zgrajena v prejšnjih letih“ ([55]). Vendar pa v primeru vrst, ki svojih gnezd običajno ne uporabljajo več let zapored, in katerih gnezda običajno ne uporabljajo niti druge vrste, ni potrebno zagotoviti zaščite teh gnezd, ko so enkrat zapuščena.

Člen 5, točka (c), odvzem jajc iz narave in posedovanje teh jajc, čeprav so prazna

41. Jemanje ptičjih jajc v naravi zelo ogroža njihovo ohranjanje, saj moti njihov naravni razmnoževalni cikel in pticam preprečuje uspešno vzrejo potomstva. To je posebej resna grožnja pri redkih in ogroženih vrstah ali pri vrstah, po katerih je veliko povpraševanje v nedovoljeni trgovini s prostoživečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami. Pri nekaterih populacijah vrst, kot je sokol plenilec (*Falco cherrug*), se je zaradi jemanja jajc iz gnezd močno zmanjšala populacija. Zato prepoved posedovanja jajc, tudi če so prazna, prispeva k zmanjšanju povpraševanja po jemanju in zbiranju jajc ter trgovanju z njimi. Sodišče Evropske unije je odločilo, da se mora tudi ta prepoved uporabljati brez kakršne koli časovne omejitve, kar pomeni, da je treba zagotoviti neprekinjeno varstvo jajc prostoživečih ptic ([56]).

Člen 5, točka (d), namerno vznemirjanje ptic, zlasti v času razmnoževanja in vzreje mladičev, v taki meri, da bi vznemirjanje postalo moteče glede na cilje te direktive

42. Člen 5, točka (d), prepoveduje vznemirjanje ptic, ki bi bilo moteče z vidika doseganja ciljev direktive o pticah. Zato se člen 5, točka (d), poleg pogoja „namernosti“ uporablja le, če vznemirjanje „pomembno vpliva na cilj ohranjanja

([51]) Zadeva C-784/23, Voore Mets in Lemeks Põlva, točke 54–56.
([52]) Zadeva C-131/24, VIRUS in drugi, točka 43.
([53]) https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_en.
([54]) Gnezdo je vdolbina ali struktura, ki jo ptica naredi ali izbere za odlaganje svojih jajc ter za njihovo valjenje in zaščito svojega potomstva.
([55]) Zadeva C-252/85, Komisija/Francija, točka 9.
([56]) Zadeva C-252/85, Komisija/Francija, točka 9.

populacije zadevnih vrst ptic ali njene prilagoditve zadovoljivi stopnji populacije zadevne vrste ptic“ ([57]). Čeprav se ta prepoved uporablja brez strogih časovnih omejitev, je še posebej upoštevna za vznemirjanje v času razmnoževanja in vzreje mladičev, saj gre za najobčutljivejši fazi za preživetje vrst ptic in posledično za doseganje ciljev Direktive.

43. Sodišče Evropske unije je potrdilo, da se ta prepoved uporablja le za vznemirjanja, ki pomembno vplivajo na ohranjanje populacije zadevne vrste na zadovoljivi stopnji, in ne za osebke navedene vrste. Položaj je drugačen le, „če je populacija določene vrste prostoživečih ptic tako številčno zmanjšana, da bi vznemirjanje posameznih primerkov te vrste lahko ogrozilo njeno ohranitev“ ([58]).

44. Zato morajo pristojni organi skrbno oceniti, katera raven vznemirjanja se lahko šteje za motečo, pri čemer upoštevajo značilnosti in občutljivost vrste ter njene zahteve in zadevne dejavnosti. Prepoved iz člena 5, točka (d), bo treba strožje uporabljati pri redkih in/ali ranljivih vrstah ter pri vrstah, ki imajo na primer neugodno stanje ohranjenosti. Pri vrstah, katerih populacije so nad zadovoljivo stopnjo, bi bilo mogoče dopustiti več vznemirjanja.

45. Dejavniki, ki jih je treba upoštevati pri ugotavljanju, koliko je vznemirjanje moteče, vključujejo njegovo trajanje (začasno ali trajno), intenzivnost (obseg, ravni hrupa, stopnjo spremembe okolice), pogostost, površino prizadetega območja in oddaljenost od zadevnih ptic. Zato je treba upoštevati tudi kumulativni učinek vznemirjanj glede na druge dejavnosti, ki potekajo na območju, da se natančno ugotovi, ali je vznemirjanje moteče.

46. Kot je navedeno v členu 5, točka (d), je vznemirjanje v času razmnoževanja in vzreje mladičev še posebej pomembno, vendar je treba upoštevati tudi druge občutljive življenjske faze, ki bi lahko ogrozile preživetje (kot je vznemirjanje na pomembnih območjih za hranjenje in prezimovanje).

47. Pri presoji, ali je vznemirjanje moteče glede na cilj ohranjanja ali obnovitve populacij na zadovoljivi stopnji, se lahko upoštevajo vsi preventivni ukrepi (glej oddelek 3.3), ki učinkovito preprečujejo, da bi projekt ali druga dejavnost vznemirjala ptice, ali zmanjšujejo vznemirjanje do te mere, da nima pomembnega vpliva ([59]). Dokazovanje, da tako vznemirjanje ne bi pomembno vplivalo na cilje Direktive, ne sme biti „nerazumno oteženo“ ([60]).

Člen 5, točka (e), zadrževanje ptic tistih vrst, katerih ujetje in lov je prepovedan

48. Ta prepoved se uporablja za vse življenjske faze osebka, živega ali mrtvega, ter za vsak njegov del. Ne uporablja se za vrste ptic iz Priloge II, ki se lahko lovijo (ob upoštevanju omejitev iz člena 7), ptice, ki niso zajete z Direktivo (glej oddelek 2.1), niti za ptice, ki so sicer zakonito ujete v naravi na podlagi zakonitega odstopanja v skladu s členom 9.

49. Osebke v ujetništvu mora biti mogoče identificirati z uradnim sistemom registracije, vzpostavljenim na nacionalni ravni. To je mogoče zagotoviti z uradnim sistemom obročkanja ([61]) ali, po možnosti, z uporabo mikročipov ali genetskega profiliranja, saj sta ti metodi zanesljivejši. Vsekakor pa je to, da ima ptica zaprt registriran nožni obroček ustrezne velikosti, ki ni bil spremenjen, minimalni pogoj za dokaz, da je bila ptica v lasti vzreditelja v prvih 10 dneh svojega življenja, kar pomeni, da je bila domnevno izvaljena v ujetništvu.

([57]) Zadeva C-784/23, Voore Mets in Lemeks Põlva, točka 62.
([58]) Zadeva C-131/24, VIRUS in drugi, točka 41.
([59]) Zadeva C-131/24, VIRUS in drugi, točka 44. V tej zadevi so se preventivni ukrepi nanašali na projekt gradnje ceste, vendar enako velja tudi za druge dejavnosti.
([60]) Zadeva C-131/24, VIRUS in drugi, točka 53.
([61]) Zaprt nožni obroček ustrezne velikosti, ki ni bil spremenjen, je minimalni pogoj za dokaz, da je bila ptica v lasti vzreditelja v prvih 10 dneh življenja, kar kaže, da je bila verjetno izvaljena v ujetništvu.

3.6 **Izvajanje člena 5**

3.6.1 *Potreba po celovitem in učinkovitem zakonodajnem okviru*

50. Kot je pojasnjeno v poglavju 1, morajo biti določbe Direktive izvedene neizpodbitno zavezujoče ter določne, natančne in jasne, da bi se zadostilo zahtevam pravne varnosti. Člen 5 zato zahteva sprejetje celovitega in učinkovitega zakonodajnega okvira z izvajanjem konkretnih in specifičnih varstvenih ukrepov, ki zagotavljajo dejansko spoštovanje prepovedi ([62]). Na splošno morajo države članice zagotoviti, da se dejavnosti, vključno s ponavljajočimi se dejavnostmi, izvajajo v skladu z določbami o varstvu vrst, tako da se učinkovito preprečijo prepovedana škodljiva ravnanja. Splošni sistem varstva bi moral zajemati pravila in prakse, ki veljajo za gospodarske subjekte, vključevati pa bi moral tudi kampanje za ozaveščanje, spodbujanje ter po potrebi izvršilne ukrepe. To je mogoče doseči z različnimi orodji, kot so instrumenti načrtovanja, sistemi predhodne odobritve ali posebna pravila, ki se uporabljajo za posameznike ali gospodarske subjekte v sektorjih, ki bi lahko vplivali na ptice.

51. Ukrepi bi morali biti prilagojeni življenjskemu ciklu posamezne vrste in upoštevati čas njihovega razmnoževanja, habitate za hranjenje, selitvene poti ter počivališča ali gnezdišča. Po potrebi se ukrepi lahko uporabljajo za skupine vrst, ki jim grozijo enake nevarnosti in imajo enake značilnosti. Na podlagi člena 2 lahko cilji ohranjanja in obnove za posamezno vrsto upravičijo bolj specifične ali restriktivne ukrepe, da se prepreči kakršen koli vpliv dejavnosti, prepovedanih na podlagi člena 5.

52. Pristojni organi v državah članicah morajo uporabnikom kopnega in morja, na katere se to nanaša, ter širši javnosti jasno sporočiti prepovedi, pa tudi razpoložljive informacije o prisotnosti vrste in razpoložljivih ali predpisanih varstvenih ukrepih. Spremljanje je bistveno za določitev učinkovitosti ukrepov. To lahko vključuje sledenje z GPS, nadzor nad gnezdi in kolonijami ter pri rekreacijskih dejavnostih nadzor organizatorjev nad udeleženci. Obseg in raven takega spremljanja (na primer na ravni parcele/lokacije, krajine ali regije) bi morali določiti nacionalni pristojni organi, da se za vsak posamezni primer zagotovi učinkovit pregled nad vplivi, ki jih imajo ukrepi na ptice.

53. Tudi kadar se sprejmejo vsi preventivni ukrepi, ni mogoče zagotoviti, da se odpravijo vsa tveganja. Države članice bi morale vzpostaviti sistem za ocenjevanje učinkovitosti preventivnih ukrepov in redno pregledovanje teh ukrepov v okviru splošnega sistema zaščite, ki se zahteva s členom 5.

54. Te ukrepe, sprejete za izvajanje direktive o pticah, bi bilo treba dopolniti z nadaljnjimi izvedbenimi ali spodbujevalnimi ukrepi, kot so ciljno usmerjene informacije o zahtevah glede varstva. Ti ukrepi lahko vključujejo smernice in brošure, pripravljene posebej za posamezni sektor, ozaveščanje deležnikov ter zanesljivo spremljanje prisotnosti ptic in gnezd ob uporabi podatkov občanske znanosti.

55. V posebnih primerih in kadar so pogoji izpolnjeni, se lahko odobri odstopanje od splošnega sistema varstva (glej poglavje 4).

56. Da bi se izognili potrebi po odstopanju in s tem zmanjšali upravno breme, lahko države članice sprejmejo preventivne ukrepe za zagotovitev skladnosti z zahtevami iz člena 5 Direktive. Taki preventivni ukrepi upoštevajo posebnosti posameznih sektorjev, kot izhaja iz člena 2 Direktive, in olajšujejo skladnost.

57. Preventivni ukrepi (kot je pojasnjeno v oddelku 3.3) se lahko nanašajo na vrsto, lokacijo, zasnovo in časovno razporeditev določene dejavnosti ali projekta. Lahko so povezani s fazami načrtovanja, gradnje in obratovanja projekta ali dejavnosti. Na primer, postavitev obcestnih pregrad, ki pticam preprečujejo letenje na cesto in trke z avtomobili, ali določitev nižjih omejitev hitrosti na avtocesti po njeni izgradnji, če možnosti nastanka prepovedanih škodljivih učinkov ni mogoče izključiti. Taki ukrepi morajo biti v celotnem trajanju projekta ali dejavnosti v celoti funkcionalni.

([62]) Zadeva C-441/17, *Komisija/Poljska (Beloveški gozd)*, točka 252.

3.6.2 *Vključitev zahtev iz člena 5 v postopke izdaje dovoljenj*

58. Člen 5 za zagotovitev skladnosti ne zahteva posebnih presoj vplivov ali postopkov izdaje dovoljenj. Ker je to določba direktive, imajo države članice možnost, da izberejo najprimernejše načine za izvajanje zahtev, tudi z vključitvijo v obstoječe postopke izdajanja dovoljenj ali okoljske postopke. To je v skladu z načelom procesne avtonomije držav članic ([63]).

59. Pri načrtovani dejavnosti ali projektu, za katerega je potrebno dovoljenje, kot je na primer gradnja električnih vodov, vetrnih elektrarn, avtocest, rudnikov ali obratov akvakulture, lahko države članice varstvene ukrepe vključijo v postopke odobritve ali izdaje dovoljenj ter v presoje vplivov na okolje iz člena 6(3) direktive o habitatih ali iz direktive o presoji vplivov na okolje ([64]) in direktive o strateški presoji vplivov na okolje ([65]) ter tako zagotovijo, da dejavnosti, za katere je potrebno dovoljenje, ne škodijo pticam. To je mogoče tudi pri ponavljajočih se ali trajajočih dejavnostih, tako da se pri podaljšanju njihovih dovoljenj upoštevajo zahteve glede varstva vrst.

60. V tem okviru bi se lahko verjetnost, da bo zadevna dejavnost vodila v škodljivo ravnanje, prepovedano s členom 5, ocenila in opredelila v okviru obstoječih postopkov odločanja. V ta namen so lahko presoje vplivov na okolje ali odločitve o preverjanju, sprejete v skladu z direktivo o presoji vplivov na okolje, koristen okvir za ugotavljanje tveganj za ptice. Na primer, države članice morajo v skladu s členom 3(1), točka (b), direktive o presoji vplivov na okolje opredeliti, opisati in presoditi neposredne in posredne pomembne vplive projekta na biotsko raznovrstnost kot eno od komponent okolja, s posebnim poudarkom na vrstah, zavarovanih v skladu z direktivo o ptičah. Ta opis verjetnih vplivov se lahko uporabi za ugotovitev, ali je treba uvesti preventivne ukrepe in prilagoditi zadevni projekt, da se zagotovi izpolnjevanje zahtev iz člena 5. Podobno bi se lahko z uporabo strateške presoje vplivov na okolje za načrte (npr. načrte za gospodarjenje z gozdovi) opredelili ustrezni preventivni ukrepi in zagotovilo izpolnjevanje zahtev iz člena 5.

61. Kadar bi lahko načrt ali projekt sam ali v povezavi z drugimi načrti ali projekti pomembno vplival na območje Natura 2000, bi moral biti predmet ustrezne presoje na podlagi člena 6(3) direktive o habitatih (glej poglavje 1 za podrobnosti o splošnem okviru direktive o ptičah). To pomeni, da se lahko ocena morebitne škode za ptice vključi v presoje, ki so del postopkov odločanja na različnih ravneh v državi članici. Tako se lahko pred izvedbo projekta pravilno in pravočasno opredelijo morebitni vplivi projekta na vrste ptic ter zagotovi skladnost z določbami člena 5 direktive o ptičah.

62. Nekatere države članice so presojo vplivov na vrste vključile v obstoječe postopke izdaje dovoljenj ([66]), tudi zaradi zmanjšanja upravnega bremena. Druge države članice so uvedle posebne postopke za izpolnjevanje zahtev iz člena 5 v primerih, ko se zgoraj navedene okoljske presoje ne uporabljajo. Prav tako se lahko v sektorski zakonodaji določijo standardni preventivni ukrepi za dejavnosti, za katere je znano, da lahko privedejo do ubitja ali motečega vznemirjanja ptic, pripravijo sektorske smernice ali standardi oziroma določijo sezonske omejitve za nekatere dejavnosti. Pri izbiri najboljšega pristopa za izvajanje zahtev iz člena 5 bi morale države članice upoštevati tudi morebitno upravno breme.

([63]) Glej zadevo C-131/24, *VIRUS in drugi*, točke od 50 do 53.

([64]) Direktiva 2011/92/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. decembra 2011 o presoji vplivov nekaterih javnih in zasebnih projektov na okolje (UL L 26, 28.1.2012, str. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2011/92/oj), kakor je bila spremenjena z Direktivo 2014/52/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. aprila 2014. Glej tudi Guidance on the interpretation of definitions of project categories in Annex I and II of the EIA Directive (Smernice za razlago opredelitev kategorij projektov iz prilog I in II k direktivi o presoji vplivov na okolje) (https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/e7f9c73c-86ba-11ef-a67d-01aa75ed71a1).

([65]) Direktiva 2001/42/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. junija 2001 o presoji vplivov nekaterih načrtov in programov na okolje (UL L 197, 21.7.2001, str. 30 ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2001/42/oj).

([66]) V Franciji je presoja vplivov projekta na vrste podobna postopku iz člena 6(3) direktive o habitatih za območja Natura 2000. Za vsak projekt, ki bi lahko pomembno vplival na ptice, se opravi ustrezna presoja njegovih posledic za ohranjanje ptic. Če projekt pomembno vpliva na zadevno vrsto, pristojni organ uporabi odstopanja.

3.6.3 *Primeri dejavnosti, ki lahko spadajo na področje uporabe člena 5, in morebitni preventivni ukrepi*

Cestni in železniški promet

63. Cestni ali železniški promet lahko vpliva na vrste ptic, saj lahko pride do trkov ptic z vozili in prometno infrastrukturo ali do motečega vznemirjanja zaradi prometnega hrupa ([67]). Pristojni nacionalni organi so odgovorni za sprejetje ukrepov, potrebnih za preprečitev prepovedane škode v zvezi z gradnjo in obratovanjem prometne infrastrukture. Ustrezni ukrepi lahko vključujejo določitev stalnih ali začasnih omejitev hitrosti, zaprtje cest v določenih obdobjih, namestitev zaščitnih panelov proti trkom s ponavljajočimi se risbami ali nalepkami ptic roparic na prosojnih protihrupnih ograjah ter namestitev drugih ustreznih konstrukcij, na primer za preprečevanje onesnaževanja zaradi površinskega odtoka ali za preprečevanje drugih vrst vznemirjanja.

Energetika

64. Proizvodnja energije in energetska infrastruktura, zlasti tista, ki temelji na fosilnih gorivih, lahko znatno negativno vplivata na vrste ptic. Če se zlasti upošteva kumulativni učinek na podnebje, emisije iz elektrarn na fosilna goriva na proizvedeno GWh ubijejo več kot 30-krat več ptic kot polja vetrnih elektrarn ([68]). Ptice se lahko poškodujejo ob trku z dimniki elektrarn na fosilna goriva, vetrnimi turbinami, hladilnimi strukturami jedrskih elektrarn ter prenosnimi in distribucijskimi vodi. Zato bo treba ustrezne preventivne ukrepe vključiti že v fazi njihovega načrtovanja ter v posamezne projekte.

65. Vetrna energija predstavlja največji delež proizvodnje energije iz obnovljivih virov v EU in prispeva k boju proti podnebnim spremembam, ki so glavni vzrok za izgubo biotske raznovrstnosti. Vendar lahko polja vetrnih elektrarn negativno vplivajo na populacije ptic. Čeprav vetrne turbine prispevajo k manj kot 0,1 % poginov ptic, povezanih s človekovimi dejavnostmi, kar je precej manj kot tradicionalne elektrarne ali nebotičniki ([69]), so se zaradi njihovega pomena morebitni vplivi temeljito proučili v EU in zunaj nje. Obstaja veliko nacionalnih smernic o vplivih in možnih blažilnih ukrepih ter „Smernice o razvoju vetrne energije in naravovarstveni zakonodaji EU“ ([70]), ki jih je izdala Komisija.

66. Eno glavnih tveganj, ki jih predstavljajo vetrne turbine, so trki ptic z lopaticami turbin. Pri obravnavi blažilnih ukrepov je potreben hierarhičen pristop. Najprej bi bilo treba preučiti ukrepe, katerih cilj je preprečiti vplive, na primer s tem, da se že vnaprej prepreči nastanek pomembnih vplivov, in sicer s strateško izbiro lokacij za vetrne elektrarne, da se ne postavijo na migracijskih poteh ter območjih razmnoževanja in prehranjevanja. Kadar to ni mogoče, bi bilo treba izvajati ukrepe za zmanjšanje vplivov.

Študija primera 1: karta občutljivosti v zvezi s pticami in netopirji za polja vetrnih elektrarn v Flandriji

Flandrija je pripravila kombinirano karto občutljivosti, namenjeno opredelitvi območij, na katerih lahko vetrne turbine pomenijo tveganje za ptice ali netopirje Namen karte je usmerjati presoje in strateško načrtovanje na ravni lokacije in prispevati k njim. To je primer karte občutljivosti z več vrstami, ki dokazuje, da se različne skupine lahko ocenijo s samo enim orodjem. Karta regijo razvršča v štiri kategorije z visokim, srednjim in morebitnim tveganjem ter kategorijo z nizkim tveganjem/brez podatkov. Čeprav so nekateri vidiki karte značilni za Flandrijo, bi bilo mogoče njena načela zlahka uporabiti tudi drugje.

([67]) V zadevi C-131/24, VIRUS in drugi, točka 39, je Sodišče potrdilo, da lahko projekti gradnje cest spadajo na področje uporabe člena 5, točka (d), tudi kadar škodovanje pticam ni bilo cilj te dejavnosti.

([68]) 5 things you should know about wind energy - European Commission ((Pet stvari, ki bi jih morali vedeti o vetrni energiji) – Evropska komisija).

([69]) 5 things you should know about wind energy - European Commission ((Pet stvari, ki bi jih morali vedeti o vetrni energiji) – Evropska komisija).

([70]) https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/2b08de80-5ad4-11eb-b59f-01aa75ed71a1.

Orodje vključuje karto ranljivosti za ptice, ki temelji na GIS in je sestavljena iz devetih tematskih kart (npr. območja prehranjevanja in počivališča za negnezdečo pernato divjad, sezonske selitvene poti) ter karte napovedi habitatov. Te plasti je najbolje pregledati posamično, vendar jih je mogoče tudi prekrivati, da se pridobi pregled nad vsemi morebitnimi občutljivostmi. Združene plasti (kot sintezna karta) prikazujejo kategorije občutljivosti kot visoko (3), srednjo (2) in morebitno tveganje (1) ter kategorijo z nizkim tveganjem/brez podatkov (0). To karto si je mogoče podrobno ogledati v spletni aplikaciji, ki vsebuje tudi druge pomembne karte, kot so karte zavarovanih naravnih območij, območij Natura 2000 itd.

Karte občutljivosti in spremljajoče smernice se pogosto uporabljajo pri odločanju o izbiri lokacij v Flandriji. Nosilci projektov in svetovalna podjetja jih uporabljajo za strateško načrtovanje in kot izhodišče za podrobnejše ocene projekta na ravni lokacije. Lokalni in regionalni organi jih uporabljajo za isti namen in za preverjanje, ali so nosilci projektov in svetovalna podjetja ustrezno upoštevali razpoložljive informacije. Poudariti je treba, da bi morala biti za območja z velikim tveganjem lokalna presoja podrobnejša.

Spletna aplikacija: https://geo.inbo.be/windturbines/index.html.

Več informacij:

Flamski atlas tveganja za ptice/netopirje – vetrne turbine, https://www.vlaanderen.be/inbo/en-gb/data-applications/de-vlaamse-risicoatlas-vogelsvleermuizen-windturbines/.

67. Po fazi preprečevanja se lahko kot pomembna strategija za zmanjšanje tveganja trkov ptic z vetrnimi turbinami, zlasti vzdolž glavnih selitvenih poti uporabi začasna prilagoditev delovanja na zahtevo. To lahko vključuje začasne prilagoditve delovanja, s katerimi se upoštevajo sezonski in dnevni vzorci vedenja vrst, kot je začasna zaustavitev lopatic turbin, ko se v bližini vetrnih turbin zazna prisotnost ptic. Sprva je bilo to začasno prilagajanje na zahtevo odvisno od človeških opazovalcev, danes pa je vse bolj avtomatizirano, saj se za spremljanje gibanja ptic v realnem času uporabljajo radarji, kamere, oddajniki GPS, geografsko ograjevanje in umetna inteligenca. Nekateri sistemi združujejo zaznavanje s človeškimi opazovalci in tehnološko zaznavanje, pri čemer končno odločitev o zaustavitvi sprejmejo operaterji.

68. Če se ukrepi za preprečitev ne zdijo primerni ali sorazmerni, je treba razmisliti o ukrepih za zmanjšanje vpliva. To lahko vključuje ukrepe pri načrtovanju projektov, s katerimi se lahko zmanjša intenzivnost vplivov (npr. zaradi vizualnih odvračalnih naprav na vetrnih turbinah, s katerimi so te bolj vidne za ptice, se lahko zmanjša tveganje trka, akustične odvračalne naprave pa se lahko med gradnjo in obratovanjem projektov na morju uporabljajo za zmanjšanje podvodnega hrupa).

Študija primera 2: zaustavitev na zahtevo s pomočjo radarja, polje vetrnih elektrarn Barão de São João, Portugalska

Na polju vetrnih elektrarn Barão de São João podjetja E.ON z zmogljivostjo 50 megavatov, ki leži na selitveni poti, je bil uveden protokol zaustavitve na zahtevo s pomočjo radarja (RASOD), ki je temeljil na vnaprej določenem sklopu meril. Za spremljanje dejavnosti leta selitvenih ptic je bila uporabljena skupina za spremljanje, ki je izvajala opazovanja z opazovalnih točk. Podatki radarja v realnem času so koordinatorju skupine za spremljanje zagotavljali kakovostnejše informacije, na podlagi katerih je lahko sprožil zaustavitev.

Sčasoma so izkušnje skupine za spremljanje pozitivno vplivale na učinkovitost pristopa RASOD: povprečni čas, ki je pretekel od izdaje ukaza do zaustavitve, se je zmanjšal za 91 %, povprečno letno število ekvivalentnih ur zaustavitve pa se je med letoma 2010 in 2014 zmanjšalo za 86 %. Lopatice turbin je bilo mogoče ustaviti v približno 15 sekundah po sprožitvi zaustavitve s pomočjo sistema, pri čemer se je uporabljal sistem za nadzor, krmiljenje in zajemanje podatkov (SCADA), ki omogoča dostop v realnem času do posameznih vetrnih turbin in polj vetrnih elektrarn ter njihovo upravljanje.

Poleg tega so se turbine znova zagnale brez potrebe po dodatni komunikaciji z operativnim osebjem. Med uporabo protokola zaustavitve ni bil zabeležen noben trk selitvenih jadrajočih ptic. V zadnjem letu petletne študije je skupno ekvivalentno obdobje zaustavitve ustrezalo 0,2 % letnega razpoložljivega ekvivalentnega časa, pri več kot 40 % ekvivalentnih obdobij zaustavitve pa so bile izgube energije zaradi nizkih hitrosti vetra zanemarljive.

69. Za obrate za proizvodnjo energije iz obnovljivih virov, objekte za shranjevanje energije na isti lokaciji in priključitev takih obratov in objektov za shranjevanje na omrežje so bile z Direktivo (EU) 2023/2413 (prenovljena direktiva o energiji iz obnovljivih virov) ([71]) uvedene ustrezne določbe o vzpostavitvi blažilnih ukrepov na „območjih za pospešeno uvajanje obnovljivih virov energije“ (člen 15c prenovljene direktive o energiji iz obnovljivih virov), „namenskih območjih za infrastrukturo“ (člen 15e prenovljene direktive o energiji iz obnovljivih virov) ter za projekte na področju energije iz obnovljivih virov zunaj teh območij (člen 16b direktive o energiji iz obnovljivih virov).

70. V skladu s členom 15c(1), točka (b), prenovljene direktive o energiji iz obnovljivih virov je treba pri pripravi načrtov za območja za pospešeno uvajanje obnovljivih virov energije določiti ustrezna pravila o učinkovitih blažilnih ukrepih. Zadevni člen določa, da morajo države članice po potrebi zagotoviti sorazmerno in pravočasno izvajanje ustreznih blažilnih ukrepov, da se med drugim zagotovi skladnost s členom 5 direktive o pticah. Člen 15e(2) prenovljene direktive o energiji iz obnovljivih virov vsebuje podobno določbo pri pripravi načrtov za namenska območja za infrastrukturo za omrežje in za shranjevanje, ki je potrebna za vključitev energije iz obnovljivih virov v elektroenergetski sistem. Pripravljene so bile smernice ([72]) in posebna študija ([73]) o določitvi območij za pospešeno uvajanje obnovljivih virov energije ter smernice ([74]) o vzpostavitvi namenskih območij za infrastrukturo, vključno z uporabo blažilnih ukrepov.

71. Pridevnik „ustrezni“ pri izrazu „ustrezni blažilni ukrepi“ pomeni, da bi morali biti blažilni ukrepi primerni in učinkoviti za zagotavljanje skladnosti s členom 5 direktive o pticah (npr. preprečevanje ubitja in motečega vznemirjanja ptic), ob tem pa tudi sorazmerni. Če se na primer izkaže, da uporaba vizualnih ali akustičnih odvračalnih naprav zadostuje za preprečevanje trkov ptic z vetrnimi turbinami na določenem polju vetrnih elektrarn, uporaba drugega blažilnega ukrepa, kot je začasno omejevanje delovanja, kadar so ptice v bližini, ne bi bila potrebna.

72. Člen 16b(2) prenovljene direktive o energiji iz obnovljivih virov, tj. Direktive (EU) 2023/2413, določa, da se pri projektih zunaj območij za pospešeno uvajanje obnovljivih virov energije, „[k]adar so bili v okviru projekta na področju energije iz obnovljivih virov sprejeti potrebni blažilni ukrepi, se morebitno ubijanje ali vznemirjanje vrst, zavarovanih na podlagi člena 12(1) Direktive 92/43/EGS in člena 5 Direktive 2009/147/ES, ne šteje za namerno“. V uvodni izjavi 37 prenovljene direktive o energiji iz obnovljivih virov je dodatno pojasnjeno, da se kakršno koli ubitje ali moteče vznemirjanje ne bi smelo šteti za namerno, če projekt za gradnjo in delovanje obratov za proizvodnjo energije iz obnovljivih virov [ki spada pod področje uporabe direktive o energiji iz obnovljivih virov] zagotavlja ustrezne blažilne ukrepe za preprečitev takega ubijanja, preprečitev vznemirjanja, presojo učinkovitosti takih ukrepov z ustreznim spremljanjem ter se, glede na zbrane informacije, sprejmejo potrebni nadaljnji ukrepi, da se zagotovi, da ni znatnega škodljivega vpliva na populacijo zadevnih vrst. Čeprav se v uvodni izjavi 37 ne razlikuje med projekti znotraj in zunaj območij za pospešeno uvajanje obnovljivih virov energije, se implicitno razume, da bi tako pojasnilo veljalo v obeh primerih ([75]).

73. Kar zadeva uporabo novih blažilnih ukrepov (katerih učinkovitost še ni bila obširno preizkušena), člen 15c(1) in člen 16b(2) direktive o energiji iz obnovljivih virov dopuščata njihovo uporabo v pilotnih projektih za obrate za proizvodnjo energije iz obnovljivih virov znotraj in zunaj območij za pospešeno uvajanje obnovljivih virov energije, pod pogojem, da se spremlja njihova učinkovitost ter da se nemudoma sprejmejo ustrezni ukrepi, če se izkaže, da niso učinkoviti.

74. Vendar je treba zagotoviti spremljanje učinkovitosti takih ukrepov. Glede na zbrane informacije bo treba po potrebi sprejeti nadaljnje ukrepe, če se izkaže, da niso učinkoviti.

([71]) Direktiva (EU) 2023/2413 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. oktobra 2023 o spremembi Direktive (EU) 2018/2001, Uredbe (EU) 2018/1999 in Direktive 98/70/ES glede spodbujanja energije iz obnovljivih virov ter razveljavitvi Direktive Sveta (EU) 2015/652 (UL L, 2023/2413, 31.10.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2413/oj).

([72]) https://energy.ec.europa.eu/publications/guidance-designating-renewables-acceleration-areas_en.

([73]) http://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/354ebc7c-496d-11ef-acbc-01aa75ed71a1.

([74]) https://commission.europa.eu/document/download/76fa5c90-909c-4bda-b655-edf564f5542e_en?filename=C_2025_4012_1_EN_annexe_acte_autonome_cp_part1_v2.pdf.

([75]) Člen 16b(2) Direktive (EU) 2023/2413 izrecno obravnava projekte zunaj območij za pospešeno uvajanje obnovljivih virov energije. Glede na navedeno za projekte znotraj območij za pospešeno uvajanje obnovljivih virov energije – za katere veljajo poenostavljeni postopki izdaje dovoljenj – ne bi smela veljati strožja pravila o varstvu vrst od tistih, ki veljajo zunaj območij za pospešeno uvajanje obnovljivih virov energije.

Objekti za prenos in distribucijo električne energije

75. Električni vodi lahko za ptice predstavljajo več pomembnih tveganj, predvsem zaradi trkov in električnega udara.

76. Trke povzročajo tako prenosni kot distribucijski vodi, do njih pa pride takrat, ko ptice, zlasti večje vrste, kot so ptice roparice ali plojkokljuni, med letom ne opazijo žic na svoji poti, zaradi česar se poškodujejo ali poginejo. To je zlasti problematično na območjih, kjer električni vodi sekajo selitvene poti, mokriščih ali odprti krajini, kjer se ptice pri orientaciji zanašajo na vidne znake. Nekatere vrste so bolj ranljive zaradi svojega načina letenja, velikosti ali omejene okretnosti.

77. Pogin zaradi električnega udara je še ena velika grožnja, ki jo predstavljajo srednje- in nizkonapetostni električni vodi. Ta grožnja zadeva zlasti večje ptice, ki se usedajo na drogove ali prečke ter se dotaknejo dveh faznih vodnikov ali enega vodnika in ozemljene naprave hkrati, zlasti kadar je njihovo perje mokro, s čimer sklenejo električni krog. Najbolj ogrožene so ptice roparice, štorklje in druge velike ptice, pri čemer je smrtnost pogosto največja na območjih, kjer zasnova drogov ali razmik med vodniki nista ustrezna. Med skupine vrst, ki jih električni udar posebno pogosto prizadene, spadajo *Ciconiiformes*, *Falconiformes*, *Accipitriformes*, *Strigiformes* in *Passeriformes* ([76]).

78. Električni vodi lahko poleg neposrednih smrtnih žrtev povzročijo tudi sekundarne ekološke posledice, kot so upad populacij, spremembe v sestavi vrst in večja izpostavljenost plenilcem. Blažilni ukrepi, kot so odganjalniki ptic, izolirani vodniki in strateško načrtovanje tras vodov, so bistveni za zmanjšanje teh vplivov, vendar skrbno načrtovanje in spremljanje ostajata ključna za uravnoteženje razvoja energetske infrastrukture in ohranjanja ptic. Visokonapetostni vodi lahko poleg tega razdrobijo habitate in ustvarijo ovire, spremenijo vzorce gibanja ptic ter potencialno zmanjšajo dostop do ključnih območij za hranjenje oziroma razmnoževanje.

79. Komisija je pripravila poseben dokument s smernicami o tej zadevi, da bi državam članicam, deležnikom in gospodarskim subjektom pomagala obravnavati ta vprašanja v skladu z določbami zakonodaje EU o varstvu narave ([77]). Podobne smernice so bile pripravljene tudi drugod ([78]).

Študija primera 3: projekt SafeLines4Birds

Gre za šestletni projekt, sofinanciran iz programa LIFE, katerega cilj je zmanjšati nenaravno smrtnost ptic, ki jo povzročajo električni vodi v Franciji, Belgiji in na Portugalskem. Te interakcije – trki, pogin zaradi električnega udara in vznemirjanje med razmnoževanjem – pomenijo veliko grožnjo različnim vrstam ptic, vključno z brkatim serom, rjavim jastrebom in malo dropljo. Projekt se osredotoča na 13 vrst, ki so zaradi svoje velikosti, vedenja in razširjenosti še posebej ranljive.

Pri tem projektu sodeluje raznolik konzorcij 15 partnerjev, vključno z operaterji prenosnih sistemov, operaterji distribucijskih sistemov, okoljskimi nevladnimi organizacijami ter znanstvenimi strokovnjaki iz Francije, Belgije, Portugalske, Nemčije in Združenih držav Amerike. Projekt SafeLines4Birds, ki ga je začel francoski nacionalni odbor za ptice (CNA), je primer redkega in učinkovitega usklajevanja med organizacijami za varstvo narave in upravljavci omrežij. To sodelovanje omogoča ciljno usmerjene in usklajene ukrepe za zmanjšanje vpliva električnih vodov na ptice.

([76]) https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0006320797001766.

([77]) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018XC0618(02).

([78]) Bernska konvencija o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov, 2004. Priporočilo št. 110 o čim večjem zmanjšanju negativnih vplivov nadzemnih vodov za prenos električne energije (električnih vodov) na ptice; https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=847305&Site=COE; Konvencija Združenih narodov o varstvu selitvenih vrst prostoživečih živali (CMS), 2002. Resolucija št. 7.4 o smrti ptic selivk zaradi električnega toka; http://www.cms.int/sites/default/files/document/RES_7_04_Electrocution_0_0.pdf.

Projekt uporablja večplasten pristop za zmanjšanje smrtnosti ptic. Ključnega pomena je priprava karte občutljivosti in opredelitev najbolj kritičnih območij, da se nato izvedejo ukrepi za naknadno prilagoditev infrastrukture ali pomaga pri prihodnjem načrtovanju omrežja. Med glavnimi blažilnimi ukrepi, izvedenimi v okviru projekta, je namestitev 3 880 naprav za preprečevanje trkov na območjih z velikim tveganjem. Preizkusile se bodo tudi inovativne rešitve, kot je sistem Avian Collision Avoidance System (ACAS), ki uporablja ultravijolično svetlobo za boljšo vidnost žic ponoči, ter izvedli ukrepi za preprečevanje pogina zaradi električnega udara. Poleg tega je namen projekta SafeLines4Birds zmanjšati vznemirjanje v času njihovega razmnoževanja ter izboljšati in izmenjevati znanje po vsej Evropi. Dolgoročni cilj je zagotoviti sposobnost preživetja ciljnih vrst ptic z zmanjšanjem njihovih interakcij z električnimi vodi.

Več informacij:

https://www.safelines4birds.eu/.

Okvir 1: konferenca Wingspan

Konferenca „Wingspan 2024:Partnerstva za pticam prijazen energetski prehod“ je potekala v Bruslju leta 2024 in je bila prva izvedba konference Wingspan, ki bo vsaki dve leti potekala z namenom spodbujanja naravi prijaznega energetskega prehoda.

Na konferenci leta 2024 so bila predstavljena partnerstva med upravljavci elektroenergetskih omrežij, razvijalci in upravljavci projektov na področju obnovljivih virov energije ter organizacijami civilne družbe s področja okolja, poleg tega so bili ustvarjeni pogoji za nastanek novih partnerstev. Bila je prva v nizu bienalnih konferenc, ki so namenjene naravovarstvenikom, znanstvenikom, upravljavcem omrežij, razvijalcem obnovljivih virov energije in predstavnikom javnih organov, da si izmenjujejo strategije in rešitve za naravi prijazen energetski prehod. Teme, zasnovane za mednarodno občinstvo, so zajemale najnovejša znanstvena spoznanja, najsodobnejše strategije ohranjanja in naravi prijazne tehnološke inovacije.

Dogodek, ki se ga je prek spleta in v živo udeležilo 320 udeležencev, je združil širok krog deležnikov – upravljavce omrežij, nevladne organizacije, razvijalce obnovljivih virov energije, akademike in organe – z vsega sveta, da bi obravnavali nujno potrebo po naravi prijaznem energetskem prehodu. Konferenca je vključevala poglobljene okrogle mize, znanstvene predstavitve, delavnico, predstavitev plakatov in sejem, na katerem so bile predstavljene naprave za zaščito ptic, ki se uporabljajo ob električnih vodih in infrastrukturi za vetrno energijo.

Vse konferenčno gradivo je na voljo na naslednji povezavi: https://wingspan-conference.eu/wingspan-2024/.

Zbornik povzetkov: https://acrobat.adobe.com/id/urn:aaid:sc:EU:ccde2a24-f6a9-4347-bfd1-43daa5280358.

Ekstraktivna industrija

80. Pridobivanje rudnin neizogibno vpliva na zemljišča, na katerih poteka. Za večino rudnikov in kamnolomov je treba med postopkom pridobivanja odstraniti površinske elemente, poleg tega pa je potreben prostor za odlagališča, odlagališča izkopanega materiala in lagune ter za pripadajočo infrastrukturo, objekte in dostopne ceste. Tovrstne dejavnosti lahko včasih uničijo tudi gnezda in jajca, povzročijo moteče vznemirjanje ptic ter vodijo do izgube ali poslabšanja njihovih habitatov. Vendar to nikakor ni sistematično, tveganja vplivov pa je treba oceniti za vsak primer posebej. Potrebno je stalno spremljanje prisotnosti ptic, temu ustrezno pa je treba sprejeti ustrezne ukrepe na območju pridobivanja in v njegovi okolici. Komisija je pripravila posebne smernice o tej zadevi, da bi državam članicam, deležnikom in gospodarskim subjektom pomagala obravnavati ta vprašanja v skladu z določbami zakonodaje EU o varstvu narave ([79]).

([79]) Evropska komisija: Generalni direktorat za okolje, EC guidance on undertaking non-energy extractive activities in accordance with Natura 2000 requirements (Smernice Komisije za izvajanje neenergetskih ekstraktivnih dejavnosti v skladu z zahtevami omrežja Natura 2000), Urad za publikacije, 2011, https://data.europa.eu/doi/10.2779/98870; ter Smernice za pridobivanje neergetskih mineralnih surovin in Naturo 2000: povzetek, Urad za publikacije, 2019, https://data.europa.eu/doi/10.2779/985239.

Študija primera 4: projekt LIFE v kamnolomih

Projekt LIFE v kamnolomih vodi Fédération de l'Industrie Extractive et Transformatrice de Belgique (FEDIEX) v sodelovanju z Valonsko regijo (oddelek za naravo in gozdove), Univerzo v Liègeu, in sicer njihovo enoto za biotsko raznovrstnost in krajino (Gembloux Agro-Bio Tech), organizacijo Natagora asbl ter naravnim parkom Parc Naturel Des Plaines De L'Escaut. Pokazalo se je, da lahko aktivni kamnolomi, v katerih nastajajo pečine, peščena pobočja, gola tla, začasna ali stalna vodna telesa ter razgiban teren, gostijo presenetljivo raznolikost vrst, vključno s pticami, ki imajo take odprte ali skalnate/peščene habitate raje kot gozdove ali kmetijska zemljišča.

V okviru projekta so se z ukrepi, kot so obnavljanje navpičnih sten in peščenih brežin (peščeni nasipi/zrahljane pečine), upravljanje začasnih ribnikov in travinja ter ustvarjanje stalnih vodnih teles ali plavajočih ploščadi, vzpostavila območja za gnezdenje in hranjenje, ugodna za ptice. Med vrstami, ki imajo koristi, so ptice, ki gnezdijo v stenah ali brežinah, kot so breguljka, čebelar in vodomec. V močno urbaniziranih in stabiliziranih krajinah imajo kamnolomi pomembno vlogo pri ohranjanju njihovih populacij. Ohranjanje, namerno ustvarjanje in vzdrževanje navpičnih sten in peščenih brežin zagotavljajo idealen habitat za te ptice, ki si gnezda izkopljejo same. Brez ukrepanja se navpične stene sčasoma porušijo, vegetacija pa preraste te gole peščine, zaradi česar habitat postane neprimeren.

Namesto da bi čakali na zaprtje kamnolomov, se je v okviru projekta LIFE v kamnolomih med pridobivanjem uporabljalo „dinamično upravljanje biotske raznovrstnosti", kar pomeni, da sta ustvarjanje in vzdrževanje pticam prijaznih habitatov potekala vzporedno z obratovanjem kamnoloma. To je pokazalo, da je industrijsko dejavnost med njenim izvajanjem mogoče združiti z ohranjanjem populacij ptic in drugih prostoživečih živali.

V mreži 27 sodelujočih aktivnih kamnolomov je biološko spremljanje potrdilo, da so ciljne vrste, vključno s pticami, hitro naselile na novo ustvarjene habitate, kar kaže, da ukrepi upravljanja niso imeli zgolj teoretičnega potenciala, ampak prinesli dejanske rezultate na področju biotske raznovrstnosti.

Projekt je postavil temelje dobrim praksam na področju upravljanja biotske raznovrstnosti, ki jih je mogoče uporabiti tudi drugje, in sicer s smernicami, protokoli za spremljanje ter dolgoročnimi zavezami (npr. ohranjanjem ključnih habitatov 15 let), ki upravljavcem kamnolomov ponujajo model, po katerem lahko ohranjanje ptic in drugih prostoživečih živali vključijo v svoje standardne dejavnosti.

Več informacij:

https://www.lifeinquarries.eu/en/.

Stanovanjske in druge stavbe

81. Stavbe na ptice vplivajo na več načinov. Uporaba velikih steklenih površin na sodobnih stavbah pomeni tveganje za trke. Ptice pogosto ne morejo razlikovati med odsevnim ali prozornim steklom ter odprtim nebom ali vegetacijo, zato trčijo vanj ter se poškodujejo ali poginejo. Številni proizvajalci zasteklitve v Evropi zdaj dobavljajo „pticam prijazno steklo", ki vsebuje vidne vzorce (pike, črte) ali premaze, zaradi katerih lahko ptice steklo zaznajo. Možna je tudi naknadna prilagoditev obstoječih steklenih površin z uporabo folij, ki lahko zmanjšajo odboj in ob ustrezni zasnovi bistveno zmanjšajo tveganje trkov. Rešitve ponujajo tudi arhitekturne prilagoditve stavb, kot so uporaba poševnega stekla, lamel in prekinitev odbojev svetlobe, zaradi česar steklo za ptice ne ustvarja več iluzije, da lahko letijo skozi.

Študija primera 5: projekt LIFE BooGI-BOP za preprečevanje trkov ptic s stavbami

LIFE BooGI-BOP (LIFE17 GIE/DE/000466) je projekt, ki se financira iz programa LIFE in izhaja iz spoznanja, da trki ptic v stavbe s steklenimi fasadami v veliki meri predstavljajo spregledano grožnjo za biotsko raznovrstnost. V okviru svoje pobude „Trki ptic v stavbe: kaj lahko storijo podjetja?“ podjetjem in lastnikom objektov zagotavlja informativni list in dokument s smernicami, v katerih je pojasnjeno, zakaj ptice trčijo v okna. Razlogi so med drugim odboj vegetacije ali neba ter dezorientacija zaradi notranje in zunanje nočne razsvetljave. Dokument s smernicami obravnava trke ptic s stavbami kot del širšega načrtovanja objektov, usmerjenega v biotsko raznovrstnost, podjetja pa spodbuja, naj ukrepe za preprečevanje trkov vključijo v ocene lokacij, razpisne postopke in prakse upravljanja objektov.

V praksi BooGI-BOP podpira podjetja tako, da jim pomaga opredeliti območja tveganja na njihovih objektov (npr. velike neprekinjene steklene fasade, območja z močno nočno osvetlitvijo, stavbe v neposredni bližini vegetacije/zelenih koridorjev) in nato izvajati blažilne ukrepe. Ti vključujejo uporabo zaščitnih premazov ali folij za steklo, varnih za ptice, nanašanje vidnih vzorcev na steklene površine, zmanjšanje ali preusmeritev notranje/zunanje razsvetljave za zmanjšanje privlačnosti in odboja svetlobe ter vgradnjo sistemov razsvetljave, ki se vključijo izven konic ali se odzivajo na gibanje. Projekt je pokazal, da taki ukrepi prispevajo k ciljem na področju biotske raznovrstnosti in k trajnostnemu ugledu podjetja.

Več informacij:

https://www.biodiversity-premises.eu/en/eu-life-project.html,

https://www.biodiversity-premises.eu/files/Bilder/Documents/Publikationen/Fact%20Sheet%20Bird%20Strike.pdf.

82. Umetna razsvetljava iz stavb moti vedenje ptic na več načinov. Ptice, ki se selijo ponoči, se pri orientaciji pogosto ravnajo po naravnih svetlobnih znakih, kot so zvezde, mesečina ali obzorje. Ko na nočnem nebu prevladujejo močne luči stavb ali mestne infrastrukture, se lahko te ptice zmedejo. Lahko krožijo okoli osvetljenih objektov, zaidejo s poti, porabijo dragocene zaloge energije, pristanejo na nevarnih mestih, trčijo v steklene fasade ali osvetljene površine ali pa postanejo lahka plen.

Študija primera 6: projekt LIFE Natura@night za obravnavanje svetlobnega onesnaževanja

Projekt LIFE Natura@night, ki ga vodi organizacija Sociedade Portuguesa para o Estudo das Aves v partnerstvu s šestimi občinami in številnimi inštituti, se izvaja na makaronezijskih otočjih Azorih, Madeiri in Kanarskih otokih, njegov cilj pa je obravnavanje vse večjega problema svetlobnega onesnaževanja. Na teh atlantskih otokih gnezdi 10 vrst morskih ptic, ki so zelo občutljive na umetno svetlobo, pa tudi druge nočne živali, kot so netopirji. Vendar se je zaradi hitrega širjenja mest v zadnjih letih znatno povečala količina umetne svetlobe. Podatki, zbrani z mrežo fotometrov, nameščenih na 14 otokih v okviru prejšnjega projekta Interreg EELabs, so potrdili stalno naraščanje svetlobnega onesnaževanja in poudarili nujnost ukrepov za njegovo zmanjšanje.

Svetlobno onesnaževanje pomeni posebno grožnjo mladim morskim pticam, zlasti vrstam, kot je romenokljuni viharnik (*Calonectris borealis*). Ko se pozno jeseni odpravijo na pot, se te ptice orientirajo po luni in zvezdah, da bi dosegle ocean, kjer ostanejo več let, preden se vrnejo zaradi razmnoževanja. Umetna svetloba z ulic, avtomobilov in stavb jih lahko dezorientira, kar vodi do izčrpanosti, trkov ali strmoglavljenja v mestih, kjer postanejo plen plenilcev, kot so mačke in podgane. To je postalo eden glavnih vzrokov smrtnosti morskih ptic v regiji.

V okviru projekta LIFE Natura@night se kartira obseg svetlobnega onesnaževanja na otokih, ti podatki pa se uporabijo za pripravo manj škodljivih glavnih načrtov javne razsvetljave v partnerstvu s številnimi občinami. To vključuje zamenjavo tradicionalnih žarnic z novimi LED sijalkami, ki so precej učinkovitejše ter ne pomagajo le pticam, temveč občinam prinašajo tudi znatne finančne prihranke. Občina Câmara de Lobos na Madeiri je na primer pred kratkim namestila 66 novih LED sijalk, ki zmanjšujejo emisije modre svetlobe, za katero je znano, da ima poseben vpliv na ptice in žuželke. Cilj projekta je, da se do njegovega zaključka odstrani več kot 400 svetilnih enot iz občutljivih območij in uvede navzdol usmerjena razsvetljava, s čimer se bo zmanjšala svetlobna onesnaženost neba.

Pobuda ne koristi le morskim pticam, ampak tudi širši biotski raznovrstnosti in lokalnim skupnostim. Zmanjšanje umetne osvetlitve pomaga netopirjem in žuželkam ohraniti naravna vedenja ter izboljšuje zdravje ljudi, saj blaži motnje spanja in druge težave, povezane s prekomerno nočno osvetlitvijo. Projekt poleg tega vključuje prostovoljce in naravovarstvenike pri reševanju dezorientiranih morskih ptic; samo v novembru 2023 so našli več kot 800 ptic, ki so se znašle na kopnem, in jih varno vrnili na morje.

To je primer rešitve, ki koristi vsem, saj obravnava vpliv umetne nočne razsvetljave na ptice in druge živali ter hkrati zmanjšuje javne stroške.

Več informacij:

https://naturaatnight.spea.pt/en/.

Študija primera 7: gradbeni sektor v Španiji, projekt LIFE ZEPAURBAN

Eden od ciljev tega projekta je bil preprečiti uničevanje ali vznemirjanje gnezdilnih kolonij južne postovke (*Falco naumanni*) zaradi obnovitvenih del na stavbah, v katerih te ptice gnezdijo. Cilj projekta je bil zasnovati in izdelati umetne gnezdilnice, ki so varnejše, trajnejše in gospodarnejše.

Eden od ukrepov se je nanašal na ustreznost podlage za gnezdenje v stavbah, ki jih upravlja generalni direktorat za knjižnice, muzeje in kulturno dediščino. Ukrepi, sprejeti v Cáceresu, so bili namenjeni utrditvi kolonij v treh stavbah, v katerih so južna postovka in druge ptice v mestnem središču povzročale odpadanje materiala na tla.

V kulturnem centru San Jorge, stavbi z največjim številom parov, je bil prenovljen del strehe, ki so ga ptice uporabljale in poškodovale. Dela so zajemala čiščenje kritine iz ukrivljenih keramičnih strešnikov in hidroizolacijo, pri čemer je bilo treba pticam omogočiti dostop. Da bi se zmanjšal vpliv na ptice, so bili nameščeni leseni zatiči pod kritino in pripadajoči prezračevalni strešniki, da bi pticam omogočili dostop do streh.

Več informacij:

http://www.zepaurban.com/en.

Kmetijstvo

83. Obdelava tal ali košnja, oranje travinja in njiv, na katerih so gnezda na tleh, sprememba rabe travinja ali spomladansko obrezovanje živih mej lahko vplivajo na ptice. Kmetijstvo lahko vključuje tudi dejavnosti, ki lahko škodujejo pticam med prezimovanjem ali v času počitka, kot je intenzivno nočno obiranje oljk. Da bi države članice zagotovile, da take dejavnosti ne vodijo v škodljiva ravnanja, prepovedana s členom 5 direktive o pticah, bi morale opredeliti in sprejeti jasne in podrobne varstvene ukrepe za preprečevanje in blažitev vseh prepovedanih škodljivih ravnanj na vrste. Specifične varstvene ukrepe bi bilo treba uporabljati v obliki pravil ali predpisanih praks, ki jih določijo pristojni organi in se uporabljajo na ravni kmetijskega gospodarstva. To bi lahko vključevalo določanje namembnosti zemljišč, lokalne odredbe za ohranjanje vrst ptic, po možnosti dopolnjene s priročnikom dobrih praks, lokalnimi/nacionalnimi akcijskimi načrti ali mrežami prostovoljcev, ki so pripravljeni spremljati prisotnost ptic ter opozarjati kmete in organe (glej študijo primera 8). Pomembne so tudi finančne spodbude in podpora upravljavcem zemljišč za lažje prilagajanje kmetijskih praks.

84. Člen 5 direktive o pticah ne pomeni, da se kmetijske dejavnosti ne smejo izvajati v času razmnoževanja in vzreje mladičev ptic kmetijske krajine. Vendar je treba take dejavnosti prilagoditi, da se na podlagi najboljših razpoložljivih informacij, na primer o prisotnosti ptic ali lokaciji njihovih gnezd, preprečijo škodljiva ravnanja, prepovedana s členom 5. Države članice bi morale opredeliti in sprejeti jasne in podrobne varstvene ukrepe za preprečevanje in blažitev vseh prepovedanih ravnanj, škodljivih za vrste. Take ukrepe bi bilo treba aktivno spodbujati s pripravo smernic, usposabljanji ali obvestili ter tako zagotoviti ozaveščenost o omejitvah in njihovo izvajanje (glej študijo primera 8). Države članice potrebujejo tudi sisteme za nadzor in izvrševanje teh ukrepov, ki temeljijo na zanesljivem spremljanju prisotnosti ptic in gnezd ([80]), pri čemer izkoriščajo prispevek občanske znanosti.

85. Ukrepi v okviru skupne kmetijske politike EU (SKP), ki med drugim vključujejo okoljske sheme, okoljske, podnebne in druge upravljavske obveznosti ter plačila za določena območja za izpolnjevanje nekaterih obveznih zahtev (kot so plačila v okviru mreže Natura 2000), pa tudi pogojenost SKP ([81]), bi lahko pomagali zagotoviti skladnost s členom 5 direktive o pticah. Podobni ukrepi bodo v okviru SKP na voljo tudi po letu 2027. Eden od standardov za ohranjanje dobrih kmetijskih in okoljskih pogojev zemljišč (DKOP) v okviru SKP, namenjen varstvu biotske raznovrstnosti, je DKOP 8 ([82]). Od kmetov zahteva, da ohranjajo krajinske značilnosti, ter prepoveduje rezanje živih mej in dreves v času razmnoževanja in vzreje mladičev ptic ter tako prispeva k skladnosti s členom 5, točki (b) in (d) (glej študijo primera 9). Vendar je treba opozoriti, da kakršne koli spremembe pravil o pogojenosti SKP ter z njimi povezanih nacionalnih pravil ne spreminjajo obveznosti, določene z direktivo o pticah. Da bi države članice zagotovile skladnost s členom 5, bodo morda morale taka pravila dopolniti z dodatnimi pravili ter hkrati zagotoviti, da se vsi ustrezni ukrepi uporabljajo za vse kmete, tudi za tiste, ki ne prejemajo podpore iz SKP.

Študija primera 8: varstvo pepelastega lunja s pomočjo prostovoljcev v Franciji

V Franciji regija Normandija s pomočjo prostovoljcev podpira spremljanje gnezd na njivah. Ko ornitologi prostovoljci odkrijejo gnezda, pristojni organi lastnika zemljišča obvestijo, da je treba gnezda zaščititi. Nato se ornitologi skupaj s pristojnimi organi sestanejo s kmetom, da se pogovorijo o varstvu vrst. Večina kmetov v tem sistemu varstva vrst sodeluje brez težav. Spomladi 2021 so prostovoljci in poklicni ornitologi v tej regiji zaščitili 67 ogroženih vrst, kar je za več kot 50 % več od najvišjega števila v preteklih štirih letih. Leta 2021 se je s to akcijo preprečilo uničenje 41 gnezd pepelastega lunja *Circus cyaneus*, 12 gnezd prlivk *Burhinus oedicnemus* in predvsem razmnoževalnih območij pritlikave tukalice *Zapornia pusilla* v ustju reke Sene.

Več informacij:

https://www.normandie.developpement-durable.gouv.fr/bilan-2021-de-la-mise-en-oeuvre-de-la-protection-a4619.html,

https://www.ouest-france.fr/normandie/caen-14000/dans-la-plaine-de-caen-les-busards-les-mieux-proteges-de-france-6906175.

([80]) Nove tehnologije za spremljanje ptic, ki zagotavljajo visokoločljivostne podatke v realnem času, se vse bolj uporabljajo, s čimer se zmanjšuje potreba po delovno intenzivnih ročnih opazovanjih na terenu.

([81]) Da bi kmetje prejeli dohodkovno podporo EU, morajo upoštevati sklop osnovnih pravil. Medsebojno razmerje med temi pravili in podporo, zagotovljeno kmetom, se imenuje pogojenost. Da bi prejemali podporo v okviru SKP, morajo kmetje spoštovati pravila, vključno s standardi za ohranjanje dobrih kmetijskih in okoljskih pogojev zemljišč (DKOP). Kmetom, ki kršijo standarde DKOP, se podpora EU zmanjša, lahko pa se jim naložijo tudi druge sankcije. Glej Uredbo (EU) 2021/2115 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 2. decembra 2021 o določitvi pravil o podpori za strateške načrte, ki jih pripravijo države članice v okviru skupne kmetijske politike (strateški načrti SKP).

([82]) Ustrezna zahteva in standard DKOP 8 za izvajanje člena 5 sta „ohranjanje krajinskih značilnosti“ in „prepoved rezanja žive meje in sekanja dreves v času razmnoževanja in vzreje mladičev pri pticah“.

Študija primera 9: izvajanje standarda DKOP 8 v Belgiji, Luksemburgu, Nemčiji, Italiji in Španiji

Primeri izvajanja prepovedi iz člena 5, točki (b) in (d), direktive o pticah prek standarda DKOP 8:

— Belgija (Valonija): obrezovanje živih mej in dreves je prepovedano v času razmnoževanja in gnezdenja ptic, tj. od 1. aprila do 31. julija.

— Belgija (Flandrija): obrezovanje živih mej in dreves je prepovedano v času razmnoževanja ptic, (okvirno od 15. marca do 15. junija).

— Luksemburg: omejitve obrezovanja in rezanja živih mej in dreves v času razmnoževanja in vzreje mladičev ptic: v skladu s členom 17(6) in (7) zakona z dne 18. julija 2018 je od 1. marca do 1. oktobra prepovedano obrezovanje živih mej, grmičevja in gozdnih robov. Izjeme vključujejo obrezovanje živih mej pri stanovanjskih nepremičninah ali v parkih ter obrezovanje, potrebno za gozdarske dejavnosti. Prepovedano je vsako rezanje, s katerim se poškodujejo žive meje, grmičevje ali gozdni robovi, zlasti z neustreznimi orodji ali metodami, kot so mulčerji.

— Nemčija: prepoved rezanja se v skladu z zveznim zakonom o ohranjanju narave in povezano deželno zakonodajo od 1. marca do 30. septembra v okviru pogojenosti uporablja za žive meje in gozdne pasove, drevorede, poljske gaje in posamezna drevesa.

— Italija: prepoved obrezovanja dreves in grmovja velja po vsej državi od 15. marca do 15. avgusta, da zajema čas razmnoževanja in gnezdenja ptic, razen če je na regionalni ravni določeno drugače.

— Španija: prepovedano je rezanje in obrezovanje živih mej in dreves v času gnezdenja in razmnoževanja ptic (od marca do avgusta), razen če okoljski organ to izrecno odobri. Žive meje so opredeljene v delu standardov DKOP, ki se nanaša na „elemente krajine“.

86. K skladnosti z zahtevami direktive o pticah glede varstva vrst prispevajo tudi kmetijske svetovalne službe s konkretnimi nasveti. Kmetijski svetovalci, specializirani za ptice kmetijske krajine, lahko kmetom zagotavljajo svetovalno podporo. Ti svetovalci so lahko na voljo prek kmetijskih zbornic, zasebnih svetovalnih služb, zasebnih agencij ali nevladnih organizacij. Njihova naloga je ozaveščati kmete o njihovih obveznostih v zvezi z varstvom vrst, prisotnih na njihovih zemljiščih. Zagotavljajo lahko spletne informacije, pisne informacije ali neposredno svetovanje na kraju samem. Informacije se lahko na primer zagotovijo prek aplikacije za pametni telefon, kadar je kmetijska parcela vključena v območje, ki ga uporabljajo ptice kmetijske krajine.

Gozdarstvo

87. Člen 5 direktive o pticah ne pomeni, da se gozdarske dejavnosti ne smejo izvajati v času razmnoževanja in vzreje mladičev. Preventivne ukrepe bi bilo treba vključiti v načrtovanje gospodarjenja z gozdovi in gozdarsko prakso, da bi se preprečilo škodovanje vrstam ptic, zlasti sečnja v času razmnoževanja, ki bo verjetno vplivala na ptice in njihova gnezda. Preventivni ukrepi lahko po potrebi vključujejo prostorsko in časovno načrtovanje del na podlagi tveganja, na primer varovalne pasove okoli občutljivih elementov ali ohranjanje ključnih habitatnih struktur. Sodišče Evropske unije je pojasnilo, da če je v gozdu, za katerega je znano, da so v njem ptičja gnezda, načrtovana sečnja (ne glede na to, ali na golo ali ne), potem se za sečnjo v času razmnoževanja in vzreje mladičev ptic ne glede na stanje ohranjenosti vrste uporabljajo prepovedi iz člena 5, točki (a) in (b), direktive o pticah ([83]). Če bi sečnja povzročila vznemirjanje, ki bi glede na cilje Direktive moteče vplivalo na populacije ptic, bi veljale tudi prepovedi iz člena 5, točka (d).

([83]) Zadeva C-784/23, Voore Mets in Lemeks Põlva, točke 49, 54 in 62.

88. To ne pomeni popolne prepovedi sečnje, niti v času gnezdenja in vzreje mladičev ptic, vendar je treba dejavnosti prilagoditi, da bi se na podlagi najboljših razpoložljivih informacij, na primer o prisotnosti gnezdečih ptic na razmnoževališčih ali območjih vzreje mladičev, preprečila ravnanja, prepovedana s členom 5 ([84]). Kadar naj bi dela potekala v časih razmnoževanja in vzreje mladičev, je potrebna posebna previdnost pri načrtovanju in izvajanju teh dejavnosti, da bi se izognili območjem, na katerih so znaki aktivnega razmnoževanja ali vzreje mladičev (npr. razmnoževališčem, ki so znana ali se redno uporabljajo ter posebno občutljivim habitatom). Drevesa, za katera je znano, da so primerna za gnezdenje, odmrla drevesa, habitatna drevesa in drevesa z duplinami bi bilo treba pustiti neposekana, da se prepreči uničenje gnezd. V nekaterih habitatih, za katere je znana velika gostota gnezdenja ali potencial zanj, je lahko ustrezen ukrep tudi omejitev gozdarskih del v obdobju gnezdenja. Za nekatere vrste bi bilo mogoče razmisliti tudi o drugih dodatnih ukrepih, kot je vzpostavitev mirnih območij ali območij, kamor je vstop prepovedan, v bližini znanih gnezd v obdobju gnezdenja (zlasti za velike vrste, kot so črna štorklja (*Ciconia nigra*) ali ptice roparice), kadar obstaja možnost uničenja gnezd ali motečega vznemirjanja. Na Madžarskem se na primer za izvajanje člena 5, točka (d), že dolgo omejujejo človekove dejavnosti okoli gnezd nekaterih vrst ptic roparic, sov in črnih štorkelj, kjer se uporabljajo časovne omejitve za preprečevanje neposrednega vznemirjanja v času razmnoževanja ([85]). Pri nekaterih drugih, manj občutljivih vrstah kratkotrajno vznemirjanje v času razmnoževanja morda ne bi imelo pomembnega vpliva in ne bi ogrozilo njihovega uspeha pri razmnoževanju. Ustrezne preventivne ukrepe glede na konkretno vrsto in položaj morajo opredeliti nacionalni pristojni organi.

89. Kadar izvajalci dela načrtujejo zunaj časa razmnoževanja in vzreje mladičev ter po potrebi uporabijo preventivne ukrepe za posamezno lokacijo, preostali učinki običajno ne pomenijo namernega in motečega vznemirjanja v smislu člena 5, točka (d).

90. Ukrepi, kot so ambiciozno zadrževalno gozdarstvo, puščanje trajnih zaplat, habitatnih dreves in drugih biološko pomembnih struktur, bi se lahko po potrebi uporabljali v okviru trajnostnega gospodarjenja z gozdovi, ki zajema večino sedanjih praks gospodarjenja z gozdovi. Smernice Komisije o omrežju Natura 2000 in gozdovih vsebujejo tudi izkušnje z dobro prakso in primere iz različnih držav članic na področju gospodarjenja z gozdovi ([86]) ter zagotavljajo dodatne usmeritve za uskladitev gozdarstva z varstvom narave in ptic.

91. Pomembne so tudi finančne spodbude in podpora za gozdarje, ki pomagajo zagotoviti, da so gozdarske dejavnosti skladne z varstvom ptic.

Študija primera 10: dobre prakse za ohranjanje in upravljanje črne štorklje na Poljskem

Gozdarska poskusna postaja v Rogówu in Odbor za varstvo orlov sta s podporo poljskega operativnega programa za infrastrukturo in okolje izvedla vrsto ukrepov, katerih cilj je izboljšati zaščito črne štorklje in njenih habitatov na 16 območjih Natura 2000 po vsej Poljski.

Do leta 2023 je projekt zavaroval kar 600 do 700 razmnoževališč, s čimer je podprl 55 % nacionalne gnezdeče populacije. To so regionalni direktorji za varstvo okolja dosegli z določitvijo območij varstva gnezd (vsako v velikosti približno 2 800 hektarov). Na teh območjih so prakse gospodarjenja z gozdovi in človekovo vznemirjanje omejeni v času razmnoževanja in zunaj njega. S tem se ne preprečuje le vznemirjanje ptic v času razmnoževanja, temveč se ohranjajo tudi gnezda in okoliški habitat. Na območjih Natura 2000 varovana območja okoli gnezdišč skupaj obsegajo več kot 600 000 hektarov.

([84]) Zgolj to, da je bila ptica opažena, ne pomeni nujno, da se ta ptica na tem območju tudi razmnožuje. Za potrditev, da ptica gnezdi na določenem območju, so potrebni dokazi, kot so najdba gnezda z jajci ali mladiči, opažanje odraslih osebkov, ki prinašajo hrano mladičem, opazovanje mladičev, ki so pred kratkim zapustili gnezdo, ali opazovanje odvračalnega vedenja/hlinjenja poškodbe. Za oceno verjetnosti razmnoževanja je treba opaziti elemente, kot so par v ustreznem habitatu, dvorjenje, teritorialno petje, ptice, ki obiskujejo verjetno gnezdišče, ali gradnjo gnezda.

([85]) DOI: 10.13140/RG.2.2.12902.47687 https://www.researchgate.net/publication/328737807_Suggested_methodology_for_temporal_and_long-term_spatial_restrictions_of_human_activities_around_the_nests_of_strictly_protected_raptors_owls_and_black_storks_Javaslat_a_fokozottan_vedett_ragadozomada.

([86]) Natura 2000 and forests. Part III, Case studies (Natura 2000 in gozdovi. Del III, Študije primerov), Urad za publikacije Evropske unije, 2015, https://data.europa.eu/doi/10.2779/65827.

Ker je črna štorklja znana po svoji povezanosti z gozdovi, je projekt vključeval tudi izobraževalne in promocijske dejavnosti, namenjene deležnikom, povezanim z gozdnimi območji Natura 2000.

Več informacij:

https://cepl.sggw.edu.pl/bocianimy/.

Študija primera 11: preprečevanje vznemirjanja velikih ptic roparic v obdobju gnezdenja v gospodarsko upravljanih gozdovih na Finskem

Sečnja in druge dejavnosti gospodarjenja z gozdovi lahko ptice v obdobju gnezdenja motijo pri gnezdenju. Vznemirjanje v obdobju gnezdenja lahko pomembno vpliva na cilj direktive o pticah, da se populacije ptic ohranjajo na zadovoljivi stopnji. Velike ptice roparice z naravno majhnim številom osebkov in dolgim obdobjem gnezdenja so še posebej občutljive na vznemirjanje zaradi človekove dejavnosti.

Podatki o gnezdih velikih ptic roparic so bili zbrani v nacionalni zbirki podatkov, ki se stalno posodablja. Ko lastnik gozda nacionalnemu gozdarskemu organu pošlje obvezno prijavo nameravane sečnje, ta organ opravi avtomatizirano prostorsko primerjavo med znanimi ptičjimi gnezdi in predlaganim območjem sečnje. Če je območje, predvideno za sečnjo, v bližini znanega gnezda, se lastniku zemljišča in imetniku pravic do sečnje samodejno pošlje obvestilo. Obvestilo se nanaša na prepovedi iz člena 5 in pomeni končno preverjanje, s katerim se preprečijo nenamerni škodljivi vplivi na ptice roparice v obdobju gnezdenja. Vendar je najučinkovitejša faza uporabe informacij o gnezdih faza načrtovanja pred predložitvijo prijave, ko se lahko varstvo ptic najučinkoviteje vključi v gospodarjenje. Če bi načrtovano gospodarjenje z gozdom vplivalo na gnezdišče velikih ptic roparic, je mogoče zagotoviti celoletno varstvo z vzpostavitvijo varovanega območja okoli gnezda.

Nacionalna zbirka podatkov o vrstah pri finskem informacijskem centru za biotsko raznovrstnost:

https://laji.fi/en.

Študija primera 12: ohranjanje gozdnih ptic s strategijo za ohranjanje starega in odmrlega lesa v Baden-Württembergu

Strategija *Alt- und Totholzkonzept* (AUT) je bila razvita za ohranjanje in izboljšanje biotske raznovrstnosti v gozdovih Baden-Württemberga z vključevanjem ključnih habitatnih struktur, kot sta star in odmrl les. Upošteva potrebe različnih vrst gozdnih ptic, zlasti tistih, ki so za gnezdenje, prehranjevanje in zavetje odvisne od starega in odmrlega lesa. Koncept AUT se v državnih gozdovih Baden-Württemberga postopoma izvaja od februarja 2010.

V središču koncepta je vzpostavitev skupin habitatnih dreves (*Habitatbaumgruppen*) in gozdnih zatočišč (*Waldrefugien*). Na teh določenih območjih se gozdarske dejavnosti ne izvajajo, kar omogoča, da se z naravnimi procesi ustvarjajo strukturno raznoliki habitati. To je še posebej koristno za ptice, ki gnezdijo v duplih, kot so veliki detel (*Dendrocopos major*), ki za izdolbenje svojih gnezd potrebuje odmrla in trohneča drevesa, črna žolna (*Dryocopus martius*), ki ima raje zrela drevesa, in golob duplar (*Columba oenas*), ki je pri gnezdenju odvisen od velikih, starih dreves z že obstoječimi dupli.

Izvajanje sheme obsega redno spremljanje, da se zagotovi učinkovitost sprejetih ukrepov. Vključuje izbor in označevanje skupin habitatnih dreves, ki se nato kartirajo za potrebe tekočega gospodarjenja.

AUT je strateški ukrep, ki združuje ekološke, pravne in varnostne vidike za izboljšanje ohranjanja gozdnih habitatov. Z ohranjanjem ključnih habitatnih struktur neposredno podpira potrebe vrst gozdnih ptic ter zagotavlja njihovo stalno prisotnost in ekološko funkcijo v gozdovih Baden-Württemberga. AUT je pionirski pristop k praksam gospodarjenja z gozdovi, namenjenim ohranjanju biotske raznovrstnosti.

Informacije o konceptu AUT so na voljo na naslednji povezavi (v nemščini):

https://www.fva-bw.de/fileadmin/publikationen/sonstiges/aut_konzept_2017.pdf.

92. Javne svetovalne službe bi morale lastnikom gozdnih zemljišč zagotavljati informacije o zahtevah glede varstva ptic. Te informacije bi morale temeljiti na osrednjih spletnih zbirkah podatkov o posameznih vrstah, posebnih priročnikih o varstvu vrst v gozdarstvu, kartografskih orodjih, brošurah o nekaterih zavarovanih vrstah ali spletnem storitvenem portalu, ki omogoča komunikacijo med gozdarskimi organi in pristojnimi organi, ter jih podpirati.

Študija primera 13: platforma za kartiranje gozdov, biotske raznovrstnosti in krajine v Pays de la Loire

Centre National de la Propriété Forestière (CNPF) je javni organ v Franciji, ki je odgovoren za podporo zasebnim lastnikom gozdov in njihovo svetovanje, spodbujanje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi, pripravo in odobravanje načrtov gospodarjenja z gozdovi, zagotavljanje tehničnega strokovnega znanja, usposabljanja in usmerjanja ter izvajanje raziskav in inovacij prek svoje pomožne organizacije Institut pour le Développement Forestier (IDF).

Razvil je spletno platformo za kartiranje in dokumentiranje biotske raznovrstnosti gozdov in habitatov. Platforma združuje in prikazuje popise, podatkovne sloje „narave“ (ptice, dvoživke, stara drevesa, odmrli les, mokrišča itd.) ter območja ekološkega ali naravovarstvenega pomena gozdove velike vrednosti, mokrišča in okoljsko občutljiva območja). Te informacije so dostopne na zemljevidu, zato lahko upravljavci gozdov jasno vidijo, kje so pomembni habitati, kot so gnezdišča gozdnih ptic, mokrišča ali območja z veliko ohranitveno vrednostjo. Tako se lahko nato izognejo škodljivim posegom (kot je sečnja) na teh območjih ali načrtujejo sečnjo in druga gozdarska dela na način, ki čim bolj zmanjšuje vpliv na občutljive vrste.

Platforma spodbuja uporabo ocenjevalnega orodja, imenovanega Indice de Biodiversité Potentielle (IBP), s katerim se na podlagi sklopa ekoloških meril ocenjuje „zmožnost gozdnega sestoja, da omogoča biotsko raznovrstnost“: prisotnost odmrlega lesa, starih dreves, strukturna raznovrstnost (starost dreves, podrast, habitatna drevesa), neprekinjenost gozdnega pokrova skozi čas itd. Vsa ta merila so pomembna za ptice (in drugo favno), saj so številne vrste ptic pri gnezdenju, prehranjevanju ali zavetju odvisne od starejših dreves, dupel, raznolike gozdne strukture, odmrlega lesa in stabilnega habitata skozi čas. Z uporabo orodja IBP pri načrtovanju gospodarjenja z gozdovi lahko upravljavci izrecno upoštevajo potencial biotske raznovrstnosti in tako oblikujejo ukrepe, s katerimi se ohranijo ali izboljšajo habitatne značilnosti, pomembne za ptice.

Ta pristop s kombiniranjem prostorskih podatkov in dolgoročne perspektive ter participativnim gospodarjenjem pomaga vključevati ohranjanje narave v rutinske gozdarske dejavnosti, namesto da bi se biotska raznovrstnost obravnavala kot ločeno, neobvezno vprašanje. Platforma ni le statični zemljevid: vsebuje povezave do vodnikov (na primer o pticah in gospodarjenju z gozdovi, odmrlem lesu in starih drevesih ter gozdnih mokriščih in dvoživkah), ki gozdarjem svetujejo, kako upravljati habitate na način, prijazen do biotske raznovrstnosti. To pomeni, da lahko gozdarstvo ostane gospodarsko vzdržno, hkrati pa še naprej varuje ekološke funkcije gozda, vključno z varstvom populacij ptic, ohranjanjem raznolikosti habitatov in zagotavljanjem trajnosti ekosistemov, odvisnih od gozda.

Več informacij:

https://bretagne-paysdelaloire.cnpf.fr/se-former-s-informer/les-fiches-et-guides-techniques/plateforme-cartographique-foret-biodiversite.

Ribolov

93. Splošni sistem varstva iz člena 5 zahteva tudi ureditev ribolovnih dejavnosti ([87]), ki bi lahko povzročile prepovedano škodo. Eden od glavnih vplivov na ptice v tem okviru, zlasti na morske ptice, je prilov. Drugi pritiski lahko vključujejo svetlobo in hrup ribiških plovil, ki moteče vznemirjata obalne kolonije ptic, ali moteče vznemirjanje zaradi odganjanja ptic na območjih ribolova v celinskih vodah. Države članice morajo zato sprejeti in izvajati učinkovite preventivne ukrepe (glej študijo primera 14). To se lahko stori z orodji načrtovanja, kot so načrti upravljanja ribištva, ribolovna dovoljenja, ki določajo posebne zahteve in omejitve za nekatere vrste ribolovnega orodja z visokim tveganjem, ter prostorska in časovna ureditev ribolovnih dejavnosti ali dejavnosti ribiških plovil.

94. Da bi se zagotovilo ustrezno varstvo, bi morali ukrepi temeljiti na dobrem poznavanju tveganj, ki jih za ptice predstavljajo nekatere vrste ribolovnega orodja. Sistematično spremljanje prilova je zato predpogoj za izvajanje učinkovitih preventivnih ukrepov. Tako spremljanje lahko temelji na podatkih, ki jih države članice zbirajo v okviru sistema za zbiranje podatkov o ribištvu, če to omogoča zanesljivo oceno tveganja prilova, na podlagi katere se lahko določijo in izvajajo preventivni ukrepi. Več informacij o tej temi je na voljo v oddelkih 2-76 in 2-77 Smernic o strogem varstvu živalskih vrst v interesu Skupnosti na podlagi direktive o habitatih, ki so pomembne tudi za ptice ([88]).

95. Ker je ohranjanje morskih bioloških virov v izključni pristojnosti Evropske unije v okviru skupne ribiške politike, je treba potrebne ukrepe sprejeti prek tega okvira politike ([89]). Več informacij o tej temi je na voljo v oddelku 2-29 zgoraj navedenih smernic ter v Smernicah o omrežju Natura 2000 in ribolovu ([90]).

Študija primera 14: ribiči in morske ptice: zavezniki morja

Ta primer ponazarja dobro prakso v zvezi s ponavljajočimi se ribolovnimi dejavnostmi. Nevladna organizacija za ohranjanje narave Sociedade Portuguesa para o Estudo das Aves (SPEA) je ob podpori programa EU LIFE in Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo ter v tesnem sodelovanju z ribiško skupnostjo opredelila najbolj problematične vrste ribolovnega orodja in vrste morskih ptic, ki so najbolj izpostavljene naključnemu ulovu. Na tej podlagi so razvili in preizkusili različne blažilne ukrepe. Eden od ukrepov, poimenovan „strašilo za odganjanje ptic“, se je izkazal za posebej učinkovitega. Gre za napravo, ki simulira navzočnost plenilca in je pritrjena na ribiška plovila, v gibanje pa jo spravljata veter in gibanje plovila.

Po preizkusu na morju so bili rezultati nedvoumni: strašilo za ptice je odvračalo morske ptice, s čimer se je zmanjšala verjetnost, da bi se ujele. Izkazalo se je, da je posebej učinkovito pri balearskem viharniku (*Puffinus mauretanicus*). Ribiči so pomagali pri izpopolnjevanju naprave, pri čemer so ugotovili, da ima še številne druge prednosti. Je poceni in enostavna za izdelavo, enostavna za sestavljanje in popravilo, ne moti poteka ribolova, prihrani čas, ki bi ga sicer porabili za odstranjevanje ptic iz ribiške opreme, ter zmanjša poškodbe mrež. Strašilo za ptice zdaj uporabljajo vsi ribiči, vključeni v testiranje, poleg tega pa že poteka nov projekt sodelovanja za razširitev njegove uporabe na več ribiških plovil.

Več informacij:

https://spea.pt/projetos/medaves-pesca/.

([87]) Zadeva C-507/04, Komisija/Avstrija, točka 121.

([88]) https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/dab5274d-5891-11ec-91ac-01aa75ed71a1/language-sl.

([89]) Uredba (EU) št. 1380/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2013 o skupni ribiški politiki (UL L 354, 28.12.2013, str. 22, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2013/1380/oj) in Uredba (EU) 2019/1241 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. junija 2019 o ohranjanju ribolovnih virov in varstvu morskih ekosistemov s tehničnimi ukrepi (UL L 198, 25.7.2019, str. 105, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2019/1241/oj).

([90]) Evropska komisija: Generalni direktorat za okolje, Natura 2000 in ribolov – Uporaba člena 6 direktive o habitatih in člena 4 direktive o pticah za dejavnosti morskega ribolova – Obvestilo Komisije, Urad za publikacije Evropske unije, 2025, https://data.europa.eu/doi/10.2779/1449747.

Lov

96. Lovske dejavnosti lahko povzročijo tudi ubitje, moteče vznemirjanje ptic ali drugo škodljivo ravnanje, prepovedano s členom 5 direktive o pticah, če te lovske dejavnosti vplivajo na vrste ptic, ki se ne smejo loviti, ali niso v skladu z zahtevami iz člena 7 ([91]). Zato je treba sprejeti ukrepe za ureditev lova, in sicer ne le za zagotovitev trajnostnega izkoriščanja ciljnih vrst, navedenih v Prilogi II k Direktivi, temveč tudi za zaščito drugih ptic, ki niso cilj lova, a jih ta kljub temu prizadene. To bi moralo zajemati vprašanja, povezana s tem, da lovci zamenjujejo med seboj podobne vrste. Uporaba svinčenega streliva, ki lahko povzroči zastrupitev s svincem, je bila v mokriščih prepovedana leta 2021 z Uredbo Komisije (EU) 2021/57 o registraciji, evalvaciji, avtorizaciji in omejevanju kemikalij ([92]).

Letalstvo

97. Letalstvo vpliva na ptice na tri konkretne načine. Prvič, zrakoplovi lahko ptice moteče vznemirjajo, kadar letijo na nizkih višinah nad njihovimi habitati ali blizu njihovih gnezd v času razmnoževanja. Drugič, zrakoplovi lahko trčijo v ptice, zlasti med vzletom in pristankom ter med nizkimi letalskimi vajami vojaških letal. Tretjič, letališča lahko privabljajo ptice, saj jim lahko zagotavljajo ustrezne habitate za gnezdenje, počitek ali iskanje hrane. Ptice se lahko letališčem približajo zlasti zato, da se umaknejo intenzivnemu kmetijstvu v bližini. Zato bi bilo treba v sodelovanju z organi za varnost zračnega prometa sprejeti ukrepe za čim večje zmanjšanje in, kjer je mogoče, preprečevanje vpliva letalstva na ptice.

98. Letališča v Evropi že izvajajo različne ukrepe za zmanjšanje tveganja trkov s pticami, ki so velik varnostni problem. Upravljanje habitatov je ena najpogostejših strategij; zajema skrbno vzdrževanje vegetacije, upravljanje stoječe vode in odstranjevanje virov hrane, ki privabljajo ptice. Letališča z uravnavanjem višine trave, odstranjevanjem dreves s plodovi in prekrivanjem ribnikov zmanjšajo privlačnost okolice za ptice.

99. Poleg teh ukrepov fizične odvračalne naprave, kot so mreže in bodice, pticam preprečujejo pristajanje ali posedanje na občutljivih območjih. Letališča se vse bolj opirajo na tehnologijo, kot so radarski sistemi in nadzorne kamere, za spremljanje gibanja ptic v realnem času, kar omogoča hiter odziv ob zaznavi jat. Evropska letališča morajo imeti načrte obvladovanje nevarnosti prostoživečih živali (Wildlife Hazard Management Plans – WHMP), s katerimi se zagotovi, da usposobljeno osebje oceni tveganja, izvede ukrepe za zmanjšanje tveganj in poroča o trkih s prostoživečimi živalmi. Te strategije skupaj tvorijo celovit pristop, ki zmanjšuje število trkov s pticami in ohranja varnost letalstva.

Rekreacija

100. Rekreacijske dejavnosti, kot so pohodništvo, jadranje na deski in deskanje na vodi z zmajem, motociklizem, glasbeni festivali, plezanje, vožnja s kajakom, čolnarjenje, opazovanje ptic, sprehajanje psov brez povodca in uporaba dronov, lahko moteče vznemirjajo ptice ali poškodujejo njihova gnezda. Nacionalni organi so odgovorni za sprejetje ustreznih preventivnih ukrepov, s katerimi se v zvezi z rekreacijskimi dejavnostmi zagotovi spoštovanje prepovedi iz člena 5. Taki ukrepi lahko vključujejo vzpostavitev mirnih območij, ograjevanje, zaprtje ali omejitev dejavnosti, zlasti v času razmnoževanja, ali uvedbo sistemov dovoljenj za omejevanje škodljivih dejavnosti. To je treba dopolniti z ozaveščanjem z informacijskimi tablami, obveščanjem lokalnih podjetij in razdeljevanjem letakov ter po potrebi z ustreznim izvrševanjem ukrepov (glej študijo primera 15). Nadaljnje ustrezne informacije o rekreacijskih dejavnostih so na voljo v smernicah o območju Natura 2000 in turizmu, ki so na voljo na spletišču Komisije.

([91]) Glej navodila za lov v skladu z direktivo o pticah: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive/sustainable-hunting-under-birds-directive_en.

([92]) Uredba Komisije (EU) 2021/57 z dne 25. januarja 2021 o spremembi Priloge XVII k Uredbi (ES) št. 1907/2006 Evropskega parlamenta in Sveta o registraciji, evalvaciji, avtorizaciji in omejevanju kemikalij (REACH) glede svinčenih izstrelkov v mokriščih ali okrog njih (UL L 24, 26.1.2021, str. 19, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/57/oj).

Študija primera 15: ekološki nasveti za morje in obalo

V Bretanji v Franciji se je poleti 2019 (od 15. junija do 15. septembra) začela izvajati kampanja za ozaveščanje o okolju, namenjena lastnikom plovil, upravljavcem pristaniške infrastrukture, turistom in rekreacijskim ribičem. Cilj kampanje je bil tem skupinam pomagati zmanjšati njihov vpliv na okolje; vključevala je tudi dejavnosti opazovanja ptic. Partnerstvo je s pomočjo deležnikov pripravilo informativne pakete o šestih temah, brošuro, ki je bila na voljo v francoščini in angleščini, plakat, vrsto kratkih videoposnetkov ter informativno spletišče. Za širjenje sporočila sta bila imenovana dva ambasadorja.

Do konca kampanje so posredniki informirali 600 oseb, opravili 338 posameznih poizvedb, vključili 32 čolnarskih združenj, razdelili pakete in drugo gradivo na 60 razdelilnih točkah ter sodelovali na 28 navtičnih prireditvah. Pomembna dejavnost je bila kampanja *Attention, on marche sur des œufs!*, ki je potekala na vseh plažah na zadevnem območju, njen namen pa je bil preprečiti, da bi ljudje pohodili jajca in uničili gnezda.

Več informacij:

https://www.protegeonslamer.bzh/biodiversite/.

4. **ČLEN 9 DIREKTIVE O PTICAH**

4.1 **Besedilo člena 9**

„1. Države članice lahko odstopajo od določb členov 5 do 8, kadar ni na voljo druge zadovoljive rešitve, zaradi:

(a) — interesov zdravja in varstva ljudi,

— interesov varnosti v zračnem prometu,

— preprečitve resne škode na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi,

— varstva rastlinstva in živalstva;

(b) raziskovanja in izobraževanja ter za doseljevanje, ponovno naseljevanje in gojitev, potrebno za te namene;

(c) dopustitve ujetja, posedovanja ali druge sprejemljive oblike uporabe določenih ptic v majhnem številu pod strogo nadzorovanimi pogoji in na selektivni podlagi.

2. Odstopanja iz odstavka 1 morajo navajati:

(a) vrste, ki so predmet odstopanj;

(b) sredstva, naprave ali načine, dovoljene za ujetje ali ubitje;

(c) pogoje tveganja ter krajevne in časovne okoliščine, v katerih se ta odstopanja lahko odobrijo;

(d) organ, pooblaščen za izjavo, da so zahtevani pogoji dani, in za odločitev o tem, katera sredstva, naprave ali načini se lahko uporabijo, v okviru kakšnih omejitev in kdo jih lahko uporabi;

(e) nadzorne ukrepe, ki se bodo izvedli.

3. Države članice vsako leto predložijo Komisiji poročilo o izvajanju odstavkov 1 in 2.

4. Komisija na podlagi informacij, ki so ji dostopne, in zlasti informacij, ki se ji sporočijo na podlagi odstavka 3, stalno zagotavlja, da posledice odstopanj iz odstavka 1 niso nezdružljive s to direktivo. V ta namen sprejme ustrezne ukrepe.“

4.2 **Splošni premisleki**

101. Člen 9 direktive o pticah določa možnost odstopanja od prepovedi iz člena 5 v izjemnih okoliščinah in pod določenimi pogoji. Ta določba odraža potrebo po določeni prilagodljivosti ter skrbnem tehtanju med potrebo po doseganju ciljev Direktive glede ohranjanja in pomenom razlogov iz člena 9. Ker so odstopanja po svoji naravi izjemna, morajo pristojni organi držav članic pred odobritvijo odstopanja zagotoviti, da so izpolnjene vse zahteve iz člena 9.

102. Čeprav je področje uporabe teh smernic omejeno na člena 5 in 9, je treba opozoriti, da člen 9 dopušča tudi odstopanja v zvezi s členi 6, 7 in 8 Direktive.

103. Odstopanja od zahtev iz členov 5 do 8 Direktive se lahko odobrijo samo v okviru člena 9 direktive o pticah. Sodišče Evropske unije je že potrdilo, da člen 2 Direktive, ki državam članicam nalaga, da sprejmejo ukrepe za ohranjanje populacije vseh vrst ptic na stopnji, ki ustreza ekološkim, znanstvenim in kulturnim zahtevam, ob upoštevanju gospodarskih in rekreacijskih zahtev, ne pomeni samostojnega odstopanja od člena 5 ([93]). Sodišče Evropske unije je pojasnilo, da je sistem odstopanj iz člena 9 „treba razlagati ozko in [da] mora dokazno breme glede izpolnjevanja pogojev, zahtevanih za vsako odstopanje, nositi organ, ki sprejme odločitev“ ([94]).

104. Države članice morajo zato svoj regulativni okvir oblikovati tako, da zagotavlja izvajanje določb glede odstopanja v skladu z načelom pravne varnosti ([95]). Sodišče Evropske unije je odločilo, da morajo biti v upoštevni nacionalni ureditvi merila za odstopanje določena jasno in natančno, organi, ki so pristojni za njihovo uporabo, pa morajo biti zavezani k njihovemu upoštevanju ([96]). Poudarilo je tudi, da je glede izjem, kakršna so odstopanja, treba zagotoviti, da je vsak poseg v zaščiteno vrsto dovoljen le na podlagi odločitev, ki so natančno in ustrezno obrazložene ter v katerih so navedeni razlogi, pogoji in zahteve iz člena 9 ([97]).

105. Popoln in pravilen prenos člena 9 v nacionalno pravo je predpogoj za pravilno izvajanje njegovih določb. Zato spoštovanja zahtev iz člena 9, ki temelji na upravni praksi, ni mogoče šteti za pravilno izpolnjevanje obveznosti ([98]). Sodišče Evropske unije je navedlo, da morajo biti „merila, na podlagi katerih lahko države članice odstopajo od prepovedi, predpisanih z Direktivo, […] vključena v posebne nacionalne določbe, glede na to, da je natančnost prenosa izrednega pomena v primeru, v katerem je upravljanje dediščine zaupano zadevnim državam članicam na njihovem ozemlju“ ([99]). Določbe člena 9 direktive o pticah se razlikujejo od določb podobnega sistema odstopanj iz člena 16 direktive o habitatih. Države članice bi morale zato pri prenosu teh določb v nacionalni pravni okvir jasno razlikovati med različnimi določbami o odstopanjih iz obeh direktiv.

([93]) Zadeva C-247/85, Komisija/Belgija, točka 8.
([94]) Zadeva C-557/15, Komisija/Malta, točka 47; zadeva C-76/08, Komisija/Malta, točka 48; zadeva C-217/19, Komisija/Finska (spomladanski lov na samce navadne gage), točka 66.
([95]) Zadeva C-557/15, Komisija/Malta, točka 47.
([96]) Zadeva C-557/15, Komisija/Malta, točka 47.
([97]) Glej zadevo C-557/15, Komisija/Malta, točka 47; glej tudi zadevo C-217/19, Komisija/Finska (Spomladanski lov na samca navadne gage), točka 66.
([98]) Zadeva C-339/87, Komisija/Nizozemska, točka 29.
([99]) Zadeva C-339/87, Komisija/Nizozemska, točka 36.

106. Člen 9 vsebuje tri pogoje, ki morajo biti izpolnjeni, če želi država članica odstopati od členov 5 do 8. Sodišče Evropske unije je nato to stališče potrdilo in navedlo, da „prvič, država članica mora omejiti odstopanje na primere, v katerih ni druge zadovoljive rešitve; drugič, odstopanje mora temeljiti na vsaj enem od razlogov, ki so izčrpno našteti v členu 9(1) točke (a), (b) in (c); tretjič, odstopanje mora biti v skladu z natančnimi formalnimi pogoji iz člena 9(2), katerih namen je omejiti odstopanja na nujno potrebno in omogočati nadzor Komisije nad odstopanji“ ([100]).

107. V skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča Evropske unije se „odstopanja na podlagi člena 9 Direktive lahko izvajajo le, če obstaja zagotovilo, da se populaciji zadevnih vrst vzdržujeta na zadovoljivi ravni“ ([101]). Pristojni organi, odgovorni za odobritev odstopanj, morajo zagotoviti, da so zadevni trije pogoji izpolnjeni in da odstopanja ne ogrožajo doseganja splošnih ciljev direktive o pticah, tako da se populacije vrst ohranjajo na zadovoljivi stopnji ali napredujejo proti njej. Zato je treba spremljati uporabo odstopanj in njihove posledice za zadevne vrste ptic (in po potrebi za druge vrste).

108. V tem okviru mora biti obseg vsakega odstopanja opredeljen jasno in natančno, tako da se nanaša na posebne okoliščine ([102]) in obravnava določeno težavo. Odstopanja morajo biti zato dovolj natančno omejena, kar pomeni, da jih po mnenju Sodišča Evropske unije ni mogoče odobriti na podlagi splošnih pogojev ali za nedoločen čas ([103]). Geografski obseg odstopanja bi moral biti opredeljen čim jasneje. Obstoj vzročne zveze med problemom, ki ga je treba obravnavati, in dejavnostjo, za katero je potrebno odstopanje, mora biti dokazan ([104]). Obseg mora biti zato strogo omejen na to, kar je potrebno za dosego legitimnega cilja zadevnega odstopanja, in jasno mora biti dokazana povezava z zasledovanim ciljem ([105]). To se zagotovi z vključitvijo informacij, zahtevanih v členu 9(2), v odločbo o odstopanju.

109. Vsako dovoljenje ali drug instrument, s katerim se odobri odstopanje, bi moral zato vsebovati popolne in jasne navedbe pogojev, ki jih mora odstopanje izpolnjevati. To pristojnim organom, vključno s sodniki, omogoča tudi nadzor nad odobrenimi odstopanji ([106]).

110. Odstopanja se odobrijo brez posvetovanja s Komisijo, kar pomeni, da postopek odobritve v celoti poteka na nacionalni ravni. Ko so odobrena, morajo biti ta odstopanja vsako leto vključena v poročilo Komisiji v skladu s členom 9(3) Direktive ([107]). V skladu s členom 9(4) mora Komisija nato zagotoviti, da posledice teh odstopanj niso nezdružljive z Direktivo. V ta namen mora sprejeti ustrezne ukrepe.

([100]) Zadeva C-247/85, Komisija/Belgija, točka 7.
([101]) Glej na primer zadevo C-76/08, Komisija/Malta, točka 59.
([102]) Zadeva C-247/85, Komisija/Belgija, točka 7.
([103]) Zadeva C-247/85, Komisija/Belgija, točki 28 in 34.
([104]) Glej po analogiji zadevo C-601/22, WWF Österreich in drugi, točka 73.
([105]) Zadeva C-79/03, Komisija/Španija, točka 28. Sodišče Evropske unije je v tej zadevi obsodilo uporabo neselektivnih tradicionalnih načinov lova, ker ni bilo mogoče ugotoviti povezave med prakso, ki je bila predmet odstopanja, in navedenim ciljem: preprečevanjem resne škode na posevkih.
([106]) Opozoriti bi bilo treba, da lahko Sodišče Evropske unije v skladu s členoma 278 in 279 PDEU, če meni, da okoliščine to zahtevajo, odloži izvršitev izpodbijanega akta in lahko v vseh pri njem vloženih zadevah sprejme potrebne začasne odredbe. Sodišče Evropske unije je na primer v zadevi C-503/06, Komisija/Italija, Italiji odredilo, naj odloži uporabo regionalnega zakona, ki je dopuščal odstopanja za lov.
([107]) Posamezna odstopanja so na voljo na naslovu https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/derogations-and-exceptions-table. Pregled odstopanj in izjem od varstva vrst po vsej EU - https://www.eea.europa.eu/en/analysis/maps-and-charts/overview-of-derogations-and-exceptions-dashboards.

Praktična podpora pri izvajanju 3: spletno informacijsko orodje, ki zmanjšuje upravno breme in državam članicam olajšuje poročanje o odstopanjih

HaBiDeS+ je namenska spletna informacijska platforma, ki jo upravlja Evropska agencija za okolje in jo države članice (vključno z regijami in drugimi lokalnimi upravami) uporabljajo za evidentiranje, upravljanje in posredovanje informacij o odstopanjih, odobrenih na podlagi direktive o pticah in direktive o habitatih. Zagotavlja sodoben enoten in centraliziran sistem za poročanje o odstopanjih, vključno z njihovimi pravnimi podlagami, cilji, zadevnimi vrstami, geografskim obsegom, trajanjem in pripadajočimi pogoji. Sistem odstopanj od direktiv o habitatih in pticah+ (HaBiDeS+) z uporabo skupnih podatkovnih polj in opredelitev podpira dosledno uporabo člena 9 direktive o pticah in člena 16 direktive o habitatih po vsej EU.

Platforma ponuja funkcije za strukturirano poročanje, ki državam članicam pomagajo pri predložitvi podatkov o odstopanjih, vključno z vnaprej določenimi predlogami, obveznimi polji in avtomatiziranimi preverjanji, ki pomagajo zagotoviti popolnost in jasnost. HaBiDeS+ nacionalnim organom omogoča, da postopoma posodabljajo in popravljajo evidence o odstopanjih, Komisiji pa olajšuje oceno skladnosti, nadaljnje ukrepanje in primerjalno analizo. S tem zmanjšuje upravno breme in razdrobljenost praks poročanja ter izboljšuje preglednost in sledljivost uporabe odstopanj na ravni EU.

Za več informacij:

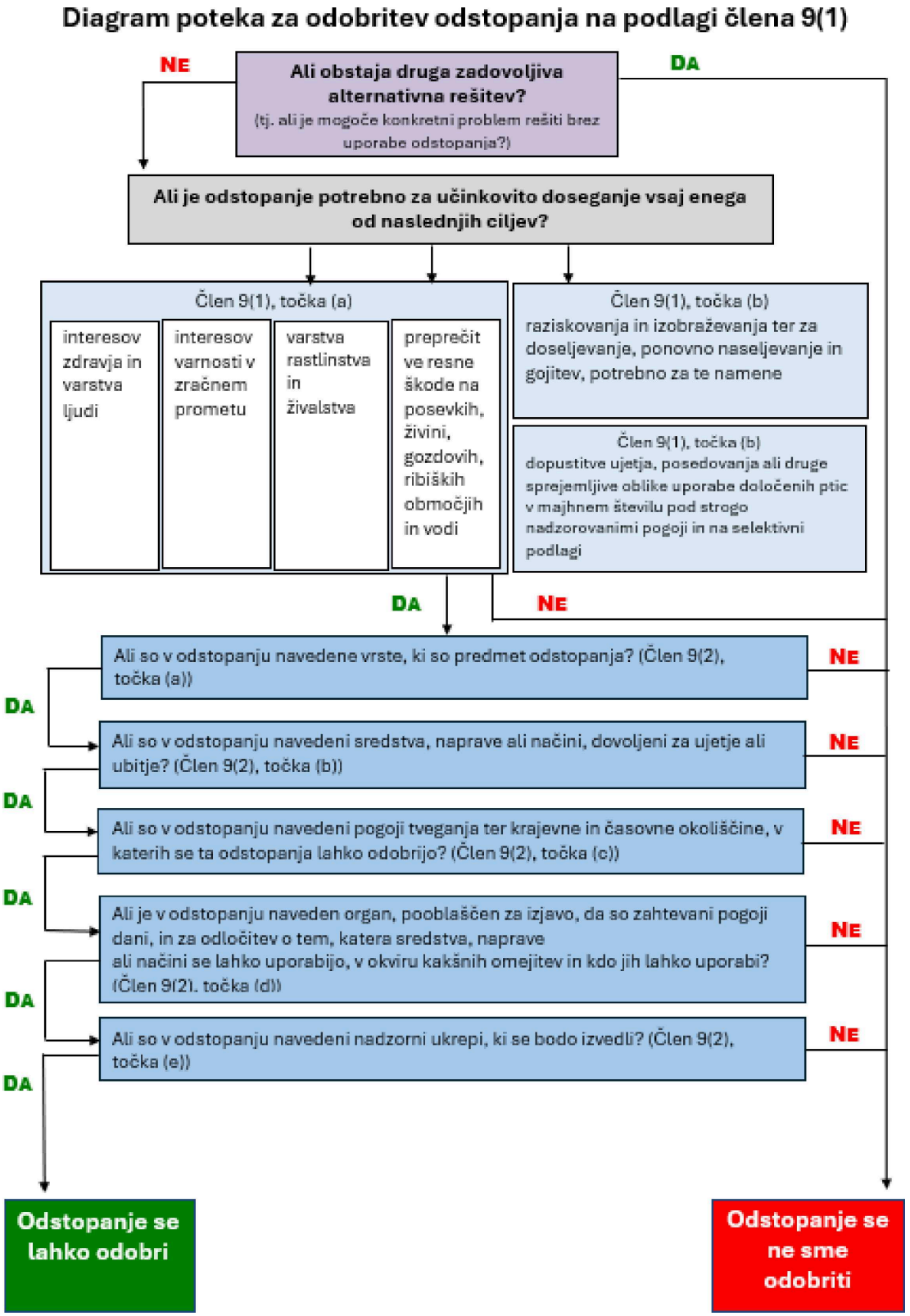
https://circabc.europa.eu/ui/group/173a90fc-40bf-492d-a3a9-df99c4aa8807/library/cfc38522-bd5e-4237-af4b-37928504ee87/details.

4.3 **Pogoji za uporabo odstopanj na podlagi člena 9**

111. Veljavno odstopanje se lahko odobri le, če so izpolnjeni vsi trije pogoji iz člena 9 ([108]).

112. Kot prvi pogoj člen 9(1) določa, da ne sme biti na voljo nobena druga zadovoljiva rešitev za konkretno vprašanje, ki naj bi ga odstopanje obravnavalo. Drugič, odstopanje mora temeljiti na enem od šestih razlogov, določenih v členu 9(1), točke (a), (b) in (c), Direktive. Nazadnje mora biti odstopanje v skladu s tehničnimi zahtevami iz člena 9(2).

([108]) Zadeva C-247/85, Komisija/Belgija, točka 7.

Pogoj 1: ni druge zadovoljive rešitve

113. Člen 9(1) določa, da lahko države članice odstopijo od zahtev iz členov 5 do 8 le, „kadar ni na voljo druge zadovoljive rešitve“. To pomeni, da odstopanja ni mogoče odobriti, če bi bilo mogoče enak rezultat zadovoljivo doseči na drug način, s katerim bi se v celoti preprečila kršitev člena 5 ali pa bi bil manj škodljiv glede na prepovedi iz Direktive in njene cilje.

114. Na podlagi sodne prakse Sodišča Evropske unije se lahko presoja, ali „ni druge zadovoljive rešitve“, razčleni na tri vprašanja: (1) S kakšno težavo ali posebnimi okoliščinami se je treba spoprijeti? (2) Ali obstajajo druge rešitve? (3) Če je odgovor pritrdilen, ali bodo ti ukrepi rešili težavo ali posebne okoliščine, za katere se zahteva odstopanje ([109])?

115. Ocena razpoložljivosti drugih zadovoljivih rešitev bi morala biti opravljena za vsak primer posebej, na podlagi najboljših razpoložljivih dokazov ter ob upoštevanju načela sorazmernosti glede na vpliv odstopanja in potrebo po zadevni dejavnosti. Sklep o odobritvi odstopanja mora vsebovati „natančno in ustrezno obrazlož[itev]“, na podlagi katere se ugotovi, da ni druge zadovoljive rešitve ([110]).

116. Analiza vprašanja, ali „ni druge zadovoljive rešitve“, torej predpostavlja, da obstaja konkretna težava ali okoliščina in da jo je treba obravnavati. Pristojni nacionalni organi so pozvani, naj to težavo ali okoliščino rešijo tako, da med možnimi rešitvami izberejo najprimernejšo, s katero se bo zagotovilo najboljše varstvo vrst in hkrati rešila težava oziroma okoliščina. Da bi se zagotovilo varstvo vrst, je treba o možnih rešitvah presoditi glede na prepovedi iz člena 5. Te rešitve lahko na primer vključujejo alternativne lokacije projektov, različne obsege razvoja ali zasnove ter alternativne dejavnosti, postopke ali metode.

117. Na primer, pri presoji obstoja „drugih zadovoljivih rešitev“ za ukrepe iz člena 9(1), točka (a), tretja alinea, katerih cilj je preprečiti resno škodo na posevkih, živini, gozdovih, ribištvu in vodah, bi bilo treba dati prednost izvedljivim preventivnim nesmrtonosnim sredstvom, ki so združljiva s členom 5, ali pa jih vsaj resno preučiti. V večini primerov so lahko preventivni ukrepi za preprečevanje škode na posevkih ali živini (kot so spremembe kmetijskih praks ter spodbujanje izboljšanja stanja habitatov) zadovoljiva alternativa uporabi odstopanj na podlagi člena 9(1), točka (a). Drugi preventivni ukrepi, kot je razširjanje znanstveno utemeljenih informacij za zmanjšanje konfliktov (na primer z vplivanjem na človeško vedenje), so lahko del drugih zadovoljivih alternativ namesto uporabe smrtonosnega nadzora.

118. Ko se opredeli težava ali posebna okoliščina, ki ga je treba obravnavati, in preveri, da je v skladu z razlogi iz člena 9(1), bi bilo treba pri presoji preučiti različne rešitve za njegovo zadovoljivo obravnavo. Sodišče Evropske unije je pri odločanju o zadovoljivih alternativah v zadevi, ki se je nanašala na lov s pastmi na ptice, ugotovilo, da dejstvo, da drug ukrep še ni izvedljiv v velikem obsegu, ne zadostuje za sklep, da ta ukrep ni „druga zadovoljiva rešitev“ ([111]).

119. Druge rešitve ni mogoče šteti za nezadovoljivo zgolj zato, ker bi povzročila večje nevšečnosti ali bi zahtevala spremembo njihovega ravnanja ([112]). V zvezi s tem je bilo ugotovljeno, da trditve, ki temeljijo na „globoko zakoreninjeni tradiciji“ ali „zgodovinski in kulturni tradiciji“ lovskih praks, ne zadoščajo za utemeljitev potrebe po odstopanju ([113]). Poleg tega uporabe določene metode lova ni mogoče šteti za cilj sam po sebi, saj je metoda lova po definiciji sredstvo za dosego cilja. Če bi se namreč uporaba določene metode lova štela za cilj sam po sebi, bi že zgolj dajanje prednosti eni metodi lova pred drugo zadostovalo za izpolnitev pogoja „ni druge zadovoljive rešitve“. To bi omajalo funkcijo člena 9 pri prispevanju k doseganju ciljev Direktive.

120. Razpoložljivost ustreznih alternativnih rešitev je odvisna od dejavnikov, kot so zadevna vrsta, navedeni razlog za odstopanje, zadevno območje in država članica, v kateri se pojavlja. Na primer, tehnike odganjanja lahko pomenijo ustrezno alternativno rešitev za preprečevanje škode na posevkih, ki jo povzročajo nekatere vrste, vendar pa to morda ne bo veljalo za druge, bolj vztrajne vrste, ki se bodo preprosto vrnile, ko se bo vznemirjanje prenehalo.

([109]) Zadeva C-10/96, Ligue Royale Belge pour la protection des oiseaux. Glej tudi smernice o trajnostnem lovu v skladu z direktivo o pticah, oddelek 3.4.2.
([110]) Zadeva C-557/15, Komisija/Malta, točka 50.
([111]) Zadeva C-10/96, *Ligue Royale Belge pour la protection des oiseaux*, točka 22.
([112]) Zadeva C-900/19, One Voice, točki 40 in 41.
([113]) Zadeva C-79/03, Komisija/Španija, točka 27.

121. Pri presoji morebitnega alternativnega ukrepa je lahko primerno upoštevati tudi sorazmernost drugih rešitev. Ekonomski stroški tehnično izvedljive možnosti so pomembni in se lahko upoštevajo. Vendar to ne sme biti edini odločilni dejavnik pri izločanju alternativ za doseganje zastavljenega cilja ([114]).

122. Sorazmernost drugih rešitev se lahko presoja glede na nivo in trende populacije vrste, na katero bi vplival obravnavani ukrep ([115]). Sodišče Evropske unije je menilo, da je treba presoditi vpliv zadevne dejavnosti na nivo populacije in potrebo po tej dejavnosti ter alternativne rešitve, ki omogočajo dosego zastavljenega cilja ([116]). Na primer, pri ugotavljanju sorazmernosti ukrepa se lahko izključi druga rešitev, če bi povzročila znatne ekonomske stroške, hkrati pa bi glede na cilje Direktive prinesla le manjše koristi, pri čemer bi to veljalo zlasti za vrste, katerih populacije so nad zadovoljivimi stopnjami. Nasprotno pa, če drugi ukrep v primerjavi z načrtovanim ukrepom pomeni le manjše povečanje stroškov, vendar je bolj skladen s cilji Direktive, predstavlja to drugo ustrezno rešitev.

123. Standard dokazovanja za izpolnitev pogoja, da ni druge zadovoljive rešitve, je zato višji, če bi odobritev odstopanja lahko vplivala na doseganje ciljev Direktive.

124. Uporaba odstopanja je lahko upravičena le, kadar se v zadostni meri izkaže, da druge morebitne rešitve niso zadovoljive, ob upoštevanju zgoraj navedenih premislekov, in če so izpolnjeni tudi drugi pogoji. Če pa je ukrep delno zadovoljiv, četudi težave ne obravnava v zadostni meri, vendar težavo še vedno lahko zmanjša ali ublaži, mora biti izveden najprej. Ko se ugotavlja, da druge zadovoljive rešitve ni, je treba sklep o odstopanju podpreti s podrobno obrazložitvijo, ki temelji na najboljših upoštevnih znanstvenih spoznanjih in vsebuje razloge, na podlagi katerih je pristojni organ prišel do navedenega sklepa ([117]).

Praktični primeri

125. V številnih primerih so lahko ukrepi za preprečevanje škode, vključno z napravami za odganjanje prostoživečih živali, spremembe kmetijskih praks upravljanja, varna območja ter obnova dobrega stanja habitatov ali plenskih populacij zadevnih vrst oziroma kombinacija teh ukrepov zadovoljiva alternativa uporabi odstopanj na podlagi člena 9. Na primer, kar zadeva varnost v zračnem prometu, se pogosto uporabljajo upravljanje vegetacije, s katerim se letališča naredijo manj privlačna za prostoživeče živali, in tehnike za njihovo odganjanje, včasih pa je za učinkovito preprečevanje škode potrebna kombinacija različnih ukrepov.

126. V nekaterih primerih prepovedane škode morda ni mogoče popolnoma preprečiti, kar pomeni, da je treba izbrati rešitev z najmanjšim vplivom glede na prepovedi iz člena 5 in cilje Direktive. To lahko vključuje uporabo tehnik odganjanja, dopolnjenih z omejenim smrtonosnim nadzorom, da bi bilo odganjanje učinkovitejše, namesto da bi se možnost odganjanja v celoti opustila.

127. Težave, zaradi katerih je morda treba uporabiti odstopanja, so pogosto posledica poslabšanja habitatov in zmanjšane razpoložljivosti hrane. Na primer, vpliv prehranjevanja nekaterih vranov ali ptic roparic s pticami, ki gnezdijo na tleh, kot je jerebica (*Perdix perdix*), je deloma posledica izgube habitatov, ki so primerni za gnezdenje in vzrejo mladičev ter nudijo zavetje in hrano. Zato bi bilo treba dolgoročne, ekosistemsko zasnovane rešitve, kot je obnova dobrega stanja habitatov za vrste, in sicer tiste, ki povzročajo konflikte, ter tiste, ki zaradi njih trpijo, izvajati vzporedno s kratkoročnimi rešitvami, ki lahko vključujejo odstopanje in so namenjene reševanju nujnih problemov.

([114]) Glej po analogiji zadevo C-601/22, WWF Österreich, točka 82.
([115]) Zadeva C-784/23, Voore Mets in Lemeks Põlva, točke 54–56.
([116]) Zadeva C-784/23, Voore Mets in Lemeks Põlva, točka 56.
([117]) Zadeva C-900/19, One Voice, točka 32.

128. Kar zadeva druge zadovoljive rešitve za namene raziskav, bi moral biti v vsakem sklepu o odobritvi odstopanja naveden neobstoj drugih znanstvenih raziskovalnih sredstev, ki se običajno uporabljajo na ornitološkem področju ([118]), sklep pa bi moral vsebovati natančne in ustrezne obrazložitve glede takega neobstoja.

Pogoj 2: dokazovanje enega od šestih razlogov iz člena 9(1), točke (a), (b) in (c)

129. Pred obravnavo vsakega od razlogov, ki morajo obstajati, da je mogoče odstopiti od obveznosti varstva vrst iz direktive o pticah, je treba poudariti, da je seznam izčrpen. Odstopanja se zato lahko uporabijo le, če izhajajo iz katerega koli od razlogov iz člena 9(1), točki (a) in (b), ali če so izvedena v skladu z določbami člena 9(1), točka (c). Razlog za odstopanje iz točke (c) zaradi „dopustitve ujetja, posedovanja ali druge sprejemljive oblike uporabe določenih ptic v majhnem številu pod strogo nadzorovanimi pogoji in na selektivni podlagi“ tukaj ni obravnavan, saj je že opisan v smernicah o trajnostnem lovu v skladu z direktivo o pticah ([119]).

Člen 9(1), točka (a), prva alinea: zaradi interesov **zdravja in varstva ljudi**.

130. Ta razlog zajema okoliščine, kot sta zaščita javnosti pred boleznimi in preprečevanje nesreč. Ta razlog za odstopanje se nanaša na primere, v katerih so ukrepi za preprečevanje tveganj za zdravje in varnost ljudi v nasprotju s potrebo po varstvu vrst ptic in imajo pred njo prednost.

131. Uporaba izraza „ljudi“ pomeni, da se lahko s cilji ohranjanja iz Direktive tehtajo le javni interesi, ki jih uresničujejo javni ali zasebni subjekti. Zato se projekti, ki so v celoti v interesu podjetij ali posameznikov, praviloma ne štejejo za projekte v javnem interesu, razen če hkrati služijo tudi širšemu namenu. Sodišče Evropske unije je potrdilo, da lahko ta razlog zajema preprečevanje požarov, poplav in bolezni ([120]). Drug praktičen primer bi lahko bilo preprečevanje onesnaženja zbiralnika za pitno vodo ali objekta za skladiščenje hrane s ptičjimi iztrebki.

132. Taka odstopanja se lahko odobrijo le v posebnih okoliščinah, v katerih interes javnega zdravja in varnosti prevlada nad varstvom ptic ([121]). Zato mora biti vzpostavljena povezava med dejavnostjo, dovoljeno z odstopanjem, ter opredeljenim tveganjem za javno zdravje in varnost. V ta namen mora biti sistem odstopanj dovolj jasno omejen in določati pogoje tveganja ter časovne in krajevne okoliščine, v katerih se odstopanja lahko odobrijo ([122]). V primeru onesnaženja s ptičjimi iztrebki zgolj prisotnost iztrebkov ali gnezda sama po sebi ne zadostuje za odobritev odstopanja. Dokazati je treba, da je lega gnezd oziroma njihovo število tako, da povzroča resnično tveganje za zdravje.

133. V skladu s členom 16f Direktive (EU) 2023/2413 (direktiva o energiji iz obnovljivih virov III) ([123]) se za namene člena 9(1), točka (a), direktive o pticah pri usklajevanju pravnih interesov v posameznih primerih za načrtovanje, izgradnjo in obratovanje obratov za proizvodnjo energije iz obnovljivih virov, njihovo priključitev na omrežje, za povezano omrežje samo ter za naprave za shranjevanje domneva, da služijo javnemu zdravju in varnosti ([124]). To domnevo je mogoče izpodbijati, presodi pa se za vsak primer posebej. Države članice lahko v ustrezno utemeljenih in posebnih okoliščinah uporabo tega člena omejijo na nekatere dele svojega ozemlja, na nekatere vrste tehnologij ali na projekte z določenimi tehničnimi značilnostmi v skladu s prednostnimi nalogami, določenimi v njihovih celovitih nacionalnih energetskih in podnebnih načrtih, predloženih na podlagi členov 3 in 14 Uredbe (EU) 2018/1999.

([118]) Glej zadevo C-23/23, Komisija/Malta, točka 69.
([119]) Smernice o trajnostnem lovu v skladu z direktivo o pticah, oddelek 3.5, str. 58, https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/4b5dffd4-369c-4c4b-a249-625adc2a7545.
([120]) Zadeva C-247/85, Komisija/Belgija, točka 27.
([121]) Zadeva C-247/85, Komisija/Belgija, točka 27.
([122]) Zadeva C-247/85, Komisija/Belgija, točka 28.
([123]) Direktiva (EU) 2023/2413 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. oktobra 2023 o spremembi Direktive (EU) 2018/2001, Uredbe (EU) 2018/1999 in Direktive 98/70/ES glede spodbujanja energije iz obnovljivih virov ter razveljavitvi Direktive Sveta (EU) 2015/652 (UL L, 2023/2413, 31.10.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2413/oj).
([124]) Člen 16(f) Direktive (EU) 2023/2413.

134. Člen 15(3) Uredbe (EU) 2024/1735 (akt o neto ničelni industriji) ([125]) določa, da so neto ničelni strateški projekti ([126]) in projekti za proizvodnjo neto ničelnih tehnologij v določenih pospeševalnih dolinah neto ničelne industrije ([127]) v javnem interesu ter se lahko štejejo za projekte, ki služijo interesom javnega zdravja in varnosti, pod pogojem, da so izpolnjeni vsi pogoji iz direktive o pticah ([128]).

135. Poleg tega se v skladu s členom 10(2) Uredbe (EU) 2024/1252 (akt o kritičnih surovinah) ([129]) šteje, da strateški projekti, ki prispevajo k zanesljivosti oskrbe s strateškimi surovinami, služijo javnemu zdravju in varnosti, če so izpolnjeni vsi pogoji iz direktive o pticah. Posledično je treba, tako kot v vseh primerih odobritve odstopanj na podlagi člena 9, še vedno dokazati, da so izpolnjeni tudi drugi pogoji iz člena 9 direktive o pticah, in sicer to, da na voljo ni druge zadovoljive rešitve, in tehnične zahteve iz člena 9(2).

Člen 9(1), točka (a), druga alinea: zaradi interesov **varnosti v zračnem prometu**

136. Večje vrste ptic in/ali vrste, ki se zadržujejo v jatah, predstavljajo veliko nevarnost za varnost letalske posadke, potnikov in zrakoplova. Trki s takimi vrstami ptic lahko povzročijo zamude, poškodbe zrakoplovov in celo nesreče s smrtnimi žrtvami ter imajo daljnosežne finančne posledice za letalsko industrijo. Trki so za zadete ptice vedno usodni, zaradi česar se pojavijo težave v zvezi z ohranitvijo, če gre za osebke redkih ali ogroženih vrst. Na številnih aerodromih in letališčih se sprejemajo ukrepi upravljanja za preprečevanje trkov ptic z zrakoplovi ([130]). Take rešitve vključujejo upravljanje habitatov, s katerim se zmanjša privlačnost območja za ptice in jate ptic, ter različne tehnike odganjanja, kot so topovi, ki povzročajo glasne zvoke. Taki ukrepi so lahko v nasprotju s členom 5 Direktive, zlasti s prepovedjo motečega vznemirjanja iz točke (d). V številnih primerih so na voljo druge zadovoljive rešitve, ki so učinkovitejše in trajnejše od ubitja. Na primer, kadar je to ustrezno, bi bilo treba razmisliti tudi o obnovi habitatov daleč od aerodroma, da bi se ptice preusmerile drugam, s čimer bi se bilo mogoče izogniti potrebi po odstopanju.

Člen 9(1), točka (a), tretja alinea: zaradi preprečitve **resne škode na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi.**

137. Ta razlog med drugim zajema določene gospodarske interese, povezane s temi področji. Gre za kvalitativno merilo, zato se lahko uporabi le, kadar je škoda „resna“. Zato se manjša škoda ali nevarnost manjše škode ne more šteti za zadosten razlog za odobritev odstopanja na tej podlagi ([131]).

138. Ta razlog je preventivne narave, kar pomeni, da se lahko uporabi, preden resna škoda dejansko nastane. Države članice se lahko v zvezi s tem oprejo na obstoj ponavljajoče se škode v preteklosti in na iz tega izhajajočo verjetnost, da bi resna škoda, povezana z opredeljenimi populacijami ptic, brez ukrepanja ponovno nastala ([132]). Uporaba tega

([125]) Uredba (EU) 2024/1735 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. junija 2024 o vzpostavitvi okvira ukrepov za krepitev ekosistema proizvodnje neto ničelnih tehnologij Evrope in spremembi Uredbe (EU) 2018/1724 (UL L, 2024/1735, 28.6.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1735/oj).

([126]) Člen 15(3) Uredbe (EU) 2024/1735 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. junija 2024 o vzpostavitvi okvira ukrepov za krepitev ekosistema proizvodnje neto ničelnih tehnologij Evrope.

([127]) Člen 18(4) Uredbe (EU) 2024/1735 o vzpostavitvi okvira ukrepov za krepitev ekosistema proizvodnje neto ničelnih tehnologij Evrope.

([128]) Projekti neto ničelne industrije, zajeti v Uredbi (EU) 2024/1735, niso izvzeti iz obveznosti iz člena 9 direktive o pticah, katerega pogoji se še naprej v celoti uporabljajo.

([129]) Uredba (EU) 2024/1252 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. aprila 2024 o vzpostavitvi okvira za zagotavljanje zanesljive in trajnostne oskrbe s kritičnimi surovinami ter spremembi uredb (EU) št. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 in (EU) 2019/1020 (UL L, 2024/1252, 3.5.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1252/oj).

([130]) Da bi se zagotovila varnost zračnega prometa, Uredba Komisije (EU) št. 139/2014 z dne 12. februarja 2014 o določitvi zahtev in upravnih postopkov v zvezi z aerodromi določa standarde letalske varnosti, vključno z obvladovanjem nevarnosti, povezanih s prostoživečimi živalmi.

([131]) Zadeva C-247/85, Komisija/Belgija, točka 56.

([132]) Glej po analogiji zadevo C-601/22, WWF Österreich, točka 70. Čeprav se ta zadeva nanaša na odstopanja za ubitje volkov, sodba razlaga pomen pojma „resna škoda“, ki ga je mogoče po analogiji uporabiti za člen 9 direktive o pticah.

razloga mora temeljiti na dokazih, škodo pa mora biti mogoče vsaj v veliki meri pripisati vrsti, na katero se nanaša odstopanje ([133]). V tem smislu morebitne posredne bodoče škode, ki pomeni abstraktno tveganje in jo varovane vrste povzročijo le deloma, v tem okviru ni mogoče šteti za „resno škodo“ ([134]).

139. Seznam oblik škode, ki jih zajema ta razlog za odstopanje, je izčrpen. Nekateri primeri iz posameznih sektorjev, zaradi katerih je lahko utemeljeno odstopanje na tej podlagi, so:

— resna škoda na posevkih, na primer zaradi ptic, ki se hranijo s semeni, rastlinami ali končnimi pridelki in jih uničujejo;

— resna lokalna škoda v gozdovih, na primer zaradi upočasnjene rasti dreves zaradi prekomernih iztrebkov številčnih kolonij čapelj ali kormoranov;

— resna škoda na živini, na primer zaradi živine, ki jo uplenijo ali poškodujejo ptice roparice ali vrane, ali zaradi povečanega tveganja za prenos bolezni;

— resna škoda v ribištvu, na primer zaradi plenjenja rib v naravi in v akvakulturi;

— resna škoda na vodnih telesih, na primer zaradi onesnaženja vodnih zbiralnikov ali poškodb namakalnih kanalov.

140. Presoja, ali je taka škoda resna, bo večinoma odvisna od ekonomskih stroškov, obsega škode ter njenega vpliva na vključene deležnike ali skupnosti. Škodo je treba oceniti tudi glede na zmožnost zadevnega deležnika, da tako škodo prenese. Na primer, resnost škode, ki jo gosi povzročijo na posevkih na posameznem polju, se razlikuje med malim kmetom in kmetom, ki upravlja večje kmetijsko gospodarstvo. Resnost škode bi bilo treba ocenjevati tudi na isti ravni, na kateri se odstopanja odobrijo (tj. na ravni kmetijskega gospodarstva v primeru ukrepov za posamezno kmetijsko gospodarstvo ali na regionalni, nacionalni ali ravni selitvenih poti v primeru obstoja regionalnih, nacionalnih ali načrtov upravljanja selitvenih poti).

141. Kot je bilo obravnavano zgoraj, morajo biti odstopanja dovolj jasno omejena in obravnavati posebne okoliščine. Zato bi moral biti pri oblikovanju preventivnih nadzornih strategij prvi pristop ta, da se ukrepi časovno omejijo in usmerijo na območja, kjer bo verjetno nastala resna škoda ali kjer ta že nastaja. Vendar se lahko zaradi široko razširjenih vrst, ki lahko povzročijo škodo na velikih območjih, kot so grivar (*Columba palumbus*), veliki kormoran (*Phalacrocorax carbo*) ali nekatere vrste gosi, utemeljijo odstopanja, ki zajemajo širše območje. To ne posega v splošno zahtevo, da mora biti geografsko področje uporabe odstopanja čim bolj jasno opredeljeno. Prav tako je treba v okviru teh odstopanj natančno opredeliti število, časovni okvir in metode ter pojasniti, kaj je cilj odstopanja.

142. Možna bi bila uporaba usklajenih odstopanj, kot so odstopanja na ravni selitvene poti, v skladu s katerimi bi se v eni državi odobrila odstopanja za določene vrste (kot sta belolična gos ali veliki kormoran), da bi se tako preprečila škoda v drugi državi. Tak pristop bi bilo treba uporabiti v okviru mednarodnega načrta upravljanja, pripravljenega na podlagi mednarodne konvencije ali sporazuma, katerega pogodbenica je EU, ali pa v okviru podobnega okvira, ki ga odobrijo vse zadevne države članice. Poleg tega bi se ta pristop lahko uporabil, če: (1) se dokaže povezava med resno škodo/tveganjem na območju ene države članice in pticami, na katere se nanaša odstopanje v drugi državi članici; (2) so izpolnjeni vsi drugi veljavni pogoji iz člena 9; (3) se dokaže, da odstopanje, uporabljeno v državi članici, v kateri nastaja resna škoda/tveganje, ne zadostuje za preprečitev te resne škode/tveganja, in (4) se odstopanja odobrijo le na zahtevo države članice, v kateri nastaja resna škoda/tveganje, in po posvetovanju z njo. Primer možne uporabe odstopanja zaradi „resne škode“, ki jo povzročajo kormorani, je vključen v Prilogo II k tem smernicam.

([133]) Glej po analogiji zadevo C-601/22, WWF Österreich, točka 71.
([134]) Glej po analogiji zadevo C-601/22, WWF Österreich, točke 72–74.

Člen 9(1), točka (a), četrta alinea: **zaradi varstva rastlinstva in živalstva**

143. Ta razlog se uporablja za prizadevanja za ohranjanje vrst ali habitatov in zajema primere, v katerih je treba kršiti prepovedi iz člena 5, da bi zaščitili drugo rastlinstvo ali živalstvo. Vrste živalstva ali rastlinstva niso opredeljene, vendar se zdi, da se razlikujejo od rastlinstva in živalstva gospodarskega pomena, zajetega v drugih določbah člena 9(1), točka (a). Utemeljitev za uporabo tega razloga bo verjetno najtrdnejša, kadar se nanaša na prizadevanja za ohranjanje vrst, ki so redke ali ogrožene, vendar ni omejena le na take vrste. Poleg tega se zdi, da v tem primeru pred uporabo odstopanja ni treba dokazati verjetnosti resnega učinka.

144. Pri ugotavljanju, ali je primerno uporabiti odstopanje zaradi varstva rastlinstva in živalstva, je treba v vsakem posameznem primeru medsebojno tehtati stanje ohranjenosti in potrebe zadevnih vrst. Pri določanju, ali je primerno odobriti odstopanje na podlagi četrte alinee člena 9(1), točka (a), bo treba upoštevati različne dejavnike, vendar morajo taka odstopanja v vseh primerih prispevati k ohranjanju. Pomembni bodo stanje ohranjenosti ter redkost ali ranljivost zadevne vrste rastlinstva ali živalstva. Pomembno bo tudi dejstvo, da je rastlinstvo ali živalstvo, ki zahteva varstvo, redkejše ali v slabšem stanju ohranjenosti kot vrsta ptic, za katero se zahteva odstopanje. Drug dejavnik je varstveni status vrst rastlinstva ali živalstva, zavarovanih na ravni EU ali z nacionalno zakonodajo. Utemeljitev za uporabo četrte alinee člena 9(1), točka (a), bo trdnejša, kadar se nanaša na tiste vrste rastlinstva in živalstva, ki so zavarovane na ravni EU (kot so vrste iz Priloge IV in Priloge V k direktivi o habitatih) ali vrste, zaščitene z nacionalno zakonodajo.

145. Ptice lahko na rastlinstvo in živalstvo vplivajo s plenjenjem, pašo, teptanjem, kopičenjem iztrebkov itd. Ta razlog za odstopanje se zato lahko nanaša na plenilce, kot so ptice roparice, ki plenijo zavarovane vrste. Ker je rodnost ptic roparic nizka, je še posebej pomembno, da se preučijo vse druge možne rešitve, da se prepreči dodatna smrtnost ali odstranitev iz gnezdeče populacije. Organi morajo dokazati, da so osebki, na katere bi se nanašalo odstopanje, neposredno odgovorni za težave z ohranitvijo, ki ga želi odstopanje obravnavati, pri čemer je treba izključiti druge dejavnike, kot so bolezni, slaba razpoložljivost hrane in pomanjkanje zavetja.

146. Pomemben vidik, ki ga je treba upoštevati, je obseg, v katerem je mogoče plenjenje neposredno pripisati širši dinamiki, kot so izguba, poslabšanje ali sprememba habitatov. Na primer, plenjenje s strani ptic roparic je glavni vzrok smrtnosti velikega hrčka (*Cricetus cricetus*), zlasti med razmnoževanjem in po prezimovanju. Vendar je upad, ki ga povzroča plenjenje, neposredna posledica antropogene izgube in razdrobljenosti habitatov hrčka. V Alzaciji v Franciji hrčki običajno kopljejo rove na poljih pšenice ali lucerne, ki jim zagotavljajo hrano in zavetje pred plenilci. Sprememba teh polj v monokulturo koruze povzroči dolga obdobja, v katerih je zemlja gola, zaradi česar so hrčki izpostavljeni plenjenju s strani ptic roparic ([135]). V takih primerih je nadzor nad plenilci na podlagi odstopanj mogoč le, če se hkrati izvajajo ukrepi za obnovo habitatov vrst ali so bili sprejeti ukrepi za omejitev škodljivih človekovih dejavnosti. Ti ukrepi bi morali imeti prednost pred odstrelom in odstranjevanjem zavarovanih primerkov ptic roparic kot samostojnim ukrepom. To potrjuje tudi člen 9(1), v skladu s katerim ne sme obstajati nobena druga zadovoljiva rešitev (glej zgoraj).

Člen 9(1), točka (b): zaradi **raziskovanja in izobraževanja ter za doseljevanje, ponovno naseljevanje in gojitev, potrebno za te namene**

147. Odstopanja, odobrena na tej podlagi, vključujejo ujetje ptic za obročkanje ali namestitev oddajnikov za satelitsko sledenje z namenom proučevanja vzorcev selitve in določanja postankov. Ujetje ptic je lahko potrebno tudi za raziskovanje bolezni, kot je aviarna influenca.

148. Izraz „raziskovanje“ v členu 9(1), točka (b), je treba razumeti kot „znanstveno raziskovanje“. To pomeni, da mora raziskava, ki je predmet odstopanja, upoštevati določene metodološke korake. Na primer, raziskovalni projekt mora imeti cilj, izražen v raziskovalnem vprašanju, in biti zasnovan tako, da omogoča napredek pri odgovarjanju na to

([135]) https://www.grand-hamster-alsace.eu/the-great-hamster/?lang=en.

vprašanje ([136]). Besedna zveza „za namene“ namreč kaže, da morata biti zasnova in izvajanje raziskovalnega programa razumna in sorazmerna z vidika navedenega znanstvenega cilja ([137]). Zato mora obstajati povezava med dejavnostjo, dovoljeno z odstopanjem, in raziskavo, potrebno za odgovor na to vprašanje. Na primer, nerazumno velik vzorec, ki povzroča zelo moteče vznemirjanje, v zameno pa prinaša le omejene nove znanstvene podatke ali podatke, ki ne prevladajo nad splošnim pomenom ohranjanja vrst prostoživečih ptic, se ne bi štel za sorazmeren. Prav tako se pričakuje, da je raziskava zasnovana v skladu z znanstvenimi in etičnimi standardi, pri čemer jo mora običajno izvesti, zasnovati ali vsaj pregledati in odobriti neodvisna znanstvena ustanova. Obročkanje ptic, na primer, bi morali opravljati izključno neodvisni in usposobljeni ornitologi.

Praktična podpora pri izvajanju 4: prilagodljivost pri uporabi člena 9 z usklajenim pristopom na ravni selitvene poti

Da bi se državam članicam pomagalo učinkovito in usklajeno obravnavati izzive, povezane z gospodarsko škodo, ki jo povzročajo nekatere vrste, se lahko, kadar je to ustrezno, v skladu z direktivo o pticah uporabljajo odstopanja na ravni selitvene poti. Ta pristop državi članici omogoča, da odobri odstopanja za nekatere vrste, zlasti selitvene (kot sta belolična gos ali veliki kormoran), da bi preprečila resno škodo, ki nastaja v drugi državi članici. Vendar bi se moral ta pristop izvajati v okviru mednarodne konvencije ali sporazuma, katerega pogodbenica je EU, kot sta Sporazum AEWA ali Bernska konvencija, oziroma evropskega ali regionalnega akcijskega načrta za vrsto, o katerem so se dogovorile vse zadevne države članice, ob ustreznih zaščitnih ukrepih v skladu z zahtevami člena 9 ter ustreznem posvetovanju z zadevnimi državami članicami in njihovem sodelovanju (glej odstavek 139).

Pogoj 3: uporaba tehničnih zahtev iz člena 9(2)

149. Tretji pogoj se nanaša na izpolnjevanje tehničnih zahtev iz člena 9(2). Člen 9(2) direktive o ptičah določa natančne pogoje za odstopanja. Ti državam članicam in Komisiji omogočajo spremljanje odstopanj, odobrenih na podlagi odstavka 1. Pristojni organi morajo v svoje sklepe o odstopanju in v svoja poročila o odstopanjih, predložena Komisiji, vključiti naslednje informacije:

(a) vrste, ki so predmet odstopanj;

(b) sredstva, naprave ali načine, dovoljene za ujetje ali ubitje;

(c) pogoje tveganja ter krajevne in časovne okoliščine, v katerih se ta odstopanja lahko odobrijo;

(d) organ, pooblaščen za izjavo, da so zahtevani pogoji dani, in za odločitev o tem, katera sredstva, naprave ali načini se lahko uporabijo, v okviru kakšnih omejitev in kdo jih lahko uporabi;

(e) nadzorne ukrepe, ki se bodo izvedli.

150. Da bi se lažje zagotovila skladnost s členom 9(2), je Komisija tehnične zahteve iz člena 9(2) prenesla v obliko za poročanje o odstopanjih, pri kateri se uporablja spletno digitalno orodje, imenovano sistem odstopanj od direktiv o habitatih in ptičah+ (HaBiDeS**+**) ([138]). Države članice so pozvane, naj uporabljajo to orodje, ki poenostavlja postopek izpolnjevanja tega pogoja za odobritev odstopanj. Z njegovo uporabo se lahko zmanjša upravno breme, povezano z izvajanjem člena 9.

([136]) Mnenje generalne pravobranilke Ćapeta v zadevi C-23/23, Komisija/Malta, točka 60.
([137]) Mnenje generalne pravobranilke Ćapeta v zadevi C-23/23, Komisija/Malta, točka 62.
([138]) Glej priročnik za poročanje HaBiDeS+, https://circabc.europa.eu/ui/group/173a90fc-40bf-492d-a3a9-df99c4aa8807/library/cfc38522-bd5e-4237-af4b-37928504ee87/details.

151. Sodišče Evropske unije je razsodilo, da je namen teh formalnih pogojev „omejiti odstopanja na nujno potrebno in omogočati nadzor Komisije nad odstopanji“ ([139]). Poleg tega je Sodišče Evropske unije razsodilo, da morajo biti „v nacionalni ureditvi, ki se uporablja na tem področju, merila za odstopanje določena jasno in natančno, organi, ki so pristojni za njihovo uporabo, pa morajo biti s to ureditvijo zavezani k njihovemu upoštevanju“ ([140]). Potrebna je popolna in natančna opredelitev v skladu s členom 9(2), točke (a) do (e), da lahko Komisija izpolni svojo obveznost iz člena 9(4) in zagotovi, da posledice odstopanj niso nezdružljive z Direktivo.

152. Natančneje, da bi države članice zagotovile skladnost s členom 9(2), bi morale v zvezi z informacijami, zahtevanimi za vsak pododstavek, upoštevati naslednje:

— Člen 9(2), točka (a): „vrste, ki so predmet odstopanj“

Države članice morajo odstopanja odobriti in o njih poročati za vsako vrsto posebej z uporabo njenega znanstvenega imena, pri čemer morajo uporabljati njihova znanstvena imena, ne pa jih združevati na višji taksonomski ravni ali v nejasno opredeljenih kategorijah, kot so „ptice“, „vse vrste“, „vrane“. Na primer, o odstopanju, odobrenem lastniku komercialnega ribnika za ubitje določenega števila sivih čapelj (*Ardea cinerea*) in določenega števila velikih kormoranov (*Phalacrocorax carbo*), bi bilo treba poročati kot o dveh različnih odstopanjih. V nekaterih primerih so možne izjeme, kadar okoliščine v zvezi z obravnavanim odstopanjem otežujejo pridobitev vseh potrebnih podatkov, na primer kadar ni mogoče vnaprej predvideti seznama vrst, na katere se bo ukrep nanašal, kot je to v primeru varnosti zračnega prometa, ali kadar je to sicer upravičeno zaradi okoliščin, vendar je treba o tem naknadno ustrezno poročati.

Za vsako vrsto je treba opredeliti in v poročilu navesti število osebkov, na katere je bil ukrep usmerjen in so dejansko ubiti ali vznemirjeni, oziroma število gnezd, na katera je bil ukrep usmerjen in ki so bila dejansko uničena ali poškodovana. Kadar ni mogoče opredeliti natančnega števila, je treba navesti oceno ali razpon vrednosti. To se včasih doseže z omejitvijo števila dovoljenj in/ali določitvijo nacionalnih ali regionalnih kvot, ki morajo biti skladne s členom 9 in splošnimi cilji direktive o pticah.

— Člen 9(2), točka (b): „sredstva, naprave ali načini, dovoljeni za ujetje ali ubitje“

O tem je treba poročati, da se oceni njihov vpliv na vrste. Vključiti je treba podrobnosti o metodah, kot sta vrsta in obseg.

— Člen 9(2), točka (c): „pogoji tveganja ter krajevne in časovne okoliščine, v katerih se ta odstopanja lahko odobrijo“

Odstopanja morajo biti časovno omejena in se uporabljati lokalno ter so usmerjena v čas in kraj, kjer se pričakuje, da bo nastala težava. Take podrobnosti je treba opredeliti čim natančneje, kolikor je to izvedljivo in potrebno za določitev obsega odstopanja.

— Člen 9(2), točka (d): „organ, pooblaščen za izjavo, da so zahtevani pogoji dani, in za odločitev o tem, katera sredstva, naprave ali načini se lahko uporabijo, v okviru kakšnih omejitev in kdo jih lahko uporabi“

Jasno je treba navesti pristojni organ, ki je odobril odstopanje, in sicer z njegovim polnim imenom na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni, poleg tega je treba po potrebi navesti tudi, komu je odstopanje odobreno.

— Člen 9(2), točka (e): „nadzorni ukrepi, ki se bodo izvedli“

Pristojni organi morajo nadzorovati in spremljati njihovo pravilno izvajanje, preveriti, ali so dosegli svoj cilj, podprt z znanstvenimi dokazi, ter po potrebi sprejeti popravne ukrepe, da se prepreči tveganje ali škoda za vrste.

([139]) Zadeva C-118/94, Associazione Italiana per il WWF, točka 21.
([140]) Zadeva C-557/15, Komisija/Malta, točka 47.

4.4 **Vloga člena 9 pri zagotavljanju doseganja ciljev direktive o pticah**

153. Ukrepi, sprejeti v skladu z določbami direktive o pticah, morajo prispevati k doseganju splošnih ciljev Direktive, tj. ohranjanju populacij vrst ptic na zadovoljivi stopnji ali prilagoditvi teh populacij tej stopnji. Zato morajo biti odstopanja, odobrena na podlagi člena 9, skladna s cilji Direktive, in sicer vzdrževati populacije vrst ptic na zadovoljivi stopnji ali jih tej stopnji prilagoditi ([141]). To jasno izhaja iz uvodne izjave 9 direktive, ki poudarja, da je treba „omejiti vsa odstopanja na tiste vrste, katerih biološko stanje to dovoljuje“. Ta zahteva se običajno zagotavlja z oceno sorazmernosti pri uporabi pogoja, da ni druge zadovoljive rešitve, kot je pojasnjeno v oddelku 4.3 ([142]).

154. Zato morajo države članice spremljati uporabo odstopanj na nacionalni ravni, da zagotovijo, da so njihovi kumulativni učinki združljivi s cilji Direktive. To bo državam članicam in nato Komisiji omogočilo spremljanje vplivov odstopanj na nivoje populacij vrst ptic in po potrebi čezmejnih vplivov odstopanj na čezmejne populacije ptic. Regionalni ali lokalni organi bodo morali zaradi tega morda oceniti učinke odstopanj zunaj svojih jurisdikcij, zlasti kadar se odstopanja uporabljajo na ravni selitvene poti in v decentraliziranih državah članicah. Ob upoštevanju navedenega in glede na člen 9(2), točka (e), je mogoče spremljanje v velikem obsegu in na lokalni ravni glede na strukturo nacionalnega sistema izvajati različno, vendar je treba v obeh primerih predvideti posebno celovito ureditev. Pristojni nacionalni organi morajo pred odobritvijo odstopanja zagotoviti, da so izpolnjeni vsi pogoji sistema odstopanj, ter po odobritvi spremljati vpliv odstopanj ([143]). Ta analiza bi morala zajemati posamezna odstopanja in njihove kumulativne učinke, kadar se ti ocenjujejo skupaj z drugimi odstopanji, kjer je to ustrezno. Za ustrezno uporabo sistema odstopanj je potreben postopkovni okvir, ki preprečuje neželene učinke glede na cilje direktive o pticah in pristojnim organom omogoča, da preverijo, ali so pogoji, vezani na odstopanja, izpolnjeni ([144]).

155. Kadar je sklenjen dogovor med državami članicami za preprečevanje škode, ki temelji na usklajeni uporabi odstopanj na ravni selitvene poti, je treba zagotoviti, da kumulativni vpliv odstopanj ne bo škodoval ohranjanju vrste na zadovoljivi stopnji ali njeni prilagoditvi tej stopnji. Za to je treba določiti (1) ugodno referenčno vrednost za zadevno populacijo in (2) prag, višji od ugodne referenčne vrednosti, pod katerim je treba populaciji vrste nameniti večjo pozornost. Pri kumulativnih učinkih odstopanj je treba upoštevati tudi druge pritiske, ki vplivajo na nivoje populacij ptic in njihovo območje razširjenosti, kot so lov, nezakonito ubitje in invazivne tujerodne vrste. Države članice morajo upoštevati tudi različna merila, ki se nanašajo zlasti na stanje v zvezi z razmnoževanjem vrste in skupno letno smrtnostjo vrste zaradi naravnih razlogov ([145]).

156. Take pogoje bi bilo treba preverjati za vsako posamezno enoto upravljanja populacije vrste, na primer na podlagi modela, sprejetega za belolično gos ([146]) ali sivo gos (*Anser anser*) v okviru Sporazuma AEWA.

157. Eden od pristopov bi lahko bil določitev največjega števila ptic, ki se lahko na ravni selitvene poti v določenem časovnem obdobju ubijejo ali odstranijo, da se zagotovi, da populacija ostane na zadovoljivi stopnji. Ta največja stopnja ne sme biti cilj, temveč zgornja meja, ki se je s skupno uporabo odstopanj ne sme preseči. Ta pristop se lahko uporabi v okviru mednarodnega načrta upravljanja, pripravljenega na podlagi mednarodnih konvencij ali sporazumov, katerih pogodbenica je EU, ali pa v okviru podobnega okvira, ki ga odobrijo vse zadevne države članice. Pristojni organi v zadevnih državah članicah bi morali uskladiti svoje ukrepe, da bi preprečili preseganje te zgornje meje.

([141]) Zadeva C-76/08, Komisija/Malta, točka 59.
([142]) Zadeva C-784/23, Voore Mets in Lemeks Põlva, točke 54–56.
([143]) Določbe člena 9(2), točka (e), ki določajo zavezujoče nadzorne ukrepe, bi bilo treba prenesti v nacionalni pravni red, zadeva C-192/11, Komisija/Poljska, točki 65 in 67.
([144]) Zadeva C-60/05, WWF Italia in drugi, točka 44.
([145]) Zadeva C-60/05, WWF Italia in drugi, točka 25.
([146]) Glej na primer prilagoditvene programe upravljanja na ravni selitvene poti za belolično gos: https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/documents/AEWA_EGM_IWG_9_6_Status_RBG_AFMP.pdf.

4.5 **Člen 9(3) in (4)**

158. Člen 9(3) od držav članic zahteva, da Komisiji predložijo poročilo o izvajanju člena 9(1) in (2). Komisija mora v skladu s členom 9(4) uporabiti informacije, ki so ji dostopne, vključno s tistimi, o katerih se poroča v skladu s členom 9(3), da zagotovi, da so posledice odstopanj združljive z Direktivo. V ta namen mora sprejeti ustrezne ukrepe.

159. Člen 9(4) določa nadzorno vlogo Komisije, da se zagotovi, da so kumulativni učinki odstopanj, ki jih odobrijo države članice, skladni s členom 9(1) in (2) ter s splošnimi cilji ohranjanja iz Direktive. Tudi kadar so odstopanja v posameznih primerih upravičena, ne smejo voditi do položaja, v katerem populacije ptic upadajo ali ne dosežejo zadovoljive stopnje, kot je pojasnjeno zgoraj. V ta namen morajo države članice v skladu s členom 9(3) Komisiji vsako leto poročati o izvajanju člena 9(1) in (2). Zahteve iz člena 9(2) bodo v tem okviru še posebej pomembne za oceno posledic, ki bi jih imelo odstopanje za zadevno vrsto.

160. S členom 9(3) in (4) se zato vzpostavlja okvir za spremljanje skladnosti odstopanj, odobrenih v državah članicah, z zahtevami iz člena 9 in s splošnimi cilji Direktive.

161. Obveznosti poročanja ([147]), podrobno določene v sedanji obliki poročanja o odstopanjih, so namenjene izboljšanju učinkovitosti poročanja na vseh ravneh upravljanja, vključno z regionalno in nacionalno ravnjo ter ravnjo EU ([148]). Komisija in države članice EU ([149]) trenutno uporabljajo novo obliko poročanja in sistem HaBiDeS+ za zmanjšanje upravnega bremena, povezanega s poročanjem.

162. Komisija državam članicam na podlagi ocene informacij iz njihovih uradnih poročil redno posreduje povratne informacije. V teh povratnih informacijah lahko opozori na vprašanja skladnosti v zvezi z odstopanji, ki jih je odobrila država članica, in lahko na primer predlaga zmanjšanje števila ptic, ki jih je mogoče odvzeti, ali ponovno oceno alternativnih rešitev. Države članice lahko tudi opozori na vprašanja, ki izhajajo iz nepopolnih informacij v poročilih o odstopanjih. Države članice so pozvane, naj svoj sistem odstopanj prilagodijo tako, da se zagotovi skladnost z direktivo o pticah, zlasti da se zagotovi doseganje njenih ciljev.

163. Vsi podatki o odstopanjih, o katerih države članice poročajo vsako leto, so na voljo na spletišču Evropske agencije za okolje ([150]). Trije interaktivni pregledovalniki podatkov z uporabo filtrov, kot so vrsta in podvrsta (na primer različne vrste kormoranov), država, leto in razlog za odobritev odstopanja, olajšujejo dostop do informacij, ki so jih predložile države članice. Namen teh digitalnih orodij je skupaj z informacijskim orodjem za poročanje zmanjšati upravno breme za organe ter zagotoviti pregledne in zanesljive informacije o odstopanjih.

([147]) Obveznosti poročanja, zahtevane v skladu s členom 9(3), so opisane v smernicah o trajnostnem lovu, oddelkih 3.7.1 do 3.7.8.

([148]) Ta zajema tudi vse obveznosti poročanja iz člena 9 Konvencije o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov (Bernska konvencija). V skladu s sedanjo ureditvijo med Evropsko komisijo in sekretariatom Bernske konvencije Evropska unija zbira vsa odstopanja, o katerih države članice EU poročajo v določenem poročevalnem obdobju, in jih pošlje sekretariatu Bernske konvencije.

([149]) Orodje HaBiDeS+ je na voljo na spletnem naslovu: https://webforms.eionet.europa.eu/.

([150]) Interaktivni pregledovalniki podatkov so na voljo na naslovu https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/nature-protection-and-restoration/species-protection-and-conservation?activeAccordion=fa9bdf76-5165-4f3a-a940-e059381a7972.

PRILOGA I

Uporaba odstopanj na podlagi člena 9 direktive o pticah v zvezi z belolično gosjo

1. **Ozadje**

V tej priloga je opisana uporaba odstopanj v okviru konfliktov med belolično gosjo (*Branta leucopsis*) in človekovimi dejavnostmi. Ker gre za veliko in številčno vodno ptico, ki se prehranjuje s travo in se pojavlja v velikih skupnostih, ta vrsta prihaja v konflikt s kmetijskimi dejavnostmi zaradi lokalne škode na kmetijskih rastlinah, vpliva na travo in konkurence zanjo. Taki konflikti se že dolgo obvladujejo z najrazličnejšimi ukrepi, povzetimi v nadaljevanju.

Najprej so obravnavani pravni status in populacije belolične gosi. V tej prilogi so nato predstavljene vrste ukrepov za belolično gos, pri katerih je potrebna uporaba odstopanj na podlagi člena 9 direktive o pticah, ter povzeti glavni konflikti, ki se pojavljajo. Predstavljen tudi pristop odstopanj na ravni selitvene poti v okviru mednarodnega akcijskega načrta za upravljanje posameznih vrst (ISSMP) ([1]) za to vrsto, ki so ga pogodbenice Sporazuma AEWA sprejele leta 2019.

Veliko pomembnih informacij o beloličnih goseh, vključno z njihovim območjem razširjenosti, ekologijo, stanjem ohranjenosti, podrobnimi podatki o številčnosti populacij in trendih, je mogoče najti v naslednjih virih, zato tukaj niso navedene:

— mednarodni akcijski načrt AEWA za upravljanje posameznih vrst (ISSMP) za belolično gos ter

— spletne strani, povezane z zadevno vrsto, na evropski platformi AEWA za upravljanje gosi (EGMP) ([2]), ki vsebujejo veliko relevantnih podatkov in informacij o teh populacijah. Platforma EGMP ima delovni skupini za grenlandsko in rusko populacijo belolične gosi.

Dodatni viri informacij so navedeni v oddelku 8 v nadaljevanju.

2. **Status pravnega varstva belolične gosi**

Tako kot vse vrste prostoživečih ptic, ki so naravno prisotne na evropskem ozemlju držav članic, je tudi belolična gos vključena v splošni sistem varstva iz direktive o pticah. Države članice lahko njeno namerno ujetje ali ubitje, moteče vznemirjanje, zlasti v času razmnoževanja in vzreje mladičev, uničenje njenih gnezd ali odvzem njenih jajc dovolijo le v skladu s sistemom odstopanj iz Direktive (člen 9).

Belolična gos je uvrščena v Prilogo I k Direktivi, kar pomeni, da je treba določiti posebna območja varstva. Ni uvrščena v Prilogo II, kar pomeni, da lov v skladu s členom 7 ni mogoč. Lahko pa je reguliran lov na podlagi odstopanja, odobrenega v skladu s členom 9 Direktive, legitimno orodje upravljanja, s katerim se preprečuje resna škoda na posevkih.

Belolična gos je uvrščena v Dodatek II k Bernski konvenciji, ki med drugim zahteva prepoved namernega ubitja (člen 6) (razen na podlagi odstopanja v skladu s členom 9 navedene konvencije).

Vsaka populacija ima v okviru akcijskega načrta AEWA (Priloga 3, preglednica 1) drugačen status, za katerega so določene zahteve glede varstva.

([1]) Jensen, G.H., Madsen, J., Nagy, S. in Lewis, M. (pripravljavci), 2018. AEWA International Single Species Management Plan for the Barnacle Goose (*Branta leucopsis*) – Russia/Germany & Netherlands population, East Greenland/Scotland & Ireland population, Svalbard/South-west Scotland population (Mednarodni akcijski načrt AEWA za upravljanje posameznih vrst za belolično gos (*Branta leucopsis*) – populacija iz Rusije/Nemčije in Nizozemske, populacija iz Vzhodne Grenlandije/Škotske in Irske, populacija s Svalbarda/iz jugozahodne Škotske). AEWA Technical Series, št. 70, Bonn, Nemčija. https://www.unep-aewa.org/publication/international-single-species-management-plan-barnacle-goose-russiagermany-netherlands.

([2]) https://egmp.aewa.info/.

Preglednica 1

Pravni status populacij belolične gosi na podlagi mednarodnih sporazumov in direktive EU o pticah.

Populacija	Direktiva o pticah	Bernska konvencija	AEWA ([1])
Vzhodna Grenlandija/Škotska in Irska	Priloga I	Dodatek II	B1
Svalbard/jugozahodna Škotska	Priloga I	Dodatek II	A3a
Rusija/Nemčija in Nizozemska	Priloga I	Dodatek II	C
Ustaljene populacije ptic stalnic	Priloga I	Dodatek II	Ni zajeto

([1]) Status v skladu s Sporazumom AEWA: populacije so razvrščene glede na stopnjo ogroženosti: A (visoko tveganje), B (srednje tveganje), C (ugodno), kot je opredeljeno v preglednici 1 akcijskega načrta AEWA.

3. **Populacije in trendi**

V EU so štiri biogeografske populacije (preglednica 2), od katerih so tri zgodovinsko utemeljene ([3]), ena pa zajema ptice stalnice. V zadnjih dveh desetletjih so se znatno povečale ([4]). Tri populacije (iz Vzhodne Grenlandije/Škotske in Irske; s Svalbarda/iz jugozahodne Škotske ter iz Rusije/Nemčije in Nizozemske) so uvrščene na seznam AEWA, vse štiri – vključno s pticami stalnicami – pa imajo status v skladu s Prilogo I k direktivi o pticah in zato zanje ves čas leta veljajo posebni ohranitveni ukrepi glede njihovega habitata, poleg tega pa uživajo tudi splošno varstvo iz člena 3.

Preglednica 2

Biogeografske populacije belolične gosi, ki se pojavljajo v EU

Populacija	Status	Države razširjenosti vrste (EU v krepkem tisku)
Vzhodna Grenlandija/Škotska in Irska	Selivke	G: Grenlandija, Islandija, Združeno kraljestvo Ng: Islandija, **Irska,** Združeno kraljestvo
Svalbard/jugozahodna Škotska	Selivke	G: Norveška (Svalbard) Ng: Norveška (celinski del) in Združeno kraljestvo
Rusija/Nemčija in Nizozemska	Selivke (enoti upravljanja 1 in 2)	G: enota upravljanja 1 Rusija, enota upravljanja 2 – **Finska, Švedska, Estonija, Danska,** enota upravljanja 3**, Nemčija, Nizozemska**
	Ptice stalnice (enota upravljanja 3)	Ng: **Finska, Švedska, Latvija, Litva, Poljska, Danska, Nemčija, Nizozemska, Belgija**
Ustaljene populacije ptic stalnic ([1])	Stalnice	**Belgija, Francija, Češka,** Švica, Združeno kraljestvo, Norveška

([1]) Za razširjenost in številčnost v času razmnoževanja glej *European Breeding Bird Atlas 2*. V baltski regiji so ptice stalnice za namene modeliranja in upravljanja vključene kot segment (enota upravljanja 2 – spodaj) ruske populacije (glej mednarodni akcijski načrt za upravljanje posamezne vrste (ISSMP)).

G = gnezdeče
Ng = negnezdeče

([3]) Scott, D.A. in Rose, D.A. 1996. *Atlas of Anatidae populations in Africa and western Eurasia (Atlas populacij Anatidae* v Afriki in zahodni Evraziji). Wetlands International Publication št. 41. Wageningen, Nizozemska.

([4]) Feige, N., van der Jeugd, H.P., van der Graaf, A.J., Larsson, K., Leito, A. in Stahl, J., 2008. Newly established breeding sites of the Barnacle Goose *Branta leucopsis* in North-western Europe – an overview of breeding habitats and colony development (Novo vzpostavljena gnezdišča belolične gosi *Branta leucopsis* v severozahodni Evropi – pregled razmnoževalnih habitatov in razvoja kolonij). *Vogelwelt* 129: 244–252.

Zaradi uspešnih dolgoročnih prizadevanj za ohranjanje, ki izhajajo predvsem iz obveznosti na podlagi direktive o pticah in direktive o habitatih, so se vse štiri populacije belolične gosi po številčnosti znatno povečale, njihovo stanje v EU pa je ugodno.

Za namene evropske platforme za upravljanje gosi (EGMP – oddelek 3.1, Dodatek 1) v okviru Sporazuma AEWA so v populaciji iz Rusije/Nemčije in Nizozemske priznane tri enote upravljanja:

enota upravljanja 1: ptice selivke na dolge razdalje, ki se razmnožujejo v arktični Rusiji

enota upravljanja 2: ptice, ki se razmnožujejo v baltski regiji

enota upravljanja 3: ptice stalnice, ki se razmnožujejo v državah Severnega morja

Velikost populacije belolične gosi Rusija/Nemčija in Nizozemska se je z 102 000 v devetdesetih letih prejšnjega stoletja do januarja 2024 povečala na približno 1,6 milijona. Na platformi EGMP je navedeno, da se je „po tem, ko se je število populacije na selitveni poti stabiliziralo na približno 1,4 milijona osebkov, zdi, da se je v zadnjih dveh sezonah [2022 in 2023] ponovno povečalo, kljub poročilom o izgubah zaradi izbruhov aviarne influence“ ([5]).

Pri takšni velikosti populacij Svetovna zveza za varstvo narave (IUCN) uvršča stanje ohranjenosti vrste med „najmanj ogrožene“. Od treh populacij, navedenih v Sporazumu AEWA, je populacija iz Rusije/Nemčije in Nizozemska trenutno največja. Najnovejše ocene velikosti populacije in trendi so predstavljeni na platformi EGMP.

Poleg preteklega povečanja števila osebkov in dejstva, da se ta vrsta v evropskih območjih, kjer se ne razmnožuje, pojavlja v številčnih jatah ([6]), je bila v zadnjih letih zabeležena tudi večja škoda v kmetijstvu (čeprav imajo nekatera območja dolgo zgodovino takih konfliktov, ki sega še v čas pred sprejetjem direktive o pticah).

4. **Narava konfliktov z beloličnimi gosmi v EU**

Povečanje številčnosti in razširjenosti beloličnih gosi je na njihovem mednarodnem območju razširjenosti povzročilo vse več konfliktov. Mednje spadajo:

— konflikti s kmetijstvom, škoda na posevkih ter tudi spomladi morebitna izrazita konkurenca z rejnimi živalmi za zgodnjo sezonsko pašo ([7]), zlasti na severnih zemljepisnih širinah in/ali na postajališčih na selitveni poti ter prezimovališčih.

— morebitna tveganja trkov ptic z zrakoplovi v primerih, ko nad letališči ali v njihovi bližini včasih leti zelo veliko gosi ([8]), ter

— vplivi na drugo biotsko raznovrstnost in/ali ekosistemske funkcije ([9]).

5. **Člen 9 direktive o pticah in njegova uporaba za belolično gos**

Belolična gos je tako kot vse prostoživeče ptice, ki so naravno prisotne v EU, zavarovana v skladu z direktivo o pticah. Te vrste ni dovoljeno loviti (ni navedena v Prilogi II), zato je odstopanje od zahtev glede varstva iz člena 5 mogoče le, če so izpolnjene zahteve iz člena 9:

— ni druge zadovoljive rešitve,

— uporablja se eden od razlogov, navedenih v členu 9(1), točka (a), (b) ali (c), in

— izpolnjene so tehnične zahteve iz člena 9(2).

([5]) https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/reports/egmp_briefing_note_2025.pdf.

([6]) Za podrobnosti glej mednarodni akcijski načrt AEWA za upravljanje posamezne vrste: Jensen, G.H., Madsen, J., Nagy, S. in Lewis, M. (pripravljavci), 2018. *AEWA International Single Species Management Plan for the Barnacle Goose (Branta leucopsis) – Russia/Germany & Netherlands population, East Greenland/Scotland & Ireland population, Svalbard/South-west Scotland population (Mednarodni akcijski načrt AEWA za upravljanje posameznih vrst za belolično gos (Branta leucopsis) – populacija iz Rusije/Nemčije in Nizozemske, populacija iz Vzhodne Grenlandije/Škotske in Irske, populacija s Svalbarda/iz jugozahodne Škotske).* AEWA Technical Series, št. 70, Bonn, Nemčija.

([7]) Za podrobnosti glej mednarodni akcijski načrt AEWA za upravljanje posamezne vrste.

([8]) Bradbeer, D.R., Rosenquist, C., Christensen, T.K. in Fox, A.D., 2017. Crowded skies: conflicts between expanding goose populations and aviation safety (Prenatrpano nebo: konflikti med naraščajočimi populacijami gosi in varnostjo v letalstvu). *Ambio* 46 (dodatek 2): str. 290–300.

([9]) Buij, R., Melman, T.C.P., Loonen, M.J.J.E. in Fox, A.D., 2017. Balancing ecosystem function, services and disservices resulting from expanding goose populations (Uravnoteženje delovanja ekosistema ter koristi in škode, ki izhajajo iz naraščanja populacije gosi). *Ambio* 46 (dodatek 2): str. 301–318.

V tem oddelku je prikazano, kako se zadevni trije pogoji za odstopanja uporabljajo za belolične gosi in katere vrste odstopanj se najpogosteje uporabljajo.

Državam članicam se pred uporabo odstopanj ni treba posvetovati s Komisijo. Vendar pa kot minimalno orodje za usklajevanje in mehanizem povratnih informacij Evropski komisiji vsako leto pošljejo poročilo o vseh odstopanjih, odobrenih na podlagi člena 9. V teh poročilih so odstopanja utemeljena na podlagi zahtev iz Direktive. V praksi to pomeni, da uporaba odstopanj ne sme privesti do položaja, v katerem bi se populacija belolične gosi in njeno območje razširjenosti zmanjšala do te mere, da vrsta ne bi bila več sposobna preživetja, ali da se populacija ne bi ohranjala na zadovoljivi stopnji.

Pogoj 1: neobstoj druge zadovoljive rešitve

Člen 9(1) določa, da lahko države članice odstopijo od zahtev iz členov 5 do 8 le, „kadar ni na voljo druge zadovoljive rešitve“.

Na voljo so številni nesmrtonosni ukrepi upravljanja oziroma orodja za zmanjšanje škode, ki jo povzročajo belolične gosi. Ti običajno vključujejo odganjanje gosi od potencialno občutljivih kmetijskih zemljišč z uporabo različnih zvočnih in vizualnih odvračalnih naprav ([10]). Taki ukrepi so dobro poznani in se že dolgo uporabljajo. Druge metode za obvladovanje konfliktov med gosmi in kmetijstvom, ki se že dolgo uporabljajo, vključujejo:

— zagotavljanje finančnih spodbud ali nadomestil za spodbujanje dopuščanja prisotnosti beloličnih in drugih gosi na kmetijskih zemljiščih ter za nadomestitev izgubljenega dobička ter

— strateške prostorske pristope k vzpostavljanju pribežališč ([11]) (imenovanih tudi dovoljena in prepovedana območja), ki lahko sprejmejo gosi, odgnane z okoliških občutljivih kmetijskih zemljišč.

Celovit pregled ukrepov za upravljanje gosi, ki jih uporabljajo države območja razširjenosti v EU in zunaj EU, je pripravila evropska platforma AEWA za upravljanje gosi ([12]).

Kar zadeva druge zadovoljive rešitve, je treba uporabiti odganjanje in druge pristope za zmanjševanje konfliktov. Če se izkažejo za neučinkovite, se lahko odobrijo odstopanja za smrtonosni nadzor. Sorazmernost različnih alternativ se lahko upošteva na podlagi njihovega vpliva na vrsto in nujnosti ukrepa, potrebnega za preprečitev škode. Upoštevati je treba nivoje populacije zadevne vrste in obseg škode, ki jo povzročajo gosi, v primerjavi s stroški in izvedljivostjo razpoložljivih možnosti.

Pogoj 2: dokazovanje enega od šestih razlogov iz člena 9(1), točke (a), (b) in (c)

Razlog, ki ga države članice najpogosteje navajajo za odobritev odstopanj za belolične gosi, je „preprečitve resne škode na posevkih, živini, gozdovih, ribiških območjih in vodi“ (člen 9(1), točka (a)).

Splošni pojem „resne škode“, ki jo povzročajo belolične gosi, je relativen, zato ga je treba oceniti za vsak primer posebej, tam in takrat, ko pride do konflikta. Intenzivna paša na travinju na primer morda ni kmetijsko pomembna jeseni, ko je trave še veliko, ali sredi zime, ko se rejne živali krmijo v hlevih. Lahko pa je zelo pomembna spomladi, ko je v kmetijstvu treba izkoristiti prvi mladi in hranljivi prirast trave.

([10]) Npr. Robai, C.I., Nyaga, J.M., Karuri, H., Elmberg, J. in Månsson, J., 2024. Reducing the number of grazing geese on agricultural fields – effectiveness of different scaring techniques (Zmanjšanje števila gosi na paši na kmetijskih zemljiščih – učinkovitost različnih tehnik odganjanja). *Crop Protection* 177: 106552.

([11]) Razvoj pribežališč za belolične in druge vrste gosi ima dolgo zgodovino (npr. Owen, M., Black, J.M., Agger, M.K. in Campbell, C.R.G., 1987. The use of the Solway Firth, Britain, by barnacle geese *Branta leucopsis* Bechst. in relation to refuge establishment and increases in numbers (Uporaba zaliva Solway Firth v Veliki Britaniji s strani beloličnih gosi *Branta leucopsis* Bechst. v zvezi z vzpostavljanjem pribežališč in naraščanjem njihovega števila). *Biological Conservation* 39(1): 63–81). Vendar je njihova učinkovitost navsezadnje omejena v razmerah, ko je treba sprejeti vse večje število gosi.

([12]) Tombre I.M., Brunner, A., D'Hondt, B., Düttmann, H., Enzerink, R., Fox, A., Feige, N., Heldbjerg, H., Herraro B., Huysentruyt, F., Kostiushyn, V., Månsson, J., McKenzie, R., Mensink, G. Meyers, E., Midtgaard, L., Nilsson, L., Nolet, B., Petrovych, O., Post, K., Scallan, D., Teräväinen, M., Uldal, C., Westebring, M. in Høj Jensen, G., 2019. An overview of the management measures for geese in Range States of the European Goose Management Platform (Pregled ukrepov za upravljanje gosi v državah območja razširjenosti v okviru evropske platforme za upravljanje gosi). Publikacija AEWA EGMP št. 10. Bonn, Nemčija. 41 strani.

V Evropi se že dolgo pridobivajo izkušnje z obvladovanjem konfliktov med gosi in kmetijstvom ([13]). To je pokazalo, da imajo konflikti s kmetijstvom prostorski in časovni vidik, pri čemer sta pomembna kraj in čas paše. Zato bi bilo treba resnost škode določiti ob upoštevanju dejavnikov, kot sta število prisotnih osebkov in tveganje za kmetijska zemljišča, ki temelji na dejavnikih, kot sta letni čas in lokacija. Natančne dejavnike, ki jih je treba upoštevati pri določanju resnosti škode, morajo določiti države članice.

Pogoj 3: tehnične zahteve iz člena 9(2)

V skladu s členom 9(2) morajo biti v odstopanju opredeljeni sredstva, naprave ali načini za ujetje ali ubitje. Pristojni organ je pooblaščen za izjavo, da so zahtevani pogoji izpolnjeni, in za odločitev o tem, katera sredstva, naprave ali načini se lahko uporabijo, v okviru kakšnih omejitev in kdo jih lahko uporabi. Mogoče so različne posebne ureditve ter okoliščine časa in kraja v zvezi z omejitvami odstopanj. Vendar bi bilo treba, kolikor je mogoče, navesti število ubitih ali odgnanih ptic (kar je posebej pomembno v času razmnoževanja) in ga spremljati v okviru odstopanja. Kadar natančnega števila ni mogoče navesti, se lahko poročajo razponi števila osebkov, ubitih/odgnanih na podlagi odstopanja. V vsakem primeru morajo biti te številke skladne z glavnim ciljem direktive o pticah, tj. ohranjanjem ptic.

Pri odstopanjih na podlagi člena 9(1), točka (c), je pomembno opozoriti tudi na posebne pogoje iz te točke. Zato je treba oblikovati posebne ohranitvene ukrepe, da se preprečijo škodljivi vplivi na druge ogrožene vrste, zlasti znotraj posebnih območij varstva. V skladu s členom 9(2), točka (e), se zahteva opis nadzornih ukrepov, ki se bodo izvajali, zato bo treba obsežen nadzor in lokalni nadzor verjetno obravnavati ločeno. Vendar je v obeh primerih treba predložiti konkreten načrt.

6. **Študije primerov**

6.1 *Upravljanje, osredotočeno na populacijo, in Sporazum AEWA*

Pogodbenice Sporazuma AEWA so leta 2019 sprejele mednarodni akcijski načrt za upravljanje posameznih vrst (ISSMP), nato pa nadaljevale razvoj platforme EGMP, ki zagotavlja strukturiran in mednaroden način izmenjave dobrih praks v zvezi z ohranjanjem te in drugih vrst gosi, zlasti glede upravljanja konfliktov.

Temelj pristopa, ki ga spodbuja platforma EGMP, je tesno sodelovanje med državami območja razširjenosti, pri čemer se upoštevata selitvena narava številnih populacij gosi ter koristi delitve posebnih in strateških rešitev za skupne probleme. Kar zadeva belolično gos, platforma zagotavlja mednarodni forum za usklajevanje ukrepov, določenih v sprejetem mednarodnem akcijskem načrtu AEWA za upravljanje posamezne vrste, vključno s pristopi k odstopanjem.

Mednarodna delovna skupina za upravljanje gosi v Evropi (IWG) je pripravila priporočila glede upravljanja, v katerih poudarja prednosti usklajevanja odstopanj. V postopku so bile določene ugodne referenčne vrednosti za velikost populacije, območje razširjenosti in obseg habitatov. V okviru platforme EGMP se vsako leto ocenijo najnovejši mednarodni podatki o številčnosti, preživetju in produktivnosti za vsako populacijo ter se o njih poroča. Za vsako od štirih populacij je bil določen varnostni prag v višini 200 % ugodne referenčne populacije (tj. dvakratnik te populacije).

Platforma EGMP vsaka tri leta oceni, ali je velikost populacije v posameznih upravljavskih enotah pod pragom 200 % in se približuje ugodni referenčni populaciji (100 %).

Najnovejše informacije o stanju populacije in priporočila za upravljanje so predstavljene v informativnem zapisu z 10. zasedanja Mednarodne delovne skupine za upravljanje gosi v Evropi, ki je potekalo leta 2025 ([14]).

Najnovejši trendi populacije za zadevne tri enote upravljanja populacije belolične gosi iz Rusije/Nemčije in Nizozemske so prikazani na sliki 2.

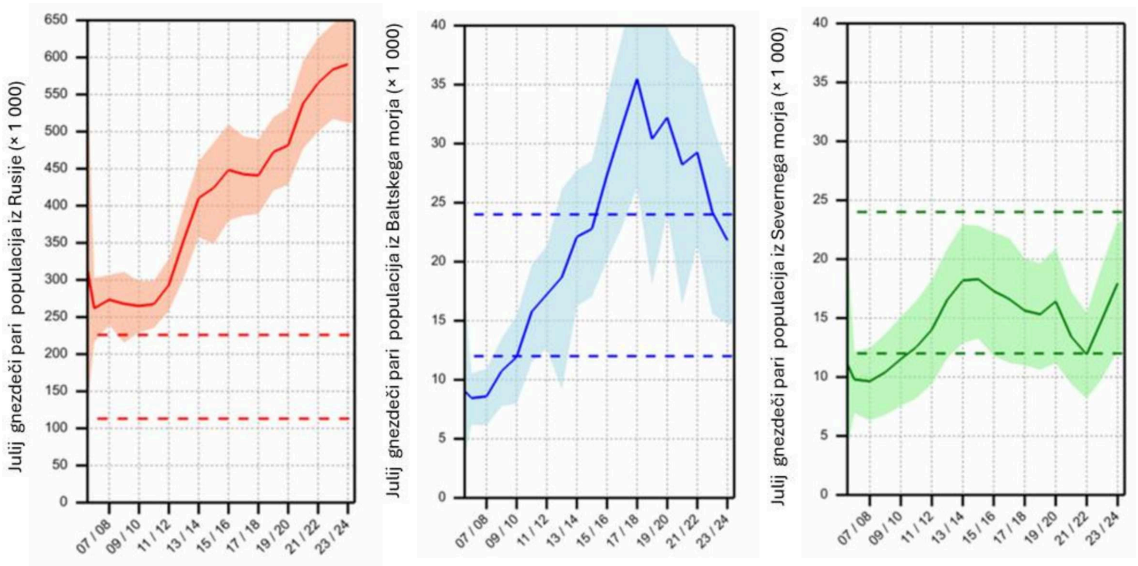
([13]) Roomen, M. van in Madsen, J., 1992. *Waterfowl and agriculture: review and future perspective of crop damage in Europe* (Plojkokljuni in kmetijstvo: pregled in prihodnji obeti glede škode na posevkih v Evropi). Zbornik mednarodne delavnice, ki sta jo organizirala ministrstvo za kmetijstvo, upravljanje narave in ribištvo ter Mednarodni urad za raziskave vodnih ptic in mokrišč (IWRB). *Posebna publikacija IWRB* št. 21. Slimbridge, Združeno kraljestvo.

([14]) https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/reports/egmp_briefing_note_2025.pdf.

Slika 2

Trendi za zadevne tri enote upravljanja populacije belolične gosi Rusija/Nemčija in Nizozemska: levo (rdeče) enota upravljanja 1; na sredini (modro) enota upravljanja 2; desno (zeleno) enota upravljanja 3 ([15])

Spodnja pikčasta črta v vsakem grafu pomeni ugodno referenčno populacijo, zgornja pikčasta črta pa varnostni prag 200 % ugodne referenčne populacije. Trendi so prikazani kot povprečja, izračunana na podlagi integriranega populacijskega modela (enobarvna črta), skupaj z 95-odstotnimi intervalom zaupanja za število gnezdečih parov v juliju za vsako enoto upravljanja.

V skladu z informacijami iz informativnega zapisa „so številke v ruski enoti upravljanja 1 precej nad ugodno referenčno populacijo in pragom 200 % ugodne referenčne populacije.

Nasprotno pa se je v baltski enoti upravljanja 2 pojavil upad, pri čemer je velikost populacije leta 2024 padla pod prag 200 % ugodne referenčne populacije. Zaradi tega razvoja je nastala potreba po usklajenem upravljanju odvzema, če se pričakuje, da bodo znatne ravni odstopanj vplivale na lokalne gnezdeče populacije na Danskem, Finskem ali Švedskem.

V enoti upravljanja 3 iz Severnega morja se je število gnezdečih parov v zadnjem času povečalo in je zdaj nad ugodno referenčno populacijo. Vendar so številke še vedno pod pragom 200 %, zato je potrebno usklajeno upravljanje odstopanj med Nemčijo in Nizozemsko.“

Kadar je nivo populacije precej nad 200 %, kot je to pri enoti upravljanja 1, usklajevanje ravni odvzema z odstopanji med zadevnimi državami članicami ni potrebno. Usklajevanje odvzema postane potrebno, če je stopnja populacije pod pragom 200 % in se približuje ugodni referenčni populaciji. To velja za enoti upravljanja 2 in 3. Zaradi nivojev teh populacij se pojavi potreba po usklajenem upravljanju odvzema, če se pričakuje, da bo znatna uporaba odstopanj vplivala na lokalne gnezdeče populacije.

V enoti upravljanja 3 iz Severnega morja se je število gnezdečih parov v zadnjem času povečalo in je zdaj nad ugodno referenčno populacijo. Vendar so številke še vedno pod pragom 200 %, zato je potrebno usklajeno upravljanje odstopanj med Nemčijo in Nizozemsko. Nizozemska in Nemčija sta se dogovorili, da bo v primeru načrtovanih znatnih odstopanj v Nemčiji med državama potekalo usklajevanje ([16]). Sicer bi moralo usklajevanje potekati predvsem znotraj Nizozemske, kjer je nacionalna ugodna referenčna populacija zdaj porazdeljena med province, regionalni sveti za prostoživeče živali pa izvajajo usklajen postopek. Ker so se nivoji populacije približali ravni, ki v posameznih provincah velja za ugodno referenčno populacijo, so v nekaterih provincah na Nizozemskem že ukinili ali znatno zmanjšali odstopanja. Nizozemska in Nemčija sta na podlagi sklepa EGM IWG9 predložili poročilo o usklajevanju odvzema v obeh državah.

([15]) Stanje populacije in priporočila za upravljanje EGM IWG10 – https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/reports/egmp_briefing_note_2025.pdf.
([16]) https://egmp.aewa.info/sites/default/files/meeting_files/documents/AEWA_EGM_IWG_10_14_Rev.1.pdf.

6.2 *Izkušnje in rešitve na Finskem*

Približno 800 000 ali več beloličnih gosi, ki gnezdijo v Rusiji (iz upravljavske enote 1 na podlagi Sporazuma AEWA), se spomladi in jeseni ustavlja in prehranjuje na poljih Severne Karelije in jugovzhodne Finske. Vsako leto lahko na teh območjih škoda nastane na več kot 10 000 hektarih kmetijskih zemljišč.

Čeprav Finska za preprečevanje škode, ki jo spomladi povzročajo gosi, vključno z najemanjem pastirjev za gosi, porabi 500 000 EUR, škoda znaša 3–4 milijone EUR.

Finska je preskusila sirene, plinske balone, zmaje v obliki sokolov, človeške figure, plinske topove z eksplozijami, laserske topove, ročne laserje, pastirje za gosi in brezpilotne zrakoplove. Vendar pa po navedbah Finske noben od teh poskusov ni prinesel trajnih rezultatov, ki bi bistveno zmanjšali škodo na pridelku. V več odločbah nacionalnih sodišč so bile opredeljene pravne omejitve uporabe nekaterih od teh metod spomladi, zlasti glede njihovih morebitnih vplivov na druge gnezdeče vrste ptic. Splošni čas razmnoževanja in gnezdenja ptic na Finskem traja od aprila do julija.

V zvezi z jesenskimi dovoljenji za odstopanje je Upravno sodišče vzhodne Finske leta 2023 ugotovilo, da se uporaba slepih nabojev lahko šteje za zadovoljivo alternativo smrtonosnemu streljanju za preprečevanje resne škode, ki jo na posevkih povzročajo belolične gosi. Nato je bilo v študiji ([17]) ugotovljeno, da so slepi naboji in smrtonosno streljanje enako učinkovite odvračalne metode, čeprav ima v nekaterih primerih smrtonosno streljanje močnejši učinek.

V zadnjem času je Finska preizkusila bolj sodelovalen pristop s „polji za nastanitev“, kjer se prisotnost gosi dopušča, v kombinaciji s „prepovedanimi“ polji, kjer se jih aktivno odganja. Ugotovljeno je bilo, da gosi na različnih ravneh kažejo individualno izbiro polj za nastanitev v primerjavi z običajnimi ali odvračalnimi polji. Da bi se lahko vzpostavilo funkcionalno polje za nastanitev gosi, so potrebni skrbno načrtovanje, poznavanje vedenja gosi in informacije o pretekli škodi v kmetijstvu ter zavedanje, da stanje ohranjenosti območja sam po sebi ne zagotavlja uspeha.

Ugotovljeno je bilo tudi, da funkcionalna in privlačna območja za nastanitev najverjetneje učinkovitejša v regijah, kjer gosi že dolgo časa povzročajo škodo v kmetijstvu. Ti prvi rezultati kažejo, da se lahko s tem sistemom razvrščanja območij, ki je bil razvit v sodelovanju z lokalnimi kmeti, zmanjša število sporov, saj se gosi zberejo na izbranih območjih, posevke drugod pa so zaščiteni. Ta finski primer kaže na potencial lokalno sooblikovanih pristopov za boljše uravnoteženje interesov ohranjanja narave in kmetijstva.

Vendar dolgoletne izkušnje na Finskem kažejo, da je za preprečevanje resne škode na posevkih morda treba sprejeti tudi dodatne ukrepe, ki vključujejo preventivni lov. Ob neobstoju alternativnih rešitev bi bil preventivni lov za preprečitev resne škode na posevkih upravičen, če so izpolnjeni pogoji iz člena 9.

6.3 *Upravljanje stalne populacije beloličnih gosi na Nizozemskem* ([18])

Na Nizozemskem so se belolične gosi leta 1982 ustalile kot gnezdeča vrsta. Do leta 2012 je nacionalna populacija (del upravljavske enote 3 na podlagi Sporazuma AEWA – glej zgoraj) narasla na ocenjenih 13 800 gnezdečih parov, zaradi česar so se okrepili konflikti s kmetijstvom. Območje severne delte je tradicionalno glavno območje nizozemske populacije, saj tam prebiva približno polovica ptic.

Na območju severne delte se je na kmetijskih posevkih in travinju povečal obseg škode, ki jo povzročajo belolične gosi. Nadomestilo kmetom za posevke, za katere je bilo ocenjeno, da so jih poškodovale gosi, zagotavlja nizozemski sklad za favno (Fauna Fund, prej sklad za divjad, tj. Game Fund), ki nadomesti izgube pridelka posevkov, prvo košnjo trave za silažo, konkurenco pri paši živine in posledice razmočenosti tal v deževnem vremenu). Nadomestilo se izplača šele, ko kmetje poskusijo gosi odgnati s svojih zemljišč.

([17]) Seltmann, M.W., Ylitalo, A.K., Piironen, A., Store, R., Heikkinen, J., Heim, W., Piha, M., Seimola, T., Laaksonen, T. in Forsman, J.T., 2025. Arctic migrating barnacle geese utilize accommodation fields in a new agricultural staging area(Arktične selitvene belolične gosi uporabljajo polja za prenočitev na novem kmetijskem postajališču). *Journal of Applied Ecology* 62(2): 317–328.

([18]) van der Jeugd, H.P. in Kwak, A., 2017. Management of a Dutch resident barnacle goose *Branta leucopsis* population:How can results from counts, ringing and hunting bag statistics be reconciled? (Upravljanje stalne populacije belolične gosi *Branta leucopsis* na Nizozemskem: Kako je mogoče uskladiti rezultate štetij, obročkanja in statistike odstrela?). *Ambio* 46 (dodatek 2): 251–261.

Od leta 2005 je bilo na območju delte na podlagi dovoljenja dovoljen odstrel beloličnih gosi v okviru odstopanja kot skrajni ukrep za odganjanje gosi z občutljivih posevkov in zmanjšanje velikosti lokalne populacije. Število ptic, odstreljenih na območju severne delte na podlagi odstopanja, se je povečalo s 377 leta 2005 na 5 324 leta 2014.

Vpliv odstrela na podlagi odstopanja se spremlja s poletnim štetjem ptic in gnezd ter z oceno stopenj preživetja, izmerjenih z obročkanjem in ponovnim opažanjem. Velikost populacije se je v obdobju 2007–2014 skoraj podvojila na približno 28 000 osebkov, kljub letnemu odstranjevanju 15–25 % gosi ter stopnjam preživetja odraslih in mladih osebkov v višini 79 % oziroma 67 % (prim. naravno preživetje 96 % za oba starostna razreda).

Odstrel je lahko manj učinkovit zaradi nesorazmerno velikega odvzema nezrelih osebkov po času razmnoževanja in osebkov iz drugih populacij pozimi. Pri nezrelih goseh je večja naravna smrtnost, zlasti v prvi zimi, zato bi jih veliko, ki so odstreljene, verjetno tako ali tako poginilo po naravni poti. Poleg tega je ubitje gosi, ki prihajajo iz drugih populacij, neučinkovito, če je cilj nadzorovati lokalne ptice, ki povzročajo škodo.

Za doseganje optimalnega prilagodljivega upravljanja je ključno sodelovanje deležnikov.

7. **Poročanje o odstopanjih**

Pregledno poročanje o odstopanjih in usklajenem odvzemu je bistvenega pomena za vzpostavljanje zaupanja med deležniki in zagotavljanje skladnosti z mednarodnimi sporazumi. Komisija je zato razvila spletne pregledovalnike podatkov o odstopanjih ([19]). Ti vsebujejo podrobne informacije o letnih odstopanjih, ki jih predložijo države članice, pa tudi statistične podatke o popolnosti teh poročil:

— pregled odstopanj in izjem od varstva vrst po vsej EU,

— posamezna odstopanja in podrobne informacije o njih ter

— popolnost podatkov v nacionalnih poročilih o odstopanjih in izjemah.

8. **Več informacij**

Veliko informacij o zaščitnih ukrepih, določenih z direktivo o pticah, je na voljo na spletišču Komisije: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive_en.

Drugi uporabni viri informacij vključujejo:

— International Single Species Management Plan for the Barnacle Goose (Russia/Germany & Netherlands population, East Greenland/Scotland & Ireland population, Svalbard/South-west Scotland population) (Mednarodni akcijski načrt AEWA za upravljanje posameznih vrst za belolično gos (*Branta leucopsis*) – populacija iz Rusije/Nemčije in Nizozemske, populacija iz Vzhodne Grenlandije/Škotske in Irske, populacija s Svalbarda/iz jugozahodne Škotske), ki so ga na 7. zasedanju sprejele pogodbenice sporazuma AEWA.

— Evropska platforma za upravljanje gosi – vsebuje popoln arhiv dokumentov, povezanih z mednarodnimi razpravami in sklepi o programih prilagodljivega upravljanja selitvenih poti (AFMP) za zadevne tri populacije belolične gosi (glej Dodatek 1 spodaj). Vsebuje tudi dolg seznam ustreznih strokovno pregledanih publikacij tukaj ter

— Goose management:from local to flyway scale (Upravljanje gosi – od lokalne ravni do ravni selitvene poti) posebna izdaja revije *Ambio*, ki vsebuje veliko člankov o konfliktih pri upravljanju gosi in njihovih rešitvah.

([19]) Nadzorna plošča s preglednico odstopanj in izjem |Evropska agencija za okolje.

PRILOGA II

Uporaba odstopanj na podlagi člena 9 direktive o pticah v zvezi z velikim kormoranom

1. **Ozadje**

V EU so prisotne tri vrste iz družine kormoranov *Phalacrocoracidae*: vranjek (*Gulosus aristotelis*, prej *Phalacrocorax aristotelis*), pritlikavi kormoran (*Microcarbo pygmaeus*, prej *Phalacrocorax pygmaeus*), in veliki kormoran (*Phalacrocorax carbo*). Prvi dve vrsti sta zaradi svojega neugodnega stanja ohranjenosti obe uvrščeni v Prilogo I direktive o pticah. Veliki kormoran – pogosto imenovan preprosto kormoran – je bolj razširjen in od leta 1997 ni več vključen v Prilogo I direktive o pticah ([1]), kar pomeni, da za to vrsto ni obveznosti določitve posebnih območij varstva.

Veliki kormoran (*Phalacrocorax carbo*) je tako kot vse vrste prostoživečih ptic, ki so naravno prisotne na evropskem ozemlju držav članic, vključen v splošni sistem varstva iz členov 5, 6 in 8 direktive o pticah. V zadnjih desetletjih se je število velikih kormoranov v Evropi povečalo ([2]) zaradi skupnega učinka varstvenih ukrepov iz direktive o pticah, širjenja akvakulture in drugih dejavnikov. Veliki kormoran, ki je družabna vrsta in gnezdi v kolonijah v bližini svojih glavnih virov hrane, je začel povzročati konflikte s komercialnim in rekreacijskim ribolovom ter z akvakulturo, in sicer zaradi vpliva na ribe in konkuriranja zanje, lahko pa tudi negativno vpliva na ribje vrste, ki so posebej pomembne z vidika ohranjanja, ter povzroča konflikte z drugimi oblikami komercialne ali rekreacijske rabe vodnih teles.

Komisija je za podporo državam članicam pri obravnavanju konfliktov med velikim kormoranom in ribištvom sprejela več pobud:

— leta 2011 je na zahtevo Evropskega parlamenta vzpostavila platformo EU za kormorane, ki je v glavnem temeljila na predhodnem projektu INTERCAFE, financiranem iz sredstev EU v obdobju 2004–2008, v okviru katerega so se v tesnem sodelovanju s ključnimi deležniki podrobno proučevali različni konflikti, ki jih povzroča veliki kormoran. Raziskovalna mreža INTERCAFE je pripravila vrsto poročil o konfliktih med kormorani in ribištvom, podprtih s široko zastavljenimi študijami primerov habitatov/ribištva. Študije primerov so vključevale zbirko orodij za upravljanje kormoranov, da bi pomagale preprečevati in zmanjševati težave s kormorani v evropskem ribištvu, ki jo lahko uporabljajo organi in deležniki. Vsi dokumenti so na voljo na naslovu: https://www.ceh.ac.uk/our-science/projects/intercafe-information.

— V okviru platforme EU za kormorane je bila pripravljena vrsta povzetkov dokumentov o porazdelitvi, območju razširjenosti, ekologiji, stanju populacije in trendih velikega kormorana ter njegovih interakcijah z ribami, ribištvom in akvakulturo, pa tudi o upravljanju konfliktov med kormorani in ribištvom. Dokumenti so bili posodobljeni leta 2024 in so na voljo na spletnem mestu Komisije o direktivi o pticah ([3]). Čeprav so nekateri elementi v nadaljevanju na kratko povzeti, so dokumenti na spletnem mestu izčrpni viri, ki jih je mogoče uporabiti pri obravnavanju teh konfliktov.

— Komisija je leta 2013 objavila smernice z naslovom *Veliki kormoran – uporaba odstopanj na podlagi člena 9 direktive o pticah* ([4]), ki temeljijo na vseh zbranih informacijah in pridobljenih izkušnjah ter na sodbah Sodišča Evropske unije o uporabi člena 9 direktive o pticah.

Ta priloga nadomešča in posodablja prejšnje smernice, objavljene leta 2013, ter je del smernic o splošnem sistemu varstva vrst ptic na podlagi direktive o pticah. Obravnava zgolj uporabo odstopanj za reševanje konfliktov med velikim kormoranom in človekovimi dejavnostmi. Vsebuje kratek pregled številčnosti in trendov populacije te vrste, njenega pravnega statusa ter narave zadevnih konfliktov, pa tudi možnih rešitev. Nato so v njej opisani koraki za uporabo določb o odstopanjih iz člena 9 direktive o pticah.

([1]) Direktiva Komisije 97/49/ES z dne 29. julija 1997 o spremembi Direktive Sveta 79/409/EGS o ohranjanju prosto živečih ptic (UL L 223, 13.8.1997, str. 9, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/1997/49/oj).

([2]) https://circabc.europa.eu/ui/group/e21159fc-a026-4045-a47f-9ff1a319e1c5/library/b32b1896-aa4b-492b-af20-28f43cfe5bd4/details.

([3]) https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/birds-directive_en.

([4]) Evropska komisija: Generalni direktorat za okolje in skupina N2K EEIG, *Great cormorant – Applying derogations under article 9 of the birds directive 2009/147/EC* (Veliki kormoran – uporaba odstopanj na podlagi člena 9 direktive o pticah 2009/147/ES), Urad za publikacije, 2013, https://data.europa.eu/doi/10.2779/56719.

2. **Veliki kormoran v EU**

V Evropi sta opisani dve podvrsti velikega kormorana. *Phalacrocorax carbo carbo* (atlantska podvrsta) živi ob atlantski obali in se razmnožuje skoraj izključno na skalnatih obalah Islandije, Norveške, Združenega kraljestva, Irske in zahodne Francije. V zadnjih letih se vse več ptic seli v notranjost, kjer prezimujejo in se prehranjujejo v sladkovodnih habitatih, ter tam preživijo daljša obdobja, preden se vrnejo na obalo zaradi razmnoževanja.

Phalacrocorax carbo sinensis (celinska podvrsta) je razširjena od zahodne Evrope prek celotne Azije do Kitajske in Indije. Za razmnoževanje in prehranjevanje že od nekdaj uporablja celinska in obalna območja. Najdemo jo v številnih različnih mokriščnih habitatih, od obalnih mokrišč, celinskih jezer in velikih nižinskih rečnih sistemov do ribnikov in ribogojnic, umetnih gramoznic in odprtih zadrževalnikov.

V zadnjih nekaj desetletjih se je številčnost podvrste *P. carbo sinensis* znatno povečala, populacija *P. carbo carbo* pa se je povečevala zmerneje (ponekod pa se je celo zmanjšala).

Zaradi vse daljšega zadrževanja nekaterih atlantskih podvrst v notranjosti in zaradi povečanja številčnosti celinske podvrste se zdaj na celinskih območjih pojavlja več ptic obeh podvrst. Na teh območjih sta obe vrsti pogosto prihajali v stik med seboj, kar je včasih vodilo v križanje.

Selitveni vzorci kormoranov so zapleteni. Kormorani se za razliko od številnih drugih ptic selivk ne selijo vsi ob istem času ali na ista območja. Njihove selitvene navade so do neke mere odvisne od geografskega položaja gnezdilne kolonije. Številne ptice iz severnih držav in srednje Evrope se pozimi selijo proti jugu. Vendar se razdalje med osebki iz iste kolonije zelo razlikujejo in so odvisne tudi od ostrosti zime. Nekatere ptice se selijo le 100 kilometrov južneje, druge pa preletijo Sredozemsko morje do obale Severne Afrike.

Po zadnjem vseevropskem štetju gnezdilnih kolonij v Evropi iz leta 2012, ki ga je usklajevala raziskovalna skupina IUCN/Wetlands International Cormorant Research Group in je bilo financirano v okviru projekta EU CORMAN ([5]), je bila gnezdeča populacija celinske podvrste *P. carbo sinensis* v zahodni Palearktiki (ki zajema Evropo zahodno od Urala ter dele Bližnjega vzhoda in Severne Afrike) ocenjena na 370 000 gnezdečih parov. Od teh pa jih je bilo le 214 800 v EU-28 ([6]) (večina jih gnezdi v državah ob Baltskem morju), večina preostalih pa je gnezdila v Rusiji in Ukrajini. Bilo je tudi 16 000 gnezdečih parov atlantske podvrste *P. carbo carbo* (samo v treh državah članicah EU-28: v Franciji, na Irskem in v Združenem kraljestvu).

V skladu s poročili na podlagi člena 12 direktive o pticah (za obdobje 2013–2018) ([7]) je bila gnezdeča populacija podvrste *P. carbo sinensis* v EU-28 ocenjena na od 220 000 do 272 000 gnezdečih parov. Za podvrsto se šteje, da ima v večini držav članic, v katerih gnezdi, stabilen ali pozitiven kratko- in dolgoročni trend.

Povečanje številčnosti *P. carbo sinensis* je verjetno posledica kombinacije dejavnikov, vključno z njenim pravnim varstvom pred nekdanjim preganjanjem, varstvom ključnih gnezdišč, zmanjšanjem uporabe diklor-difenil-trikloretana (DDT) in drugih bioakumulativnih pesticidov, milejšimi zimami in lažjim dostopom do habitatov za hranjenje ([8]).

Razmnoževalna populacija podvrste *P. carbo carbo* v EU-28 je bila ocenjena na 13 910 gnezdečih parov, pri čemer je bil kratkoročni trend negativen v Franciji in Združenem kraljestvu ter pozitiven na Irskem. Po zadnjem večjem mednarodnem popisu morskih ptic v Združenem kraljestvu in na Irskem (2015–2021) je bilo ugotovljeno največ 13 330 gnezdečih parov, kar kaže na rahlo povečanje v obeh državah.

Države članice so trenutno v postopku predložitve novih poročil na podlagi člena 12 za obdobje 2019–2024. Po predhodni oceni predloženih podatkov je razmnoževalna populacija podvrste *P. carbo sinensis* ocenjena na 287 000 do 323 000 parov.

([5]) http://cormorants.freehostia.com.
([6]) Pred izstopom Združenega kraljestva iz Evropske unije.
([7]) Evropska komisija (2020), Spletno orodje na podlagi člena 12 (2013–2018): Stanje populacije in trendi na ravni EU in držav članic [na spletu] https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12/.
([8]) Christof Herrmann, Thomas Bregnballe, Kjell Larsson, Meelis Leivits, Pekka Rusanen, „Population development of Baltic Bird Species: Great Cormorant (*Phalacrocorax carbo sinensis*)“ (Razvoj populacij baltskih vrst ptic veliki kormoran (*Phalacrocorax carbo sinensis*)), 2018.

3. **Status pravnega varstva velikega kormorana**

Veliki kormoran je zajet v splošni sistem varstva na podlagi direktive o pticah (člen 5). Namerno ujetje in ubitje velikih kormoranov, moteče vznemirjanje, zlasti v času razmnoževanja, uničenje njihovih gnezd ali odvzem njihovih jajc so prepovedani, države članice pa jih lahko dovolijo le v skladu s sistemom odstopanj iz člena 9 Direktive. Veliki kormoran ni naveden v Prilogi I (vrste, za katere veljajo posebni varstveni ukrepi) ali Prilogi II (vrste, ki jih je mogoče loviti) k Direktivi.

Kar zadeva mednarodne sporazume, je veliki kormoran uvrščen v Dodatek III – zavarovane živalske vrste k Bernski konvenciji. Zato ni strogo zavarovana vrsta, kar omogoča urejanje njenega izkoriščanja. Zadevna vrsta je zajeta tudi v Sporazumu AEWA. Uvrščena je v stolpec C, kategorijo 1 preglednice 1 Priloge 3 k Sporazumu, kar pomeni, da njena populacija šteje več kot 100 000 osebkov in bi zato lahko imela veliko korist od mednarodnega sodelovanja.

4. **Člen 9 direktive o pticah in njegova uporaba za velikega kormorana**

Veliki kormoran je tako kot vse prostoživeče ptice, ki so naravno prisotne v EU, zavarovane v skladu z direktivo o pticah, njegovo varstvo pa urejajo členi 5, 6 in 8. Člen 9 državam članicam omogoča odstopanje (tj. odmik) od prepovedi iz člena 5, če so izpolnjeni trije pogoji:

— ni druge zadovoljive rešitve,

— uporablja se eden od razlogov, navedenih v členu 9(1), točka (a), (b) ali (c), in

— izpolnjene so tehnične zahteve iz člena 9(2).

Državam članicam se pred uporabo odstopanj ni treba posvetovati s Komisijo. Vendar pa kot minimalno orodje za usklajevanje in mehanizem povratnih informacij Evropski komisiji vsako leto pošljejo poročilo o vseh odstopanjih, odobrenih na podlagi člena 9. V teh poročilih so odstopanja utemeljena na podlagi zahtev iz Direktive. V praksi to pomeni, da uporaba odstopanj ne sme privesti do položaja, v katerem bi se populacija velikega kormorana in njegovo območje razširjenosti zmanjšala do te mere, da vrsta ne bi bila več sposobna preživetja, ali da se populacija ne bi ohranjala na zadovoljivi stopnji.

Države članice v celoti uporabljajo določbe o odstopanjih za obravnavanje konfliktov med kormorani in ribištvom. Pri tem obstajajo znatne razlike, tako glede metod kot tudi glede lokacij, kjer se odstopanja uporabljajo kot način upravljanja konfliktov. Nekatere države članice odstopanja uporabljajo obsežno, tudi za ukrepe, ki se izvajajo v gnezdilnih kolonijah, druge države članice pa odstopanj ne uporabljajo ([9]).

Večina odstopanj se odobri za namerno ubitje ali ujetje na kakršen koli način (prepovedano na podlagi člena 5, točka (a)). Odstrel kormoranov se običajno izvede kot pomoč pri odganjanju, da se okrepi učinek drugih odvračalnih ukrepov, začasno zmanjša število ptic, ki se hranijo na določenem območju, ter prilagodi nivo njihove populacije v skladu z zahtevami iz člena 9. V praksi pa se pri ubitju ptic pojavljajo težave, saj poginule ptice zelo pogosto nadomestijo druge. To še zlasti velja za lokacije na selitvenih poteh kormoranov, predvsem jeseni in pozimi. To se lahko zgodi tudi v drugih letnih časih, če se kormorani prosto gibljejo med različnimi lokacijami.

Odstopanja se pogosto uporabljajo tudi za dovolitev namernega uničenja ali poškodovanja njihovih gnezd in jajc ali odstranjevanja njihovih gnezd (prepovedano na podlagi člena 5, točka (b)). Uničenje gnezd ali jajc lahko zmanjša uspeh ptic pri gnezdenju, tako da je ob koncu časa razmnoževanja manj operjenih mladičev, manj starejših ptic, ki pozimi obiskujejo ribolovna območja, in posledično manj odraslih ptic za razmnoževanje. Vendar so kormorani glede razmnoževalnega vedenja prilagodljivi, njihove populacije pa so dokaj odporne na smrtnost. Kormorani lahko na primer ponovno zgradijo gnezda in znova znesejo jajca.

V tem oddelku je prikazano, kako se lahko zadevni trije pogoji za odstopanja uporabljajo v primeru velikega kormorana. Prikazani so obseg in najpogostejše vrste odstopanj, ki jih uporabljajo države članice.

([9]) https://www.eea.europa.eu/en/analysis/maps-and-charts/overview-of-derogations-and-exceptions-dashboards.

Pogoj 1: neobstoj druge zadovoljive rešitve

Člen 9(1) določa, da lahko države članice odstopijo od zahtev iz členov 5 do 8 le, „kadar ni na voljo druge zadovoljive rešitve“. To pomeni, da obravnavani ukrep ne more temeljiti na razlogih za odstopanje iz člena 9, če bi se njegov navedeni cilj lahko dosegel na drug „zadovoljiv“ način, ki je (a) zakonit na podlagi direktive o pticah (tudi če bi za to bilo potrebno lastno odstopanje) ali (b) manj škodljiv glede na prepovedi iz člena 5 in cilje Direktive.

Na lokalni ravni je za preprečevanje ali zmanjšanje konflikta med velikim kormoranom ter ribiškim območjem in vrstami rib na voljo veliko alternativnih rešitev oziroma orodij. Tem načinom, zaradi katerih odstopanja niso potrebna, bi bilo treba dati prednost, razen če je rešitev mogoče izključiti na podlagi predhodnih izkušenj ali če bi bilo njeno izvajanje nesorazmerno glede na koristi za ohranjanje narave, ki bi jih prinesla. Iskanje alternativ bi bilo zato treba omejiti na tiste, za katere je na podlagi najboljših razpoložljivih znanstvenih dognanj razumno pričakovati, da bodo učinkovite v danem položaju.

Nekaj primerov preventivnih ukrepov:

— **Odganjanje kormoranov** z ribiškega območja. Ta pristop temelji na tem, da se kormorane s slušnimi ali vizualnimi odvračalnimi napravami odžene v takšni meri, da se preselijo na drugo prehranjevališče. Učinkovitost tehnik odganjanja je odvisna od tega, ali so odvračalne naprave dovolj zastrašujoče, da kormorane prisilijo k selitvi drugam, in ali jim je na voljo „boljše“ nadomestno območje, kamor se lahko preselijo. Glavna pomanjkljivost je, da kormorani sčasoma (in pogosto precej hitro) ugotovijo, da resnične grožnje ni, se privadijo na hrup, prizore ali vonjave in jih začnejo ignorirati. Vendar obstajajo dobri dokazi, da človeška prisotnost ptice dosledno odganja, če menijo, da so ljudje povezani z nevarnostjo. Metode odganjanja so najučinkovitejše na majhnih vodnih telesih, kar pomeni, da kot preventivni ukrep pri večjih morda niso dovolj učinkovite ali sorazmerne. Učinek odganjanja, ki ga imajo nesmrtonosni ukrepi, je mogoče okrepiti tudi z njihovo kombinacijo z omejenim smrtonosnim nadzorom, za katerega je treba pridobiti odstopanja.

— **Varovanje rib z uporabo naprav za izključevanje ptic**, da se kormoranom prepreči dostop do njih. Te tehnike temeljijo na mrežah in žicah nad vodo, s katerimi se kormorane zadržuje stran od rib. Najbolj učinkovite so, kadar so ribe zbrane na relativno majhnih območjih. Idealne so za ribnike na kopnem ali ribogojnice z vodnimi kanali, kjer je mogoče ograje iz mrež trajno namestiti. Na drugih lokacijah, kot so kletke ribogojnic na odprtih vodnih telesih, je mogoče mreže proti plenilcem obesiti v obliki zaves ali kot popolne podvodne ograje, da se potapljajočim pticam prepreči dostop do ribjega staleža v mrežastih vrečah kletke. Na takih lokacijah je mogoče izkoristiti dejstvo, da kormorani na splošno potrebujejo precej veliko prostora za vzlet in pristanek. Z namestitvijo žic, vrvi ali mrežastih ovir čez vodne površine je mogoče kormoranom otežiti ali celo onemogočiti pristajanje na vodni površini ali vzletanje z nje. Na večjih vodnih telesih je popolna izključitev težja in je lahko tudi nepraktična.

— **Tehnike upravljanja ribjega staleža** za zmanjšanje dostopnosti rib kormoranom. Ta orodja temeljijo na dejstvu, da morajo kormorani pri izbiri kraja prehranjevanja sprejemati odločitve. Če želijo zadostiti svojim dnevnim prehranskim potrebam, morajo upoštevati vrsto dejavnikov. Ti vključujejo vprašanje, ali ptica izgublja ali pridobiva telesno maso (fizično stanje ptice); okoljske razmere (v hladnejših/vlažnejših obdobjih je potrebna večja količina hrane/energije); fazo letnega cikla (obdobja selitve, čas razmnoževanja, prezimovanje); velikost in starost legla ter razdalje med počivališči ali kolonijami in prehranjevališči. Izbira prehranjevališča je odvisna tudi od razpoložljivosti, števila in kakovosti ustreznih možnih prehranjevališč. Kakovostno prehranjevališče je kraj, ki omogoča varen in nemoten dostop ter prehranjevanje, z dobro ponudbo rib, ki jih je razmeroma lahko ujeti. Tehnike upravljanja ribjega staleža so namenjene spreminjanju kakovosti prehranjevalnih možnosti, ki so na voljo kormoranom, tako da se poskuša lov na ribe otežiti. Osnovno načelo je, da se bodo ptice, če je ulov rib težak, morda odločile za iskanje hrane v drugih vodah, kjer je ribolov lažji. Na primer, kjer upravljavci ribiških območij nadzorujejo programe poribljavanja, obstaja več možnosti, s katerimi bi lahko zmanjšale izgube rib in zmanjšala privlačnost lokacij za kormorane, ki iščejo hrano. Nekateri primeri takih ukrepov so naslednji.

  — *Odložitev poribljavanja v obdobju največje prisotnosti kormoranov*

    Ta ukrep je lahko učinkovit tam, kjer številčnost kormoranov kaže jasne sezonske vrhove (npr. v času prezimovanja ali selitve). Z zmanjšanjem razpoložljivosti rib v času, ko je pritisk kormoranov največji, postanejo ribogojnice in lokacije poribljavanja manj privlačna območja za prehranjevanje. Dokazi iz več držav članic kažejo, da se lahko kormorani premaknejo na druga območja, ko se učinkovitost prehranjevanja zmanjša. Vendar je pri tem pristopu potrebna prožnost pri načrtovanju poribljavanja, pristop pa morda ni izvedljiv za vsa ribiška območja.

— *Poribljavanje v pogostih presledkih in na več lokacijah*

Razpršeno in časovno razporejeno poribljavanje zmanjšuje predvidljivost in donosnost prehranjevalnih možnosti za kormorane. Z izpuščanjem manjših količin rib na več lokacijah se zmanjša lokalna gostota plena, kar posledično zmanjša spodbudo za združevanje kormoranov. Ta ukrep na splošno velja za dobro prakso v ekstenzivnem ribištvu in rekah, zlasti v kombinaciji z raznolikostjo habitata, ki omejuje vidljivost rib.

— *Poribljavanje z večjimi ribami, ki so manj izpostavljene plenjenju*

Kormorani se prednostno usmerjajo na manjše ribe, ki jih je lažje ujeti. S poribljavanjem z večjimi velikostnimi razredi se lahko znatno zmanjšajo neposredne izgube zaradi plenjenja, zlasti v stoječih vodah in ribnikih. Čeprav se s tem lahko povečajo stroški poribljavanja, se tak pristop tam, kjer je pritisk plenjenja velik, pogosto šteje za dolgoročno stroškovno učinkovitega.

— **Tehnike spreminjanja habitatov** za zmanjšanje dostopnosti rib kormoranom, kot so odstranjevanje morebitnih počivališč in struktur za prenočevanje ob občutljivih vodah (npr. odmrla drevesa ali umetne strukture), da bi se kormorane odgnalo od zadrževanja v bližini ribjih staležev, ali ustvarjanje ribjih zatočišč z namestitvijo potopljenih struktur, vegetacije ali umetnih zatočišč, kjer se ribe lahko skrijejo, zmanjšujejo učinkovitost prehranjevanja kormoranov in pomagajo ribam, da se izognejo plenjenju. S povečanjem raznolikosti habitata (npr. izboljšana drstitvena območja, globlji robovi) se ribam prav tako zagotovi več mest za umik pred kormorani. Ta orodja so nadgradnja zgoraj opisanih metod upravljanja ribjih staležev. Njihov namen je narediti lokacije manj privlačne za kormorane za posedanje, gnezdenje ali prehranjevanje. Čeprav kormoranov nikoli ne bodo povsem odvrnila od posedanja, razmnoževanja ali prehranjevanja, lahko na ravni posamezne lokacije zmanjšajo ali odpravijo prisotnost kormoranov in preprečijo, da bi ptice kolonizirale območje. Kormoranom se lahko z oviranjem pri urejanju počivališča prepreči, da bi jih prisotnost drugih ptic privabila na območje, ali pa prepreči poznejše poskuse gnezdenja.

— **Finančne spodbude** za spodbujanje dopuščanja prisotnosti kormoranov na vodnih telesih ali nadomestila za izravnavo gospodarskih izgub (glej študijo primera 1)

Če po izvedbi preventivnih ukrepov še vedno obstaja neskladje z določbami člena 5 direktive o pticah, na primer zaradi kombinacije nesmrtonosnih in smrtonosnih metod, bo potrebno uporabiti odstopanje.

Pogoj 2: razlog za odstopanje

Na podlagi poročila o odstopanjih, ki ga države članice vsako leto predložijo Evropski komisiji, so razlogi, ki jih države članice najpogosteje navedejo za odobritev odstopanj za velikega kormorana, preprečevanje resne škode na ribiških območjih (vključno z akvakulturo), gozdovih in vodi ter varstvo rastlinstva in živalstva (člen 9(1), točka (a)).

a. Odstopanja za preprečevanje resne škode v ribištvu

Zaradi povečanja številčnosti velikega kormorana se je povečalo število prijavljenih konfliktov z ribištvom in akvakulturo predvsem zato, ker so številna vodna telesa, kjer se kormorani običajno prehranjujejo, tudi območja neposrednega interesa za ljudi – na primer komercialni ribolov, ribogojnice (ekstenzivne in intenzivne) ter rekreacijski ribolov (v naravnih, polnaravnih ali umetnih vodnih habitatih). Ribištvo poteka v sladkih vodah (vključno s sistemi ribnikov in naravnimi jezeri), somornici (obalna mokrišča) in morskih območjih (obalna območja). Vendar je plenjenje kormoranov pogosto le eden od številnih pritiskov, ki trenutno vplivajo na ribje staleže na teh območjih.

Direktiva o pticah ne razlikuje med različnimi kategorijami ribištva, npr. gospodarskim ali rekreacijskim. Vendar pa pojem „ribištvo“ v tem okviru zajema:

— dejavnost lova, predelave in prodaje rib ali kraj, kjer se ta dejavnost opravlja,

— kraj, kjer se ribe gojijo za prodajo (akvakultura),

— rekreacijski ribolov.

Pojem rekreacijskega ribolova zlasti ne zajema le območij za prostočasni ribolov, temveč tudi ribiške klube in športno komercialne vode.

Konflikti med kormorani in komercialnim ribolovom so prav tako zelo kompleksni in dinamični. Časovni okvir in obseg takih konfliktov se zelo razlikujeta, saj obstajajo velike razlike v številčnosti in razširjenosti kormoranov po Evropi, pri čemer ptice izvajajo obsežne sezonske premike med območji za razmnoževanje in prezimovanje. Do konfliktov tako prihaja v različnih obdobjih leta, na različnih krajih in v različnih geografskih merilih, pri čemer lahko vključujejo gnezdeče, prezimujoče ali selitvene ptice.

Poleg zapletenih vzorcev gibanja kormoranov bodo na konflikte vplivali tudi enako zapleteni dinamika populacij rib (npr. od gostote odvisna smrtnost) ter sezonska in letna nihanja zunanjih dejavnikov, kot so vremenske razmere (zlasti ostrost zime) in učinki onesnaževanja vode, pa tudi razpoložljivost kompenzacijskih mehanizmov.

Ta notranja zapletenost pomeni, da je vsak položaj drugačen, zato je za oceno konfliktov potreben pristop za vsak primer posebej, pri katerem se upošteva celoten spekter dejavnikov, upravljanje konfliktov pa mora biti prilagodljivo. Časovna umestitev ukrepov upravljanja znotraj leta ima prav tako ključno vlogo pri določanju njihove učinkovitosti.

Poudariti je treba, da mora država članica, da bi lahko odobrila odstopanje, ugotoviti, ali se verjetna škoda šteje za „resno“. Namen te določbe Direktive ni preprečevanje nevarnosti manjše škode. Da bi se škoda štela za „resno“, se mora pričakovati, da bo imela znaten gospodarski učinek na ribištvo in/ali rekreacijske interese, povezane z ribištvom.

Vrste škode

Škoda na ribiških območjih lahko povzroči neposredno ali posredno gospodarsko izgubo, zmanjšanje vrednosti premoženja ali izgubo proizvodnega materiala. Povzroči lahko tudi dodatne stroške (npr. za zamenjavo poškodovane opreme in ponovno poribljavanje ribiških območij). Kar zadeva rekreacijski ribolov, bi to lahko povzročilo gospodarske izgube in ne bi le negativno vplivalo na sam rekreacijski ribolov, razen če bi to imelo gospodarske posledice (npr. manjšo prodajo ribolovnih dovolilnic).

Predvidljivost in tveganje

Če škoda **še ni** nastala, bi bilo treba na podlagi preteklih izkušenj predvideti, ali obstaja velika verjetnost njenega nastanka. Poleg tega se mora položaj nanašati na resno škodo za gospodarski interes, ki presega zgolj nevšečnost ali običajno poslovno tveganje.

Dokazi

Iz navedenega izhaja, da je treba škodo na sredstvih (ki je že nastala ali se pričakuje) dejansko dokazati. Glede na težave pri količinski opredelitvi velikosti ribjega staleža in dejstvo, da se lahko s plenjenjem kormoranov ribji stalež hitro izčrpa (zaradi česar ni mogoče izvesti podrobnih študij pred ukrepanjem), bo morda treba uporabiti hiter in pragmatičen pristop k ugotavljanju, ali je škoda resna, na primer z oceno neodvisnih strokovnjakov, ki uporabljajo vse razpoložljive dokaze in znanstveno znanje. Kadar pa se strokovno mnenje uporabi za utemeljitev odstopanja, mora biti taka strokovna ocena še vedno podprta z znanstveno utemeljitvijo njenega sklepa, prav tako pa je treba zagotoviti, da strokovnjaki nimajo navzkrižja interesov. Gospodarska škoda pogosto temelji na zmnožku ocenjenega dnevnega števila ptic, prisotnih na ribnikih, in povprečne dnevne količine rib, ki jih poje posamezna ptica. Kadar je to ustrezno, na primer kadar to že ni razvidno iz prisotnosti na območju, bi morali ornitologi ali drugi usposobljeni strokovnjaki za prostoživeče živali izvajati spremljanje za oceno dnevnega števila. Stroškov, povezanih s širjenjem bolezni, stroškov dela in stroškov streliva za puške, ki se uporabljajo za odganjanje ptic od ribnikov, se ne bi smelo upoštevati.

Preprečevanje

Opozoriti je treba, da so odstopanja, odobrena na podlagi člena 9(1), točka (a), direktive o pticah, namenjena preprečevanju resne škode, kar pomeni, da ni treba čakati, da škoda nastane, ali jo dokazovati. Kljub temu bo treba pokazati, da bo škoda verjetno nastala. Obstajati mora verjetnost, da bo škoda nastala na določenem kraju in da bo dovolj resna. Pretekle primere škode je mogoče uporabiti za dokaz, da obstaja verjetnost, da se bo resna škoda ponovila, ali pa bo v primeru, da preteklih primerov ni, zadostovalo, da se dokaže velika verjetnost resne škode.

Kadar škoda nima nobenega neposrednega ali posrednega gospodarskega učinka ali pa je ta učinek majhen, so lahko odstopanja v zvezi s škodo v ribištvu še vedno mogoča zaradi „varstva rastlinstva in živalstva“ (glej okvir 1 v nadaljevanju). Obseg škode se tako lahko nanaša na ekološki pomen prizadetih vrst (npr. redkih ali ogroženih vrst) in tudi na morebitne posledice za ribištvo.

Okvir 1: praktična ocena, ali je škoda „resna“

Čeprav sta biologija in ekologija kormoranov že dolgo predmet obsežnih znanstvenih raziskav, je praktično razumevanje interakcij med kormorani, ribami in ribištvom še vedno zapleteno. Izgube je mogoče količinsko opredeliti v ribogojnicah, vendar je zanesljive ocene običajno precej težje izvesti v primeru bolj ekstenzivnega ribištva in v drugih vodnih telesih.

Nekatere študije so pokazale, da lahko kormorani znatno negativno vplivajo na ribje staleže in ribištvo, zaradi česar se zmanjšata številčnost rib in njihova biomasa. Vendar so druge raziskave pokazale tudi, da sama prisotnost kormoranov na določenem območju še ne pomeni nujno, da nastaja resna škoda.

Poleg tega ni mogoče določiti nobenih fiksnih, standardiziranih pragov glede številčnosti populacije ali deležev oziroma stopenj odstranjenega ribjega staleža, ki bi lahko služili kot merilo za ocenjevanje nastanka „resne škode“.

Kljub temu je za utemeljitev odstopanj vedno potrebna objektivna ocena, ki temelji na dejstvih o dejanski prisotnosti kormorana in njegovih mogočih vplivih ter upošteva druge dejavnike, ki vplivajo na ribje staleže.

Podrobnejše informacije o dokazih o škodi so na voljo v dokumentu „Interactions between cormorants, fish and fisheries“ (Interakcije med kormorani, ribami in ribištvom), ki vsebuje tudi povezave na študije primerov konfliktov v različnih ribiških sektorjih in vodnih habitatih https://circabc.europa.eu/ui/group/e21159fc-a026-4045-a47f-9ff1a319e1c5/library/ab7d8f27-fb1c-4117-8f66-36246abad59c/details.

b. Odstopanja za preprečevanje resne škode v gozdovih

Škoda na vegetaciji in drevju običajno nastane, kadar obstaja velika kolonija ali stalno veliko počivališče kormoranov, kar povzroči kopičenje kislega gvana. Uporablja se isti pojem „resne škode“, kot je pojasnjen zgoraj v oddelku o preprečevanju resne škode v ribištvu. Resnost škode se na primer lahko dokaže, kadar je ogrožena uporaba dreves v komercialne namene. Vendar je treba pri določanju resnosti škode upoštevati tudi velikost prizadetega območja.

Kadar škoda nima gospodarskega učinka, bodisi neposrednega (lesa ni mogoče prodati) bodisi posrednega (vpliva na estetski videz gozda in s tem zmanjšuje turistični obisk), so lahko odstopanja v zvezi s škodo v gozdovih in na vegetaciji še vedno mogoča zaradi „varstva rastlinstva in živalstva“ (glej v nadaljevanju).

c. Odstopanja za preprečevanje resne škode na vodah

Ta razlog za odstopanje se sme uporabiti le, kadar kormorani povzročajo resno škodo gospodarski rabi vodnega telesa, ki ni povezana z ribištvom. Tako bi lahko bilo na primer na nekaterih območjih, ki se uporabljajo za prostočasne dejavnosti in na katerih lahko resna škoda, ki jo povzročajo kormorani, vpliva na gospodarstvo, na primer resna poslabšanja kakovosti vodnega telesa ali njegove primernosti za turizem zaradi onesnaženja z gvanom kormoranov. Če je predmet odstopanja povezan z ribolovnimi dejavnostmi, bi bilo to treba prijaviti kot „škodo v ribištvu“ in ne kot „škodo na vodah“.

Uporablja se isti pojem „resne škode“, kot je opisan zgoraj v oddelku o preprečevanju resne škode v ribištvu. Na primer, turisti, ki jih privlači naravna lepota obalnih območij, lahko ta območja prenehajo dojemati kot privlačna, ko se tam naselijo kormorani, tudi zaradi močnega vonja, ki prihaja iz njihovih počivališč. Na lokalni ravni lahko zmanjšanje vrednosti nepremičnin ter upad turizma in rekreacijskih dejavnosti povzročita gospodarske izgube za prebivalce zadevnega območja in podjetja, ki so odvisna od prihodkov iz turizma.

Če bi koncentracija kormoranov lahko vplivala na kakovost pitne vode v nekaterih zadrževalnikih, bi bilo treba kot razlog za odstopanje uporabiti člen 9(1), točka (a), prva alinea (v interesu zdravja in varstva ljudi).

d. Odstopanja zaradi varstva rastlinstva in živalstva

Četrti razlog za odstopanja na podlagi člena 9(1), točka (a), se nanaša na varstvo rastlinstva in živalstva. Utemeljitev za uporabo tega odstopanja bo verjetno najtrdnejša, kadar je povezana z vzdrževanjem vrst, ki so redke ali ogrožene, vendar ni omejena le na take vrste.

Na primer, poroča se o primerih plenjenja kormoranov na staležih evropske jegulje (*Anguilla Anguilla)*, atlantskega lososa (*Salmo salar)*, soške postrvi (*Salmo marmoratus)*, lipana (*Thymallus thymallus)* (glej okvir 2 v nadaljevanju), pa tudi drugih vrst rib, ki so zavarovane (na ravni EU ali nacionalni ravni). Vsak primer je treba temeljito obravnavati in o njem odločiti na podlagi mnenja pristojnih organov. Odločitve bi morale temeljiti na najboljših razpoložljivih znanstvenih informacijah o dolgoročnem vplivu na prizadete populacije.

Okvir 2: raziskovalni projekt „ProtectFish“

Leta 2024 se je začel nov projekt ProtectFish, financiran iz sredstev EU v okviru programa „Obzorje Evropa – raziskave in inovacije“, njegov cilj pa je analiza populacije velikega kormorana in njegovega vpliva na populacije rečnih vrst rib, navedenih v direktivi o habitatih. V okviru projekta, ki je posebej osredotočen na populacije lipana v rekah, se bodo izvajale različne vrste terenskih poskusov, pregledali obstoječi rezultati ter organizirali posvetovanja/delavnice/ intervjuje, da bi ovrednotili in utrdili obstoječe znanje o vlogi plenjenja pri zaščitenih rečnih ribah.

Vloga plenjenja in nadzora nad plenjenjem se bo merila na rečnih odsekih, ki jih nadzorujejo stotine prostovoljcev. Na krajših rečnih odsekih se bo proučeval učinek fizičnih struktur, kot so mreže in naravne strukture, na preživetje rib. Podatki iz elektroribolova se bodo v kombinaciji s kamerami za spremljanje prostoživečih živali uporabljali za spremljanje in štetje plenilcev in plena, da bi se ocenil vpliv plenjenja na ribe, zaščitene na ravni EU.

Konzorcij, ki izvaja projekt, sestavljajo univerze, raziskovalni inštituti ter organizacije iz Avstrije, Belgije, Češke, Danske, Nemčije, Italije, Poljske in Švedske. Koordinira ga danska tehnična univerza.

Več informacij je na voljo tukaj: https://protectfish.eu/.

Pogoj 3: tehnične zahteve iz člena 9(2)

V skladu s členom 9(2) morajo biti v odstopanju opredeljeni sredstva, naprave ali načini za ujetje ali ubitje. Pristojni organ je pooblaščen za izjavo, da so zahtevani pogoji izpolnjeni, in za odločitev o tem, katera sredstva, naprave ali načini se lahko uporabijo, v okviru kakšnih omejitev in kdo jih lahko uporabi. Zato so mogoče različne posebne ureditve ter okoliščine časa in kraja v zvezi z omejitvami odstopanj. Kljub temu bi bilo treba v vseh primerih navesti število ptic, ki bi bile ubite ali odgnane (kar je zlasti pomembno v času razmnoževanja), in ga nato spremljati skozi celotno trajanje odstopanja. To se včasih doseže z omejitvijo števila dovoljenj in/ali uvedbo nacionalnih ali regionalnih kvot. V vsakem primeru morajo biti te številke skladne z glavnim ciljem direktive o pticah, tj. ohranjanjem ptic.

Zato je treba upoštevati, da se sistema odstopanj ne sme uporabljati za zmanjšanje populacije kot cilj sam po sebi, temveč za izpolnitev enega od pogojev za odstopanje iz člena 9(1), in sicer za preprečitev resne škode ali za varstvo rastlinstva in živalstva. Cilj sistema ne more biti odstranitev vseh osebkov na določenem območju, temveč zmanjšanje njihovega števila v skladu z obsegom škode, ki jo je treba ublažiti, ali z ohranitvenimi cilji za varstvo rastlinstva in živalstva. To pa ne izključuje ukrepov, namenjenih odstranjevanju ali preprečevanju gnezdilnih kolonij ali nočnih počivališč v določenih delih širšega območja, tako kot ne izključuje prisotnosti posameznih ptic.

V času razmnoževanja so posegi v zvezi z jajci (npr. oljenje ali zamenjava z lažnimi jajci) glavna metoda, ki se uporablja za nadzor razmnoževanja velikih kormoranov. Čeprav to metodo zdaj uporablja več držav ob Baltskem morju, v mnogih drugih državah temu ni tako. Glavne metode, ki se uporabljajo med selitvijo ali prezimovanjem, so strelno orožje za usmrtitev ali odganjanje ptic in naprave za odganjanje (plinski topovi ali druge).

Splošna dovoljenja se lahko izdajo ob izpolnjevanju formalnih pogojev iz člena 9(2), tj. dovoljenja, ki se ne izdajo posameznikom, temveč splošni kategoriji pooblaščenih oseb, kot so lastniki zemljišč in njihovi zastopniki. Vendar, kot je navedeno v smernicah o trajnostnem lovu, besedilo člena 9(2) za razliko od člena 9(1), točka (c), ki zahteva, da se odstopanja odobrijo pod „strogo nadzorovanimi pogoji“, ne izključuje takih splošnih dovoljenj za odstopanja na podlagi člena 9(1), točka (a). V zvezi s tem se, kot je prav tako navedeno v smernicah o trajnostnem lovu v skladu z direktivo o pticah, seveda ob predpostavki, da odstopanje zajema vse vidike iz člena 9(2), pričakuje, da bodo razlogi za utemeljitev odobritve odstopanj široki kategoriji oseb v odstopanju jasno opredeljeni.

Nazadnje, čeprav se odstopanja uporabljajo na ravni države članice, bi lahko bilo usklajevanje med državami članicami koristno (glej okvir 3).

Okvir 3: uporaba odstopanj na ravni selitvene poti za preprečevanje resne škode na ozemlju druge države članice

Mogoče je uporabiti usklajen nadzor populacije, vključno z uporabo „odstopanj na ravni selitvene poti“, v skladu s katerimi bi se v eni državi odobrila odstopanja za določene vrste, kot je veliki kormoran, da bi se tako preprečila resna škoda v drugi državi.

Ta pristop se lahko uporabi v okviru mednarodnega načrta upravljanja, pripravljenega na podlagi mednarodne konvencije ali sporazuma, katerega pogodbenica je EU, ali pa v podobnem okviru, ki ga odobrijo vse zadevne države članice.

Za vzpostavitev usklajenega pristopa pa je nujno, da so na voljo točne in najnovejše informacije, na podlagi katerih se lahko določijo ustrezne referenčne vrednosti za populacijo velikega kormorana (velikost populacije, območje razširjenosti in obseg habitata). Drugič, vzpostaviti bi bilo treba robusten usklajen sistem spremljanja, ki redno zagotavlja podatke o številčnosti, preživetju in produktivnosti.

Nato je treba doseči dogovor o ugodni referenčni populaciji na ravni selitvene poti in določiti varnostni prag, da se zagotovi previdnostni pristop. Na podlagi tega dogovora bi bilo mogoče za vsako državo posebej določiti referenčno stopnjo. Dogovoriti bi se bilo treba tudi o vprašanjih, kot so geografski obseg navedenega usklajevanja, ocenjevanje načrtov upravljanja za oceno stanja populacije ter usklajevanje in ocenjevanje pristopov k upravljanju.

Zato je ključnega pomena tudi redno ocenjevanje razmer, pri čemer je treba poleg števila, preživetja in rodnosti vrst spremljati tudi ribolov, vključno z oceno škode. To je bistveno za zagotovitev, da so izpolnjeni vsi veljavni pogoji iz člena 9, ter za oceno učinkovitosti ukrepov, usmerjanje odločitev v zvezi s tekočim upravljanjem in po potrebi prilagajanje strategij.

5. **Študije primerov**

5.1 *Obravnavanje konfliktov z velikim kormoranom na ribnikih s krapi na Hrvaškem*

Na Hrvaškem je 15 ekstenzivnih ribnikov s krapi s skupno površino približno 12 000 hektarov. Vsi so pomembna območja za razmnoževanje in selitev vodnih ptic ter so vključeni v omrežje Natura 2000. Čeprav veliki kormoran (*Phalacrocorax carbo sinensis*) ni ciljna vrsta za določitev posebnih območij varstva, je redno prisoten in se prehranjuje na ribnikih s krapi. Kot gnezdeča ptica sicer ni zelo številčen, vendar obstaja znaten pritisk prezimujočih ptic, med katerimi so večinoma kormorani iz drugih delov Evrope (na Hrvaško se vsako zimo preseli do 20 000 ptic).

Veliki kormoran je bil na Hrvaškem do leta 1995 strogo zavarovana vrsta, zato je več ribogojnic državo tožilo in zahtevalo finančno nadomestilo za škodo. Država je izgubila vse sodne postopke in je bila več let prisiljena izplačevati visoke zneske.

Po letih skupnih prizadevanj ornitologov ter sektorjev varstva narave in ribištva se je država strinjala, da bo ribogojnicam ponudila letna spodbujevalna plačila za „ohranjanje ekosistemov ribnikov s krapi“ (namesto plačevanja nadomestila za povzročeno škodo). Ta ukrep, ki velja od leta 2008 in je bil široko sprejet, se izvaja še danes.

V skladu s hrvaškim okvirom prednostnih ukrepov za obdobje 2021–2027 je ministrstvo za kmetijstvo med letoma 2014 in 2016 ribogojnicam zagotovilo državno podporo „za vzdrževanje ekosistemov ribnikov s krapi“ v skupnem znesku 3,5 milijona EUR. Od leta 2018 je bila ta podpora preoblikovana v nadomestilo „za škodo, ki jo na ribnikih s krapi povzročajo različne vrste ptic in druge živali“, pri čemer je bilo za obdobje 2018–2020 skupno dodeljenih 8,7 milijona EUR. Nadomestila so se izplačevala iz državnega proračuna na podlagi letnih pravilnikov ministrstva za kmetijstvo in so bila dodeljena na hektar produktivne površine ribnikov. Za posebej zaščitene ribnike, kjer lov ni dovoljen, se je podpora leta 2020 povečala za 30 %, od leta 2021 pa za 50 %. Podpora se nadaljuje še danes, septembra 2024 pa se je premija povečala na 902,18 EUR na hektar proizvodne površine.

Leta 2024 je bil v okviru Operativnega programa za ribištvo in akvakulturo Republike Hrvaške za programsko obdobje 2021–2027 aktiviran nov ukrep z naslovom „Ukrep II.10. Akvakultura, ki zagotavlja storitve varstva okolja“. Ta ukrep zagotavlja nadomestilo za dodatne stroške in/ali izpad dohodka zaradi uporabe metod v akvakulturi, ki so v skladu s posebnimi potrebami okolja in za katere veljajo posebne zahteve upravljanja, ki izhajajo iz določitve območij kot delov omrežja Natura 2000. Kot je bilo že navedeno, so vsi ekstenzivni ribniki s krapi znotraj omrežja Natura 2000 in morajo izvajati ohranitvene ukrepe, določene s pravilnikom o ciljih ohranjanja in ukrepih za posebna območja varstva.

Čeprav ribniki s krapi niso bili posebej namenjeni kormoranom, saj ta vrsta ni uvrščena v Prilogo I k Direktivi o pticah, so te ptice sestavni del upravljanja območja Natura 2000, ker živijo v tesnih kolonijah z drugimi pticami, ki se prehranjujejo z ribami in zaradi katerih je bilo to območje določeno. Ribnike uporabljajo tudi kot zimski prehranjevalni habitat. Vsak lov na kormorane ali njihovo odganjanje bi zato imelo neposredne negativne učinke tudi na druge vrste ptic.

Ukrep se izvaja v obdobju od 1. avgusta 2024 do 31. decembra 2029 ([11]) (zadnje leto upravičenosti je 2028). Merila za ukrep II.10 vključujejo točkovanje glede na status varstva ribnika (posebni rezervat, naravni park), površino ribnika (> 1 000 ha; 400–1 000 ha; < 400 ha) in vrsto ribogojnice (mikro in malo podjetje; srednje podjetje; veliko podjetje) ([12]). Premija znaša 356 EUR/ha ([13]) registrirane proizvodne površine ribnika, vendar „ne sme presegati 35 % letnega prihodka uporabnika od prodaje proizvodov akvakulture, doseženega v referenčnem koledarskem letu“. Ta premija je temeljila na izračunih iz projekta „Croatia EU Natura 2000 Integration Project – NIP“, v katerem je bil uporabljen koncept oportunitetnih stroškov s primerjavo prihodkov in stroškov običajnih ribnikov z ekstenzivnimi. Nadomestilo se financira 70 % iz proračuna EU in 30 % iz državnega proračuna.

Za zaključek, po več desetletjih poskusov reševanja vprašanja kormoranov na Hrvaškem z odstranjevanjem ali odganjanjem ptic, ki se prehranjujejo z ribami, ter z nadomeščanjem povzročene škode so se razmere izboljšale s preusmeritvijo prizadevanj v zagotavljanje spodbud za ohranjanje biotske raznovrstnosti ekstenzivnih ribnikov s krapi ter za sprejemanje prisotnosti tovrstnih ptic, zlasti kormoranov. Izzivi, ki jih bo treba obravnavati v prihodnje, so povezani z zagotavljanjem gospodarske sposobnosti preživetja ekstenzivnih ribnikov s krapi in razvojem drugih raznovrstnih storitev, ki temeljijo na naravnih vrednotah.

5.2 *Upravljanje velikega kormorana na Danskem*

Sedanji danski načrt upravljanja konflikta med velikim kormoranom in ribištvom je bil objavljen marca 2022 in temelji na načelu lokalnega upravljanja konfliktov, vzpostavljenem v prejšnjem načrtu, ki je veljal od leta 2016 do 2020. Cilj načrta je najti ravnotežje med ohranjanjem populacij vrste, sposobnih dolgoročnega preživetja, in obravnavanjem skrbi ribiškega sektorja.

Populacija kormoranov na Danskem je začela naraščati v osemdesetih letih prejšnjega stoletja zaradi izboljšanega varstva na Danskem in v preostali Evropi. Populacija je med letoma 1993 in 2006 ostala razmeroma stabilna pri približno 39 000 parih. Nato se je število leta 2013 zmanjšalo na približno 25 000, potem pa se je znova povečalo in nato stabiliziralo. Leta 2020 je bila danska populacija ocenjena na skoraj 32 000 parov.

Načelo, na katerem temelji načrt upravljanja konfliktov, je, da je treba izzive, ki jih povzroča kormoran, obravnavati lokalno. Prehranjevanje kormoranov bi bilo treba zmanjšati na območjih, ki so pomembna za ribje staleže in kjer se pojavljajo ranljive vrste rib. Danska je določila več prednostnih območij, kjer je skoncentrirana večina prizadevanj, povezanih z upravljanjem gnezdilnih kolonij.

Pred uporabo smrtonosnega nadzora je treba najprej preizkusiti druge rešitve, kot sta odganjanje ptic ali uporaba tehničnih odvračalnih naprav, in jih uporabiti v obsegu, ki je praktično in gospodarsko izvedljiv, da bi se preprečila škoda. Če ti ukrepi niso zadovoljivi, se lahko izvedejo regulativni ukrepi, ki zajemajo odstrel, oljenje jajc ali uničenje gnezd in jajc. Ti ukrepi se lahko izvajajo le po pridobitvi predhodnega dovoljenja. Praksa je dokazala, da je pri velikem kormoranu uporaba tehnik odganjanja, dopolnjenih z omejenim smrtonosnim nadzorom, učinkovitejša.

Poleg regulativnega dovoljenja danske agencije za naravo je za odstrel potrebno tudi veljavno lovsko dovoljenje in dovoljenje lastnika zemljišča. Smrtonosni nadzor se lahko izvaja med 1. avgustom in 31. marcem (ter od 1. aprila do 1. maja, da se zaščitijo morske plošče, lososi in postrvi, ki se selijo v morje).

Oljenje jajc in/ali uničenje gnezd in jajc je lahko dovoljeno za zmanjšanje velikosti obstoječih kolonij ali za preprečitev vzpostavitve novih kolonij. Izvaja se lahko v kolonijah kormoranov, navedenih v načrtu upravljanja, v kolonijah v polmeru 30 kilometrov od obalnih območij, določenih kot pomembna za ribištvo in ribje staleže, ali od potokov in jezer, kjer so prisotni ameriška ozimica, lipan, losos, postrv ali jegulja, ali v kolonijah, ki so od takih določenih območij oddaljene več kot 30 kilometrov, če je mogoče dokazati, da kolonija povzroča obsežno škodo ribam, ribištvu in ribiškim interesom. Za oljenje jajc ter uničenje gnezd in jajc sta potrebna regulativno dovoljenje agencije za naravo in dovoljenje lastnika zemljišča.

Načrt je bil pripravljen v dialogu z vzpostavljeno delovno skupino za kormorane, dokončalo pa ga je ministrstvo za okolje. Ni časovno omejen, vendar bo ocenjen, njegova orodja pa bodo posodobljena, da bodo odražala novo znanje in izkušnje s terena.

Okvir 4: ali je upravičeno šteti velike kormorane za resno grožnjo različnim populacijam rib na Nizozemskem?

Mennobart van Eerden in Stef van Rijn sta pregledala rezultate svojega dolgoročnega spremljanja na Nizozemskem in svoja opažanja objavila v reviji Ravon 87, december 2022, letnik 24 | številka 4. str. 78–81,

https://natuurtijdschriften.nl/pub/1019938/RAVON2022024004004.pdf.

Povzetek:

Nizozemska „nikoli ni posegla z ukrepi za nadzor populacije“. Kljub temu se populacija gnezdečih parov zmanjšuje, zlasti na območju velikih jezer IJsselmeerja (> 80 % zmanjšanje), vzporedno z izrazitim zmanjšanjem razpoložljivosti hranil. Ker je bilo to območje v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja glavno območje pojavljanja vrste, so gnezdilne kolonije postale precej manjše in so se premaknile na manjša vodna telesa v notranjosti. Ta manjša vodna telesa imajo precej boljšo kakovost vode in boljše ribje staleže. Iz dolgoročnih podatkov o porabi rib je razvidno, da se kormorani večinoma prehranjujejo predvsem z majhnimi ribami (7–25 centimetrov), ki jih je v izobilju. Ker njihova prehrana (kot je bila ugotovljena z analizo otolitov) v veliki meri odraža sestavo ribjega staleža, se šteje, da se veliki kormorani na razpoložljivost rib odzivajo po načelu od spodaj navzgor. V kombinaciji z naravnim odvzemom 20 % ali manj ribjega staleža je na ravni vodnega sistema plenjenje velikega kormorana malo verjeten razlog za skrb. To velja le za manjša ali gosto naseljena vodna telesa, zlasti kadar ribe nimajo zavetja (odmrl les, makrofiti ipd.). Upravljanje ribjih habitatov se zdi koristen ukrep za zmanjšanje tveganja plenjenja s strani velikega kormorana, zlasti v bližini pregradnih jezov, zapornic ali ribjih prehodov.

6. **Poročanje o odstopanjih**

Pregledno poročanje o odstopanjih in usklajenem odvzemu je bistvenega pomena za vzpostavljanje zaupanja med deležniki in zagotavljanje skladnosti z mednarodnimi sporazumi. Komisija je zato razvila spletne pregledovalnike podatkov o odstopanjih ([10]). Ti vsebujejo podrobne informacije o letnih odstopanjih, ki jih predložijo države članice, pa tudi statistične podatke o popolnosti teh poročil:

— pregled odstopanj in izjem od varstva vrst po vsej EU,

— posamezna odstopanja in podrobne informacije o njih ter

— popolnost podatkov v nacionalnih poročilih o odstopanjih in izjemah.

([10]) pregled odstopanj in izjem od varstva vrst po vsej EU |Evropska agencija za okolje.

7. **Več informacij**

Dokumenti iz projekta INTERCAFE, financiranega iz sredstev EU, v okviru katerega so se v tesnem sodelovanju s ključnimi deležniki podrobno proučevali različni konflikti med kormorani in ribištvom, so na voljo na naslovu: https://www.ceh.ac.uk/our-science/projects/intercafe.

Povzetki dokumentov o porazdelitvi, območju razširjenosti, ekologiji, stanju populacije in trendih velikega kormorana ter njegovih interakcijah z ribami, ribištvom in akvakulturo, pa tudi o upravljanju konfliktov med kormorani in ribištvom so na voljo na spletnem mestu Komisije o direktivi o pticah:

— pogosta vprašanja o ekologiji kormorana za boljše razumevanje njegove biologije, ekologije in vedenja;

— številčnost in razširjenost kormorana v Evropi z razlago spremljanja in štetja številčnosti kormoranov v EU;

— interakcije med kormorani, ribami in ribištvom, ki so najpogostejši viri konfliktov;

— upravljanje konfliktov med kormorani in ribištvom, sinteza informacij o ukrepih in orodjih upravljanja, ki se uporabljajo za zmanjšanje težav s kormorani v ribištvu;

— družbeni, kulturni in pravni vidiki vprašanj, povezanih s konflikti med kormorani in ribištvom ter ekologija ptic in rib;

— obsežna bibliografija o najpomembnejših publikacijah o tej temi (več kot 5 000 publikacij s spremljajočim iskanjem po ključnih besedah).